

Social media en burgerschap

Naam	Ilona Zwezerijnen
Studentnummer	S1051581
Begeleider	Annemieke Kouwenberg/ Floor van Renssen
Instituut	Hogeschool Windesheim te Zwolle
Stageschool	CSW te Middelburg
Datum	December 2014

Inhoudsopgave

1. Introductie	6
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	6
1.2 Relevantie	7
1.3 Context	7
2. Theoretisch kader	9
2.1 Thematische beschrijving literatuur	9
2.1.1 Burgerschap	9
2.1.2 Social media	11
2.1.3 Bewustwording	14
2.2 Conclusie theoretisch kader	15
3. Probleemstelling en onderzoeksvragen	17
3.1 Onderzoeksvraag	17
3.2 Deelvragen	17
3.3 Verwachte resultaten/hypothese	18
4. Onderzoeksopzet	20
4.1 Onderzoeksinstrumenten	20
4.2 Keuze onderzoeksinstrumenten	20
4.3 Schema operationalisering kernbegrippen	21
5. Resultaten	24
5.1 Bewustwording	24
5.2 Enquête	24
5.3 Resultaten enquête	25
5.3.1 Resultaten met betrekking tot deelvraag 1	25
5.3.2 Resultaten met betrekking tot deelvraag 2	28
5.3.3 Resultaten met betrekking tot deelvraag 3	30
6. Conclusie en discussie	43
6.1 Conclusie	43
6.2 Discussie	47
6.2.1 Betrouwbaarheid en validiteit van de antwoorden op de (deel)vragen	48
6.2.2 Onbeantwoorde vragen	48
6.2.3 Nieuwe vragen	49
6.2.4 Kwaliteit en de beperking van de gekozen onderzoeksopzet en uitvoering	49
6.3 Suggesties voor verder onderzoek	50

6.4 Aanbevelingen.....	51
7. Reflectie.....	53
Literatuurlijst	55
Bijlage I Enquête.....	57
Bijlage II Resultaten enquête per klas	66
Bijlage III Beoordelingsformulier onderzoeksplan	114

Samenvatting

Mijn onderzoek bestaat uit het gebruik van social media door tweede klasleerlingen vmbo-bk in relatie tot hun burgerschapscompetenties. Docenten proberen hun leerlingen af te leveren als goede burgers die sociaal gezien op een positieve manier functioneren in onze maatschappij. Social media speelt een grote rol in de huidige maatschappij, zeker onder jongeren. De laatste jaren wordt er steeds meer aandacht besteed aan mediawijsheid. Jongeren reageren impulsief en zijn zich niet altijd bewust van de consequenties van hun daden. Dit geldt ook voor het gebruik van social media. Social media kan een positieve bijdrage leveren aan het onderhouden van contacten, maar kan ook op een negatieve manier worden ingezet. De vraag is of jongeren zich hier voldoende bewust van zijn. Ik ben op zoek gegaan naar de manier waarop jongeren tegen het gebruik van social media aankijken. Daar aan heb ik onderstaande burgerschapscompetenties gekoppeld.

Maatschappelijk verantwoord handelen; medeverantwoordelijkheid nemen voor de leefgemeenschappen waartoe men behoort:

- Kent sociale regels (wettelijke of ongeschreven regels voor het sociaal verkeer).
- Wil zich sociaal rechtvaardig opstellen (niemand uitsluiten).
- Is bereid tot zorg en hulp.
- Wil de ander en het milieu niet schaden door eigen gedrag.
- Kan zich sociaal rechtvaardig opstellen.
- Denkt na over belangentegenstelling en sociale cohesie, sociale processen (in- en uitsluiting) en eigen bijdrage aan sociale rechtvaardigheid.

Omgaan met conflicten; betreft (lichte) conflictsituaties of belangentegenstellingen waarbij de jongere zelf 'partij' is:

- Kent manieren om conflicten op te lossen zoals zoeken naar win-win oplossingen, hulp van anderen inroepen, ongelijk bekennen, escalatie voorkomen.
- Wil conflicten onderzoeken, is bereid het standpunt van de ander serieus te nemen en samen naar een acceptabele oplossing zoeken.
- Kan naar de ander luisteren, zich in de ander verplaatsen en win-win oplossingen zoeken.
- Denkt na over hoe het conflict heeft kunnen ontstaan, over eigen en andermans rol daarin en over mogelijkheden om conflicten te voorkomen of op te lossen.

(Universiteit van Amsterdam, 2010)

Bovenstaande burgerschapscompetenties heb ik verwerkt in vragen rondom het gebruik van social media. De jongeren zijn ondervraagd door middel van een enquête. Eén groep heeft voorafgaand aan de enquête een voorlichting gekregen over het gebruik van social media. Twee andere groepen niet. Met mijn onderzoek probeer ik erachter te komen of en zo ja, hoe voorlichting en bewustwording rondom het gebruik rondom social media een positieve invloed heeft op de burgerschapscompetenties rondom het gebruik van social media.

Ik heb mij verdiept in de theorie rondom social media, burgerschap en bewustwording rondom deze onderwerpen. Burgerschap is een geheel van vaardigheden die je verwerft en ontwikkelt gedurende je hele leven. Deze vaardigheden heb je nodig om op een positieve manier met social media om te gaan. Onderwijs kan bijdragen aan de ontwikkelen van de burgerschapsvaardigheden.

De hoofdvraag die ik door middel van mijn onderzoek wil beantwoorden is:

Hoe kan ik de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk verhogen in relatie tot het gebruik van social media tijdens de les Nederlands.

Het gebruik van social media en burgerschapscompetenties in het algemeen en op het maatschappelijke vlak in het bijzonder, vind ik zo belangrijk, dat ik door middel van mijn onderzoek erachter wil komen op welke wijze ik als docent een positieve rol kan spelen in het leven van mijn leerlingen op bovengenoemde vlakken.

Ik voer mijn onderzoek uit in drie tweede klassen vmbo-bk, bestaande uit in totaal 66 leerlingen. Een van de klassen, klas 2a krijgt voorlichting en een groepsgesprek om bewustwording te creëren, voorafgaand aan de enquête die ze invullen. De andere twee klassen krijgen deze voorbereiding niet.

Uit de resultaten van mijn onderzoek is gebleken dat de bewustwordingsles voorafgaand aan het invullen van de enquête, niet van invloed is geweest op de burgerschapscompetenties van de leerlingen van klas 2a. De resultaten van de leerlingen van de klassen 2a en 2b komen grotendeels overeen. Leerlingen van alle klassen geven aan dat zij het van belang vinden dat docenten op de hoogte zijn van de verschillende soorten social media en het gebruik hiervan. Dit biedt mij als docent de mogelijkheid om hiermee aan de slag te gaan.

Een opvallend bijkomend resultaat van mijn onderzoek is dat klas 2c sterk afwijkt van de andere klassen, in negatieve zin. Dit biedt aanleiding tot de verbetering van de dynamiek in deze klas.

In mijn aanbevelingen ga ik in op het verbeteren van de aandacht voor het gebruik van social media bij CSW. Ook het in kaart brengen van de burgerschapscompetenties van leerlingen in het algemeen verdient nog veel verbetering. Een eerste stap hierin zou kunnen zijn om alle leerlingen van onze school de, speciaal voor het voortgezet onderwijs ontwikkelde, vragenlijsten burgerschapmeten in te laten vullen. Op die manier beschikt CSW over een nulpunt, van waaruit gewerkt kan worden aan het ontwikkelen van de burgerschapscompetenties van leerlingen en vervolgens op de relatie van deze competenties tot het gebruik van social media.

Ik kijk met plezier terug op het uitvoeren van mijn onderzoek. Onderzoekstechnisch ben ik niet sterk, maar op het persoonlijke en motiverende vlak wel. Dit biedt mij als docent de mogelijkheid om een ingang te vinden bij leerlingen om over het gebruik van social media en burgerschapscompetenties te filosoferen.

1. Introductie

Het thema van mijn onderzoek is social media in relatie tot burgerschapscompetenties. Leerlingen maken veelvuldig gebruik van social media. Scholen zijn sinds 2006 verplicht om binnen school aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie. Scholen dienen voor de implementatie van burgerschap binnen het onderwijs zelf een visie te ontwikkelen. Om jonge burgers een actieve en positieve rol te laten spelen in de samenleving, dient het onderwijs leerlingen de basiskennis, vaardigheden en houding bij te brengen om ze deze rol te laten spelen. Drie domeinen die hierbij een rol spelen zijn democratie, participatie en identiteit. (SLO, 2009)

De laatste jaren is social media steeds meer geïntegreerd in onze wereld en zeker in de wereld van jongeren. De onderwerpen social media en burgerschap zijn zeer met elkaar verbonden, maar op die manier wordt er op school niet altijd met social media omgegaan. Mijn overtuiging is dat school een opvoedende rol speelt in het gebruik van social media. Leerlingen ontleen hun identiteit ook aan hoe anderen over ze denken. Social media is een tool die zij hiervoor gebruiken. Leerlingen beroepen zich regelmatig op hun vrijheid van meningsuiting en democratie die er zou moeten zijn op een school. Deze democratie speelt ook een rol in het gebruik van social media. Daarnaast participeren leerlingen in een samenleving waarin die social media een ander kan helpen of beschadigen. De rol van de participatie van leerlingen rondom het gebruik van social media wordt in het onderwijs (nog) ondergeschikt behandeld.

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Het afgelopen jaar ben ik op school regelmatig geconfronteerd met seksueel getinte foto's en filmpjes van leerlingen. Deze foto's en filmpjes vinden via social media vliegensvlug hun weg binnen en buiten school. Uiteraard ben ik op de hoogte van het feit dat leerlingen van alles naar elkaar en over elkaar versturen. Ik heb zelf twee kinderen in de puberleeftijd en ook thuis word ik met dit soort informatie geconfronteerd. Toch ben ik er erg van geschrokken dat de foto's en filmpjes steeds grover worden. Ik vraag me af hoe leerlingen hier tegenover staan en of ze beseffen welke consequenties het doorsturen van zulk materiaal heeft. Ik wil daarom graag het gebruik van social media door mijn leerlingen onderzoeken, hoe zij daar zelf tegenover staan en welke voorlichting er voor het onderwijs bestaat op het gebied van het gebruik van social media.

De huidige stand van zaken binnen de school waar ik werk, Christelijke Scholengemeenschap Walcheren (CSW) rondom burgerschap heb ik onderzocht. In de burgerschapscompetenties van CSW wordt niets vermeld over het omgaan met social media. Het plan is verouderd en zal daarom moeten worden aangepast, aangezien de technologie de aspecten van burgerschap heeft ingehaald. Daarnaast wordt er in het plan geen gebruik gemaakt van daadwerkelijke meetinstrumenten. Er wordt heel veel geëvalueerd, maar er wordt niets specifiek gemeten. Wat er concreet wordt gedaan aan burgerschap blijft enigszins vaag. (Braam, 2011) Mijn verwachting was, zeker ook omdat burgerschap een verplicht onderdeel is binnen het onderwijs, dat CSW een burgerschapsmeting onder haar leerlingen zou hebben uitgevoerd. Op die manier is er een nulpunt van waaruit er verder gewerkt kan worden aan de ontwikkeling van burgerschapscompetenties.

De probleemstelling voor mijn onderzoek luidt:

Ik onderzoek het gebruik van social media door leerlingen van de tweede klas van vmbo-bk, omdat er regelmatig negatieve situaties ontstaan door het onzorgvuldig gebruik van social media, zodat leerlingen en docenten meer inzicht krijgen in burgerschapscompetenties in relatie tot social media.

1.2 Relevantie

Het doel van mijn onderzoek is het in kaart brengen van het gebruik van social media in relatie tot de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk, met als doel de bewustwording bij de leerlingen rondom het gebruik van social media te verhogen.

Gezien het veelvuldig gebruik van social media en het feit dat docenten zich hierin vaak niet zo hebben bekwaamd als leerlingen, vind ik het een opvoedkundige taak van school om leerlingen voor te lichten rondom het gebruik van social media. Daarnaast zijn scholen verplicht aandacht te besteden aan burgerschapscompetenties. Het gebruik van social media sluit goed aan bij het bevorderen van burgerschapscompetenties van leerlingen.

Voor mij persoonlijk is het relevant om op de hoogte te zijn van de verschillende vormen van social media en het gebruik van deze social media door mijn leerlingen. Door mijn kennis te vergroten, weet ik waar leerlingen zich mee bezig houden en kan ik adequater reageren op het (eventuele onjuiste) gebruik van social media. Het gebruik van social media is een goede aanleiding in de klas om met de leerlingen te praten over burgerschapscompetenties. Het is heel erg van 'nu', wat de motivatie van leerlingen om deel te nemen aan een discussie vergroot.

1.3 Context

Sinds december 2009 werk ik bij de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren (CSW). De CSW heeft vier vestigingen, drie in Middelburg en een in Vlissingen. Ik werk voornamelijk op de afdeling vmbo, waar ik inmiddels alle groepen al een keer heb lesgegeven. Dit jaar geef ik les aan drie tweede klassen vmbo-bk en twee vierde klassen vmbo-b. Mijn onderzoek voer ik uit in de tweede klassen vmbo-bk.

Mijn achtergrond ligt in het bedrijfsleven, waar ik zeventien jaar heb gewerkt, voordat ik in het onderwijs terecht kwam. De competenties die leerlingen nodig hebben om in de maatschappij in het algemeen en in het bedrijfsleven in het bijzonder te kunnen functioneren, krijgen bij ons op school in de AVO vakken geen speciale aandacht. Juist door mijn achtergrond in het bedrijfsleven ben ik me heel bewust van deze competenties en vind ik het belangrijk om leerlingen niet alleen inhoudelijk voor mijn vak Nederlands te onderwijzen, maar wil ik ze ook graag begeleiden in het ontwikkelen van hun burgerschapscompetenties. Om dicht bij de belevingswereld van de leerlingen te blijven, is het ontwikkelen van competenties rondom het gebruik van social media een interessant onderwerp.

De visie van CSW bestaat uit drie karakteristieke kwaliteiten: blik op de toekomst, kijk op onderwijs en oog voor elkaar. CSW richt haar blik op de toekomst door vanuit het Evangelie leerlingen het perspectief te bieden van het Koninkrijk van God. Het perspectief van een nieuwe schepping, gekenmerkt door heelheid, gerechtigheid, vrede en naastenliefde. In het geschetste perspectief bieden de ontwikkelingen in de samenleving kansen en bedreigingen. CSW wil haar leerlingen opleiden en vor-

men met waarden, normen en competenties om op een zinvolle en verantwoorde wijze met deze kansen en bedreigingen om te gaan. Op school heeft iedere leerling de mogelijkheid om zijn talenten te ontwikkelen en een positieve, verantwoordelijke burger te zijn met een kritische visie op de samenleving. In deze samenleving is CSW een leefgemeenschap waarin alle deelnemers open staan voor elkaar en zorg hebben voor elkaar. Ieder wordt op zijn eigen manier geaccepteerd, zodat hij zich veilig voelt. De missie van CSW is om vanuit de identiteit een wezenlijke bijdrage te leveren aan de optimale ontwikkeling van iedere leerling, als voorbereiding op zijn deelname aan de samenleving. (Schoolplan CSW, 2011)

Op CSW is er oog voor elkaar en leerlingen worden gestimuleerd om hun eigen talenten te ontwikkelen, zodat ze zich als een gelukkig burger in de maatschappij kunnen begeven en een positieve bijdrage aan deze maatschappij kunnen leveren. Om dit te kunnen bereiken, verweeft CSW het ontwikkelen van burgerschapscompetenties in haar onderwijsprogramma. Aan de rol die social media speelt in dit geheel wordt op dit moment (nog) weinig aandacht besteed. Social media wordt in sommige lessen door sommige docenten betrokken bij de les. Het omgaan met social media door de leerlingen onderling is onder de leerlingen een belangrijk onderwerp, maar binnen de lessen niet. Mijn mening is dat wij hier als school en als docenten in het bijzonder veel meer aandacht aan zouden moeten besteden door middel van interactieve lessen, waarin de positieve en de negatieve kanten van social media worden belicht. Hierdoor ontstaat bewustwording bij de leerlingen, dat ze nodig hebben voor het ontwikkelen van burgerschapscompetenties.

Doelgroep

Mijn doelgroep is de tweede klas vmbo basis. Deze leerlingen beschikken bijna allemaal over een mobiele telefoon met camera en ze reageren meer primair dan leerlingen in de hogere niveaus van het onderwijs. De leerlingen hebben verschillende sociale achtergronden, die van invloed kunnen zijn op de burgerschapscompetenties die ze tot nu toe hebben ontwikkeld.

Mijn verkennende onderzoeksvraag is:

Hoe kan ik bijdragen aan een correct gebruik van social media door leerlingen van de tweede klas van vmbo-bk, omdat er regelmatig negatieve situaties ontstaan door het onzorgvuldig gebruik van social media, zodat ze meer inzicht krijgen in hun burgerschapscompetenties in relatie tot social media.

2. Theoretisch kader

Voorafgaand aan mijn onderzoek ben ik op zoek gegaan naar de kernbegrippen burgerschap en social media. Daarnaast wilde ik weten of en zo ja, welke vorm van voorlichting er is die bruikbaar is in het onderwijs op het gebied van het gebruik van social media om bewustwording bij de leerlingen te creëren. Ik kwam tot de volgende vragen.

1. Wat is burgerschap?
2. Wat is social media?
3. Welke voorlichting voor het onderwijs bestaat er op het gebied van social media?

In de literatuur ben ik op zoek gegaan naar het antwoord op deze vragen. Door het lezen van de literatuur ben ik uiteindelijk tot mijn onderzoeksvraag en deelvragen gekomen.

2.1 Thematische beschrijving literatuur

Over het gebruik van social media in relatie tot burgerschap zijn (nog) geen wetenschappelijke onderzoeken gedaan. Het gebruik van social media is een relatief nieuw fenomeen, zeker in relatie tot burgerschap. Mijn literatuuronderzoek voer ik dan ook uit naar de verschillende onderdelen waaruit mijn onderzoek bestaat.

Mijn literatuuronderzoek bestaat uit drie kernbegrippen/onderdelen. Bij het eerste onderdeel richt ik mij op burgerschap, bij het tweede onderdeel op social media en bij het derde onderdeel op voorlichting. Ik heb verschillende bronnen gevonden over deze verschillende onderwerpen. Ik zal de belangrijkste punten die ik gevonden heb in de literatuur per onderwerp beschrijven.

2.1.1 Burgerschap

Burgerschap:

‘De wijze waarop inwoners deel hebben en deelnemen aan de samenleving en zo die samenleving helpen vorm geven. Burgerschap heeft een politieke, een social, een culturele en een economische dimensie. Zij hebben betrekking op een uiteenlopende waaier aan (burger)plichten en deugden.’

(Encyclo.nl, 2014)

Sinds 2006 hebben scholen de plicht actief burgerschap en sociale integratie van hun leerlingen te bevorderen. Actief burgerschap verwijst naar de bereidheid en het vermogen om actief deel uit te maken van en deel te nemen aan een gemeenschap. Scholen kunnen zelf kiezen op welke manier zij vormgeven aan deze burgerschapsbevordering. Daarbij wordt rekening gehouden met de lokale omgeving, de samenstelling van de leerlingenpopulatie, de wensen van ouders/verzorgers en de levensbeschouwelijke uitgangspunten van de school. (SLO, 2009)

Afgezien van het feit dat scholen verplicht zijn om aandacht te besteden aan burgerschap vind ik persoonlijk dat het mijn opvoedkundige taak als docent is om mijn leerlingen te stimuleren om op een actieve manier deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Een van mijn bronnen is het boek *Compassie* van Karen Armstrong. Dit boek is een handleiding voor burgerschap. Het geeft in een aan-

tal stappen aan hoe je bij jezelf kunt beginnen om een goed burger te worden of te zijn. Dit boek heeft geen directe relatie met social media. Het geeft een goede basis voor burgerschapscompetenties en zorgt ervoor dat je erover nadenkt hoe je in het leven staat en hoe je je burgerschapscompetenties wilt overbrengen naar anderen. Het dient daarom als een basis, van waaruit iedere persoon verder kan werken aan het ontwikkelen van zijn eigen burgerschapscompetenties en deze kan overbrengen op anderen.

Burgerschapscompetenties kunnen op verschillende vlakken worden benaderd en gestimuleerd. Er worden vier domeinen onderscheiden:

1. Democratisch handelen.
2. Maatschappelijk verantwoord handelen.
3. Omgaan met conflicten.
4. Omgaan met verschillen.

In het kader van mijn onderzoek heb ik mij vooral bezig gehouden met het tweede en derde domein: maatschappelijk verantwoord handelen en omgaan met conflicten. Om een actieve, betrokken burger te zijn, moet de leerling beschikken over bepaalde houdingen, vaardigheden en een bepaalde kennis hebben. Iedere burgerschapscompetentie bestaat uit componenten waaruit gedrag voortvloeit. De componenten zijn: kennis, attitude, vaardigheid en reflectie. Hieruit volgt een bepaald gedrag.

Een jongere die maatschappelijk verantwoord handelt neemt medeverantwoordelijkheid voor de leefgemeenschap waartoe hij behoort. Dit uit zich in *kennis* van sociale regels. Deze jongere heeft de *attitude* dat hij bereid is tot zorg en hulp en een ander of het milieu niet wil schaden door eigen gedrag. Zijn *vaardigheden* zijn sociaal en rechtvaardig. Hij *reflecteert* door na te denken over belangen- tegenstelling en sociale cohesie, processen en rechtvaardigheid. (Universiteit van Amsterdam, 2011)

Het onderwijs speelt een rol in het ontwikkelen van deze houdingen, vaardigheden en kennis. Om een beeld te krijgen van waar mijn eigen school staat op het gebied van burgerschapscompetenties, heb ik het boek *Jong gedaan, oud geleerd* van J. de Bas gebruikt. Dit boek bevat meetinstrumenten voor in je eigen klas. (Bas, 2008) Op het moment dat er in kaart is gebracht waar een organisatie zich bevindt op het gebied van burgerschap, kan er een bijdrage worden geleverd aan het uitbouwen en het bevorderen van de burgerschapscompetenties van leerlingen.

De burgerschapscompetenties die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord handelen en omgaan met conflicten zijn de volgende.

Maatschappelijk verantwoord handelen; medeverantwoordelijkheid nemen voor de leefgemeenschappen waartoe men behoort:

- Kent sociale regels (wettelijke of ongeschreven regels voor het sociaal verkeer).
- Wil zich sociaal rechtvaardig opstellen (niemand uitsluiten).
- Is bereid tot zorg en hulp.
- Wil de ander en het milieu niet schaden door eigen gedrag.
- Kan zich sociaal rechtvaardig opstellen.
- Denkt na over belangentegenstelling en sociale cohesie, sociale processen (in- en uitsluiting) en eigen bijdrage aan sociale rechtvaardigheid.

Omgaan met conflicten; betreft (lichte) conflictsituaties of belangentegenstellingen waarbij de jongere zelf 'partij' is:

- Kent manieren om conflicten op te lossen zoals zoeken naar win-win oplossingen, hulp van anderen inroepen, ongelijk bekennen, escalatie voorkomen.
- Wil conflicten onderzoeken, is bereid het standpunt van de ander serieus te nemen en samen naar een acceptabele oplossing zoeken.
- Kan naar de ander luisteren, zich in de ander verplaatsen en win-win oplossingen zoeken.
- Denkt na over hoe het conflict heeft kunnen ontstaan, over eigen en andermans rol daarin en over mogelijkheden om conflicten te voorkomen of op te lossen.

(Universiteit van Amsterdam, 2010)

Het verwerven van kennis en vaardigheden in het onderwijs rondom burgerschap is niet voldoende. Deze kennis en vaardigheden zouden moeten worden gecombineerd met gevoel. Compassie, medeleven, is een vermogen dat iedereen bezit. (Armstrong, 2012) Dit vermogen zou gekoesterd en ontwikkeld moeten worden in het onderwijs. Om compassievolle burgers te kunnen afleveren, is het zaak dat docenten compassievol naar zichzelf en hun omgeving leren kijken. Niet alleen leerlingen moeten hierin worden getraind, ook docenten.

Om adequaat aan de slag te gaan met burgerschap in het onderwijs heeft een school lef nodig, volgens Leygraaf, docent en onderzoeker op het gebied van educatie en burgerschap. De school moet durven, denken en doen. Om onze leerlingen tot kritische burgers op te leiden, vereist dat de vaardigheid dat leerlingen het aandurven kritisch naar zichzelf te kijken en de wereld waarin zij leven. Hier is lef, moed en durf voor nodig. Leygraaf noemt dit 'buiten de horizon treden'. Docenten hebben de taak om leerlingen te begeleiden uit hun comfort zone te gaan, zodat ze leren anders tegen bepaalde zaken aan te kijken. Het doel is om hun visie op het leven te verbreden.

Naast durven, moet er ook gedacht worden. Hiermee wordt niet het resultaatgericht denken bedoeld, maar het denken in de zin van het zoeken naar zin en betekenis, eigenlijk meer 'overdenken'. Het denken is een interne dialoog, waarbij de denker antwoord probeert te vinden op betekenisvolle vragen over het dagelijkse leven. Reflectie is een belangrijk onderdeel dat bij dit denken hoort. Het onderwijs kan een rol spelen bij het leren reflecteren.

Na het durven en het denken, volgt doen. Het doen begint eigenlijk al bij het denken. Zodra een mens durft te denken en te praten met een ander over zijn gedachten, is hij al aan het 'doen'. Het onderwijs is de aangewezen gemeenschappelijke ruimte waar de onderlinge dialoog kan plaatsvinden. Social media kan hierin ook een belangrijke positieve rol spelen. Studenten vinden elkaar via bijvoorbeeld Facebook, waar zij hun kennis en meningen delen die leiden tot nieuwe inzichten. (Leygraaf, 2014)

2.1.2 Social media

Social media:

'Een verzamelnaam voor alle internettoepassingen waarmee het mogelijk is om informatie met elkaar te delen op een gebruiksvriendelijke en vaak leuke wijze. Het betreft niet alleen informatie in de vorm van tekst (nieuws, artikelen). Ook geluid (podcasts, muziek) en beeld (fotografie, video) worden

gedeeld via social media websites. Met andere woorden, social media staat voor 'Media die je laten socialiseren met de omgeving waarin je je bevindt.' (Social-media.nl, 2014)

Social media zijn overal aanwezig. Leerlingen zijn niet meer los te zien van hun smartphone. Op verschillende scholen wordt les gegeven via de I-pad, waarop social media ook worden gebruikt. Zelf maak ik ook gebruik van social media, maar lang niet van zoveel verschillende soorten als mijn leerlingen. Voor mezelf heb ik daarom aan de hand van de *Social media Bijbel* (Dijkgraaf, 2014), in beeld gebracht welke vormen van social media er precies zijn en wat ze inhouden. In dit boek wordt op een manier die vlot leest ingegaan op verschillende vormen van social media en de positieve en negatieve kanten die hieraan kleven. Handig als je niet helemaal thuis bent in de verschillende vormen van social media die er zijn en die leerlingen gebruiken. Het boek heeft geen wetenschappelijke achtergrond, de tekst is zelfs populair hier en daar. Toch geeft het boek een goed inzicht in de verschillende social media die er zijn. Er wordt op een vlotte en bondige manier uitleg gegeven over social media en hoe het wordt gebruikt. Ook de negatieve en positieve kanten worden belicht, zowel voor jongeren zelf, voor ouders en voor docenten.

Twitter

Twitteren is 'live' communiceren in maximaal 140 tekens. Gebruikers geven elkaar real live updates van hun bezigheden, waarop hun 'volgers' dan weer kunnen reageren. Gebeurtenissen met een hoge nieuwsaarde vinden hun weg vlug via Twitter. Een Twitter account kan afgeschermd worden.

Facebook

Op facebook kan de gebruiker een profiel aanmaken. Via dit profiel kan hij informatie, foto's en alles wat hij maar wil melden, delen met anderen. Een Facebook account kan afgeschermd worden, zodat niet iedereen kan zien wie je bent en wat je doet. Facebook is een manier om in andermans leven te kijken, zonder dat je direct en live contact met elkaar hebt.

Instagram

Instagram is een mobiele app, waarmee foto's kunnen worden uitgewisseld. Voordat de foto's worden uitgewisseld, kunnen ze worden bewerkt. Zo kan de gebruiker zichzelf, of het beeld dat hij uitwisselt, er mooier laten uitzien dan de werkelijkheid. Instagram kan worden afgeschermd.

Pinterest

Pinterest is een soort prikbord, waarop gebruikers moodboards kunnen maken van hun interesses. Op die manier ontstaat een verzameling van 'pins' die kunnen worden bekeken en hergebruikt. Het is een manier om inspiratie op te doen, bijvoorbeeld voor woonideeën. Pinterest kan niet worden afgeschermd. Dit betekent dat het account van iedere Pinterest gebruiker kan worden gezien en de pins kunnen worden hergebruikt.

Whatsapp

Whatsapp is het oude sms'en. Het is een berichtenapp voor smartphones. Indien de gebruiker beschikt over een internetverbinding, kan hij berichten, foto's en video's delen met de contactpersonen in zijn telefoon. Zodra je je telefoonnummer aan iemand geeft, kan hij ook via Whatsapp contact met je opnemen.

Path

Path lijkt op Whatsapp, maar dan uitgebreider en in een mooiere chatomgeving. De bedoeling van

Path is dat je alleen gegevens deelt met echte, naaste vrienden. Het maximum aantal vrienden op Path is 150. Path is alleen inzichtelijk voor de vrienden waarmee je Path deelt.

Foursquare

Dit platform wordt niet zoveel gebruikt als de anderen. Je kunt via je mobiele telefoon op je Foursquare account inloggen en berichten en foto's plaatsen. Daarnaast bevat het een spelelement. Wanneer je vaak dezelfde locatie bezoekt, kun je van deze locatie 'burgemeester' worden. Foursquare is gelinkt aan Facebook en Twitter.

Google+

Op Google+ kan een gebruiker zich registreren, net zoals op Facebook. Wanneer er een bericht wordt geplaatst, wordt dit bericht automatisch voorzien van een hashtag, waarmee in de toekomst vergelijkbare berichten kunnen worden gevonden.

Online gamen

Deze spellen kunnen online gespeeld worden via bijvoorbeeld een computer, een X-box of een Playstation, maar onder online games vallen bijvoorbeeld ook spellen die via de mobiele telefoon worden gespeeld, zoals Wordfeud. Gamers vinden de interactie met anderen, waar ook ter wereld, interessant.

Tumblr

Via Tumblr kan een gebruiker 'bloggen'. Bloggen is een afleiding van het woord weblog. Iemand blogt door berichten of artikelen te plaatsen op zijn weblog in de vorm van een soort dagboek. Een blogger kan volgers hebben, net zoals een twitteraar. Beroemdheden maken vaak gebruik van een blog.

Youtube

Op Youtube kun je filmpjes plaatsen. De website wordt door jongeren voornamelijk gebruikt om muziekvideo's van hun favoriete artiest te bekijken.

Snapchat

Via Snapchat kan de gebruiker foto's en (korte) video's delen met zijn vrienden, die in zijn telefoonlijst staan. Jongeren denken dat je snapchatfoto's maar 1 seconde kunt bekijken, maar inmiddels is bekend dat de foto's toch kunnen worden bewaard.

Vine

Vine hoort bij Twitter. Via Vine kan een webvideo van zes seconden worden verzonden en gedeeld. Dit kan overigens ook via Facebook en e-mail. Vine video's kunnen worden afgeschermd.

De term social media beslaat een breed spectrum aan verschillende activiteiten die leerlingen via een computer, smartphone of bijvoorbeeld I-pad gebruiken. Kennis, informatie en ervaringen kunnen via social media worden gedeeld. Er is hierbij vaak sprake van interactie tussen de gebruikers. Volgens onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek, maakten in 2012 negen op de tien jongeren die gebruik maken van internet, ook gebruik van social media. (Bighelaar, 2013) In de huidige tijd kunnen we ervan uitgaan dat (bijna) iedere jongere beschikt over internet en een mobiele telefoon.

Jongeren spiegelen zich aan elkaar om zich een eigen identiteit te verwerven. Social media spelen een rol in het verwerven van deze identiteit, op een positieve en/of negatieve manier. Frankenhuis stelt dat mediageletterdheid jongeren helpt om kritisch, bewust en actief om te gaan met de hen

omringende mediacultuur. (Frankenhuis S., 2007) De verschillende bronnen onderschrijven dat digitale geletterdheid van belang is. Social media kan van verschillende kanten worden benaderd. Er bestaan meerdere rollen: gebruiker, ouder en bijvoorbeeld docent. Deze rol heeft invloed op het gewenste gedrag in de directe omgeving met betrekking tot social media. Het is dan ook belangrijk dat iedereen, niet alleen jongeren, zich een spiegel voorhoudt als gebruiker van social media om hiermee bewustwording te creëren van de invloed van social media in die verschillende rollen. (Dijkgraaf, 2014)

Volgens Jenkins hebben leerlingen bepaalde vaardigheden nodig om op de juiste manier om te kunnen gaan met social media. Leerlingen moeten onder andere op de juiste manier kunnen experimenteren met social media en gegevens kunnen beoordelen om op die manier betekenisvolle informatie te kunnen filteren. (Jenkins, 2009) Thijs onderschrijft deze vaardigheden en heeft een conceptueel kader ontwikkeld voor het onderwijzen van 21^e eeuwse vaardigheden. Deze vaardigheden zouden in de toekomst in de kerndoelen en leermiddelen verwerkt moeten worden.

2.1.3 Bewustwording

Adolescenten zijn op zoek naar een eigen identiteit. Moderne technologieën helpen jongeren om aan hun zelfbeeld en zelfvertrouwen te werken. De identiteit van jongeren wordt onder andere gevormd doordat ze een eigen platform creëren op internet. Hierbij valt te denken aan een eigen profielsite op Facebook of Youtube. Jongeren plaatsen en delen op deze platforms hun gedachten en meningen en daarnaast profileren ze zich door het plaatsen van foto's en filmpjes van zichzelf. Ze bekijken de foto's en filmpjes van jongeren uit hun peergroep en spiegelen zich hieraan. Jongeren gebruiken social media om in een actief proces vorm te geven aan hun identiteit. Social media speelt een fundamentele rol in de communicatie en draagt bij aan de bevestiging van de identiteit van jongeren. (Frankenhuis S., 2007) We kunnen er in het onderwijs niet omheen: social media neemt zo'n grote plaats in, in het leven van jongeren, dat voorlichting hieromtrent onontbeerlijk is. Dit is al jaren het geval, echter op de school waar ik werk CSW, is er nog weinig activiteit rondom bewustwording op het gebied van het gebruik van social media. CSW loopt hierin achter en is blijven hangen in het besef dat er 'iets' mee gedaan moet worden. Concreet is er (nog) niets gebeurd. Het gaat er hierbij niet om hoe social media een onderdeel kan worden van het lesprogramma, maar hoe leerlingen onderling met social media omgaan.

Communicatie professor Henry Jenkins heeft onderzocht dat leerlingen bepaalde vaardigheden nodig hebben om op een juiste manier met social media om te kunnen gaan. Deze vaardigheden benoemt hij als volgt.

- Leerlingen moeten leren op een juiste manier te experimenteren met social media.
- Leerlingen moeten leren om gegevens te beoordelen.
- Leerlingen moeten leren om informatie te filteren. (Jenkins, 2009)

Leerlingen zijn alleen maar in staat om bovenstaande vaardigheden te leren en te ontwikkelen, wanneer ze zich bewust worden van de consequenties van het gebruik van social media. Literatuur op het gebied van het beïnvloeden van leerlingen door middel van voorlichting over het gebruik van social media in relatie tot hun burgerschapscompetenties, bestaat (nog) niet. De samenleving in het algemeen en het onderwijs in het bijzonder, is zich zeer bewust van de invloed van het gebruik van

social media. Er wordt steeds meer ingespeeld op het mediawijs maken van jongeren. Bruikbare websites hiervoor zijn mediawijzer.nl en mediawijsheid.nl. Deze sites geven voornamelijk informatie over hoe leerlingen moeten omgaan met het zoeken naar en gebruiken van informatie via internet. Er wordt niet direct ingegaan op het overzien van de consequenties van het gebruik van social media.

Om social media in relatie tot burgerschap te implementeren tijdens de les Nederlands, kan bewustwording hierover gekoppeld worden aan het voeren van een groepsgesprek. Tijdens het groepsgesprek leren leerlingen op een andere manier te communiceren. Deze manier van communiceren bevordert de sociale omgang met elkaar wat te maken heeft met burgerschapscompetenties. Voor het volgen van een voorlichting en het voeren van een groepsgesprek moet de leerling over drie vaardigheden beschikken: spreken, kijken en luisteren. Mediawijzer.nl geeft bruikbare tools om voorlichting te geven. Mediawijzer heeft verschillende brochures die informatie geven over het gebruik van social media en gewetensvorming. Deze gegevens gebruik ik bij de voorlichting in de klas. (Mediawijzer, 2014)

Om een groepsgesprek te voeren, moet er gefilosofeerd kunnen worden. Een hulpmiddel bij het voorbereiden van een filosofieles/groepsgesprek geeft de website van leraar24.nl. Bij het filosoferen gaat het niet om het juiste antwoord, maar om het in gesprek gaan met elkaar. Bij het filosoferen gaat het om het stellen van vragen en het vinden van een voor ieder toepasbaar antwoord. Hierdoor ontwikkelen leerlingen denkvaardigheden en leerlingen worden door te filosoferen, toleranter ten opzichte van elkaar. Wanneer zij een kritische houding ontwikkelen, zich zelfstandig opstellen en een open blik hebben op de ander, zullen zij zich beter kunnen inleven in anderen. Ook de betrokkenheid bij anderen wordt op deze manier gestimuleerd, waardoor leerlingen zich toleranter leren opstellen. (leraar24, 2009)

De methode Nederlands 'Op niveau' heeft speciale spreek-, kijk- en luisteronderdelen met oefeningen voor in de klas. Leerlingen leren naast het stellen van vragen een antwoord te formuleren dat tot een advies kan dienen. Leerlingen leren ook kritisch naar social media te kijken en te controleren of er sprake is van feiten. Dit helpt ze om niet alles wat onderling wordt rondgestuurd zomaar voor waarheid aan te nemen. (Wentzel, 2008)

2.2 Conclusie theoretisch kader

De conclusie die uit het bestuderen van de theorie volgt is dat goed burgerschap niet alleen bestaat uit het ontwikkelen en toepassen van kennis en vaardigheden.

In de eerste plaats moeten leerlingen de kans krijgen om hun burgerschapscompetenties te ontwikkelen op het gebied van maatschappelijk verantwoord handelen en het omgaan met conflicten. De competenties bestaan uit de volgende.

Maatschappelijk verantwoord handelen; medeverantwoordelijkheid nemen voor de leefgemeenschappen waartoe men behoort:

- Kent sociale regels (wettelijke of ongeschreven regels voor het sociaal verkeer).
- Wil zich sociaal rechtvaardig opstellen (niemand uitsluiten).
- Is bereid tot zorg en hulp.
- Wil de ander en het milieu niet schaden door eigen gedrag.

- Kan zich sociaal rechtvaardig opstellen.
- Denkt na over belangentegenstelling en sociale cohesie, sociale processen (in- en uitsluiting) en eigen bijdrage aan sociale rechtvaardigheid.

Omgaan met conflicten; betreft (lichte) conflictsituaties of belangentegenstellingen waarbij de jongere zelf 'partij' is:

- Kent manieren om conflicten op te lossen zoals zoeken naar win-win oplossingen, hulp van anderen inroepen, ongelijk bekennen, escalatie voorkomen.
- Wil conflicten onderzoeken, is bereid het standpunt van de ander serieus te nemen en samen naar een acceptabele oplossing zoeken.
- Kan naar de ander luisteren, zich in de ander verplaatsen en win-win oplossingen zoeken.
- Denkt na over hoe het conflict heeft kunnen ontstaan, over eigen en andermans rol daarin en over mogelijkheden om conflicten te voorkomen of op te lossen.

(Universiteit van Amsterdam, 2010)

Naast het ontwikkelen van bovengenoemde competenties speelt gevoel een rol, het vermogen om compassie te voelen en te delen. Jongeren in het algemeen en adolescenten in het bijzonder, bevinden zich in een periode van hun leven waarop ze op zoek zijn naar een eigen identiteit. Social media speelt een fundamentele rol in de communicatie en draagt bij aan de bevestiging van de identiteit van jongeren.

School is de juiste plaats om dit gevoel, het bijdragen aan het ontwikkelen van een eigen identiteit en kennis en vaardigheden te combineren. Medewerkers in het onderwijs hebben de opvoedkundige taak om jongeren te begeleiden in het juiste gebruik van social media, jongeren te helpen hun gevoel van compassie aan te boren en te gebruiken en jongeren de kennis bij te brengen en de vaardigheden te leren om positief gedrag in de praktijk te laten zien. Dit gebeurt niet bij een speciaal vak, maar bij iedere ontmoeting met een jongere. Op die manier draagt ieder bij aan het afleveren van jongeren aan het einde van hun schoolcarrière, met burgerschapscompetenties die ze in de toekomst nog vaak zullen gebruiken.

3. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Naar aanleiding van mijn literatuuronderzoek ben ik op verschillende vragen gestuit. Om mijn onderzoek smal te houden, heb ik me vooral gericht op het sociale en maatschappelijke aspect van het gebruik van social media. Burgerschapscompetenties spelen bij het gebruik van social media een grote rol. In het onderwijs kan voorlichting op dit gebied een positieve rol spelen.

De probleemstelling is dat leerlingen door hun impulsieve gedrag de consequenties van hun daden niet overzien. In relatie tot het gebruik van social media kan dit betekenen dat zij vervelende dingen over een ander doorsturen, waar zij later spijt van zouden kunnen krijgen. Dit schaadt hen en de leerling waarover ze iets hebben doorgestuurd.

In mijn onderzoek ga ik op zoek naar het gebruik van social media en de manier waarop voorlichting hier een positieve rol in kan spelen.

3.1 Onderzoeksvraag

Hoe kan ik de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk verhogen in relatie tot het gebruik van social media tijdens de les Nederlands.

3.2 Deelvragen

Mijn onderzoek bestaat uit een praktijkonderzoek in drie tweede klassen van het vmbo-bk. Ik wil weten van welke vormen van social media leerlingen op de hoogte zijn, welke ze gebruiken en hoe vaak. Ik wil weten of de leerlingen wel eens voorlichting hebben gehad op het gebied van het gebruik van social media en of zij het belangrijk vinden dat er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik ervan. Ik wil meten of voorlichting van invloed is op de burgerschapscompetenties van leerlingen in relatie tot het gebruik van social media. Dit meet ik door vragen te stellen over de beleving van leerlingen ten opzichte van het schaden van een ander via social media.

In het praktijkonderzoek ga ik daarom op zoek naar het antwoord op de volgende deelvragen.

Deelvraag 1

Welke social media gebruiken de leerlingen en op welke manier?

Om het antwoord op deze deelvraag te krijgen, moet ik eerst inzichtelijk maken welke social media er zijn. Dit heb ik in mijn theoretische verdieping gedaan. De verschillende vormen van social media benoem ik in een enquête die ik voorleg aan de leerlingen. Zij kunnen kiezen welke social media ze gebruiken, hoe vaak en op welke manier. Mijn ervaring is dat leerlingen niet scheutig zijn in het geven van uitgebreide antwoorden bij het stellen van open vragen. Daarbij is het gebruiken van open vragen in een enquête niet zo geschikt om een analyse te maken. Ik kies daarom voor een enquêtevorm die zoveel mogelijk bestaat uit semantische schalen.

Deelvraag 2

Op welke wijze kan voorlichting over social media in de tweede klas vmbo-bk, invloed uitoefenen op de burgerschapscompetenties van deze leerlingen?

Vóór het beantwoorden van deze deelvraag geef ik voorafgaand aan het maken van de enquête aan één klas, klas 2a, voorlichting. Tijdens en na de voorlichting ga ik met de klas in gesprek over het gebruik van social media. Hierbij worden gevoelens benoemd die ervaren kunnen worden bij het verspreiden van vervelende dingen over een ander. In de enquête worden de leerlingen bevraagd over het belang van het krijgen van voorlichting en over het belang dat zij hechten aan de kennis van docenten over het gebruik van social media.

Deelvraag 3

Hoe zien leerlingen met en zonder voorlichting de rol van social media in relatie tot burgerschap?

De leerlingen van de klas die wel voorlichting krijgt, krijgen dezelfde enquête als de leerlingen van de klassen die geen voorlichting krijgen. De bedoeling van de voorlichting is dat leerlingen anders gaan denken over het gebruik van social media. Dit zou naar voren moeten komen uit de enquête die is afgenomen bij de klas die wel voorlichting heeft gekregen. Deze vraag is zeer praktijkgericht en slechts te beantwoorden nadat het onderzoek heeft plaatsgevonden.

De burgerschapscompetenties die worden betrokken voor het beantwoorden van de deelvragen zijn:

- Kent sociale regels (wettelijke of ongeschreven regels voor het sociaal verkeer).
 - Wil de ander en het milieu niet schaden door eigen gedrag.
 - Kan zich sociaal rechtvaardig opstellen.
 - Denkt na over belangentegenstelling en sociale cohesie, sociale processen (in- en uitsluiting) en eigen bijdrage aan sociale rechtvaardigheid.
 - Kent manieren om conflicten op te lossen zoals zoeken naar win-win oplossingen, hulp van anderen inroepen, ongelijk bekennen, escalatie voorkomen.
 - Kan naar de ander luisteren, zich in de ander verplaatsen en win-win oplossingen zoeken.
 - Denkt na over hoe het conflict heeft kunnen ontstaan, over eigen en andermans rol daarin en over mogelijkheden om conflicten te voorkomen of op te lossen.
- (Universiteit van Amsterdam, 2010)

Deze competenties worden in de enquête verwoord als: 'spijt', 'niet goed vinden', 'boos worden', 'terug doen', 'tegen ouders zeggen', 'tegen mentor zeggen', 'doen alsof het niet is gebeurd'.

Wetenschappelijk onderzoek op het gebied van social media in relatie tot burgerschap is (nog) nauwelijks gedaan. Hieruit vloeit voort dat de invloed die voorlichting zou kunnen hebben op deze relatie ook (nog) niet is onderzocht.

3.3 Verwachte resultaten/hypothese

Mijn verwachting is dat leerlingen beseffen dat social media van invloed is op de sociale interactie met hun medeleerlingen, maar dat ze niet altijd de consequenties overzien van hun daden. Ik ver-

wacht dat voorlichting van invloed is op de burgerschapscompetenties van leerlingen. Dit betekent dat de leerlingen van klas 2a de enquête anders, met meer compassie voor de ander, zullen invullen dan de leerlingen van klas 2b en 2c.

Er is (nog) geen onderzoek gedaan naar het gebruik van social media in relatie tot burgerschapscompetenties. Mijn verwachting is gebaseerd op mijn intuïtie en op mijn ervaring in het onderwijs en het werken met jongeren. In algemene zin kan men stellen dat bewustwording een positieve invloed heeft op het ontwikkelen van burgerschapscompetenties.

4. Onderzoeksopzet

De opzet van mijn onderzoek bestaat uit twee onderdelen. Ik verdeel drie tweede klassen vmbo-bk in twee groepen. Eén klas krijgt eerst voorlichting over het gebruik van social media, voorafgaand aan het maken van de enquête. De twee andere klassen krijgen geen voorlichting, voordat ze de enquête maken.

De enquête zal maximaal een lesuur bedragen en op de I-pad worden uitgevoerd. De klassen zijn zogenaamde I-pad klassen. Dit betekent dat de studieboeken voor de leerlingen via de I-pad beschikbaar zijn. Daarnaast hebben ze constant beschikking over internet en het gebruik van de ELO. Het is daarom eenvoudig om de leerlingen via hun I-pad een enquête te laten maken.

De klas die wel voorlichting krijgt, zal gedurende een lesuur voorlichting krijgen over het gebruik van social media en de (negatieve) gevolgen ervan. De voorlichtingsfilmpjes die ik laat zien geven aanleiding tot discussie. De les zal dan ook voor ongeveer de helft bestaan uit het bekijken van filmpjes en de andere helft uit het voeren van een groepsgesprek.

De week na de voorlichting zullen de klassen de enquête maken. Ik laat de enquête door de drie verschillende klassen op dezelfde dag maken, zodat ze niet met elkaar kunnen overleggen. Dit kan ik waarborgen, doordat we met de drie klassen tegelijk op een zogeheten 'open leerplein' werken. Daardoor heb ik (samen met mijn collega's) de leerlingen van alle drie de klassen onder mijn toezicht op dezelfde plek en dezelfde tijd.

4.1 Onderzoeksinstrumenten

Praktijkonderzoek:

1. Enquête voor leerlingen (zie bijlage I).
2. Voorlichtingsmateriaal over het gebruik social media. Openbaar beschikbare prezi van Dinant Getkate (<https://prezi.com/quzbkr1keqeh/social-media-voorlichting-basissscholen-nieuw/>). (Getkate, 2014)
3. Gebruik maken van de onderdelen spreken, kijken en luisteren uit het studieboek Nederlands 'Op niveau'. Deze onderdelen worden in ieder blok van het boek behandeld.

4.2 Keuze onderzoeksinstrumenten

Ik heb voor een enquête gekozen, omdat ik wil meten of en zo ja welke leerlingen gebruik maken van social media en wat hun mening over social media is. Dit kan ik alleen maar meten, wanneer ik leerlingen (anoniem) bevraag. De meting doe ik in drie klassen. De enquêtevragen zijn voor deze drie klassen hetzelfde. Daardoor heb ik goed vergelijkingsmateriaal. Daarnaast wil ik meten of voorlichting het beantwoorden van de enquêtevragen beïnvloedt. Dit meet ik, doordat ik aan één klas wel voorlichting geef en aan twee klassen niet.

Voor de voorlichting heb ik gekozen voor een prezi en filmpjes door en voor jongeren over het gebruik van social media. Ik kies voor filmpjes die niet te lang duren en dicht bij de belevingswereld van de leerling staan, zodat de aandacht wordt vastgehouden bij het kijken.

Het groepsgesprek na het bekijken van de filmpjes nodigt uit om primair te reageren. Spreken, kijken en luisteren spelen een rol tijdens de voorlichting. Ik laat de leerlingen in een kring zitten, zodat er een soort kringgesprek ontstaat, waardoor het schoolse leren op de achtergrond verdwijnt en de leerlingen zich vrij voelen om te reageren. Leerlingen van vmbo-bk zijn over het algemeen open en eerlijk en ik verwacht dan ook geen remmingen of problemen tijdens het groepsgesprek. Het zal juist voor mij de kunst zijn om de gesprekken in rustige banen te leiden, waarbij leerlingen niet constant door elkaar heen praten.

Het onderdeel met betrekking tot burgerschap dat ik specifiek gebruik voor mijn onderzoek is: maatschappelijk verantwoord handelen. De onderdelen die ik in de enquête toets bij de leerlingen zijn: attitude, vaardigheid en reflectie in relatie tot maatschappelijk verantwoord handelen. De vraagstelling heb ik geselecteerd uit de vragenlijst burgerschapsmeten die is ontwikkeld door de Universiteit van Amsterdam voor het voortgezet onderwijs. (Universiteit van Amsterdam, 2011)

Bij het onderdeel attitude wordt er gemeten of de leerling een ander wil helpen of in ieder geval niet schaden. Dit wordt gemeten op een schaal, waarbij de leerling moet kiezen hoe goed een uitspraak bij hem/haar past.

Naast de attitude, wordt ook de vaardigheid in relatie tot maatschappelijk verantwoord handelen getoetst. Het gaat er hierbij om of de leerling invoelingsvermogen heeft en begrip kan tonen voor de ander. Dit wordt getoetst aan de hand van vragen waarin de leerling wordt gevraagd hoe goed bepaalde empathische vaardigheden zijn ontwikkeld.

Het laatste onderdeel in relatie tot maatschappelijk verantwoord handelen bestaat uit een reflectie. Hierbij wordt aan de leerling voorgelegd hoe vaak hij nadenkt over bepaalde dingen die voorvallen op school, bijvoorbeeld pestgedrag in relatie tot het gebruik van social media.

4.3 Schema operationalisering kernbegrippen

Om voor mezelf een beeld te krijgen wat ik wil weten en hoe ik dat kan koppelen aan de kernbegrippen, heb ik onderstaand schema gebruikt.

Begrippen	Dimensies (aspect/facet/focus)	Indicator (meetbaar aspect/graadmeter)	Vragen/kijkpunten
Burgerschap; sociale dimensie	Participatie: kennis over de basiswaarden en mogelijkheden voor inspraak en vaardigheden en houdingen die nodig zijn om op school en in de samenleving actief mee te kunnen doen.	Lid van een sportclub of vereniging. Deelname aan buitenschoolse activiteiten. Deelname aan kunst- en cultuuractiviteiten. Interactie bij een	Is de leerling lid van een sportclub of vereniging? Doet de leerling wel eens mee aan buitenschoolse activiteiten? Doet de leerling mee aan kunst- en cultuuractiviteiten op school en/of buiten school? Neemt de leerling bij een groepsgesprek deel aan het gesprek?

		groepsgesprek.	
	Identiteit: verkennen van de eigen identiteit en die van anderen; voor welke (levensbeschouwelijke) waarden sta ik en hoe maak ik die waar?	Zelfbeeld	Hoe waardeert leerling zichzelf?
		Zelfvertrouwen	Voelt de leerling zich vaak (on)zeker?
		Mate van geluk	Hoe slim/dom vindt de leerling zichzelf?
			Hoe voelt de leerling zich op school?
		Erbij horen	Hoe voelt de leerling zich thuis?
		Vrienden	Heeft de leerling het gevoel dat hij ergens bij hoort?
			Hoeveel vrienden heeft de leerling?
Social media	Facebook	Leerling kent het.	Kennis over het afschermen van het account.
	Instagram	Leerling gebruikt het.	Delen met vrienden of met de hele wereld.
	Twitter		
	Pinterest		
	Whatsapp	Leerling weet dat leeftijdsgenoten het gebruiken.	Wordt het ook gebruik om te pesten?
	Path		
	Foursquare		
	Google+	Frequentie van het gebruik.	Is leerling zelf wel eens ‘slachtoffer’ geweest van social media?
	Online gamen		
	Tumblr		
	Youtube		
	Snapchat		
	Vine		
		Weten ouders van het gebruik af?	
		Weten docenten van het gebruik af?	
		Hoe reageren ouders en docenten op gebruik?	
		Kan gebruiker nog zonder?	
		Zou de gebruiker zonder willen?	
		Wordt er op school voldoende aandacht besteedt aan het gebruik van social media?	
		Hebben leerlingen wel eens voorlichting gekregen over het gebruik van social media?	

			Hebben leerlingen behoefte aan voorlichting over het gebruik van social media? Verwachten leerlingen dat voorlichting over social media het gebruik zal beïnvloeden?
--	--	--	--

Vanuit bovenstaand schema heb ik de vragen voor mijn enquête samengesteld. De enquête begint met een aantal algemene vragen voor de leerling om 'erin' te komen. In mijn onderzoek betrek ik niet alle vragen. Ik richt me vooral op de vragen die betrekking hebben op welke social media leerlingen gebruiken en hoe vaak en op de vragen die betrekking hebben op de burgerschapscompetenties van de leerlingen.

5. Resultaten

Voorafgaand aan het afnemen van de enquête bij de drie klassen, heb ik aan klas 2a een voorlichting gegeven en met de leerlingen een groepsgesprek gehouden over het gebruik van social media. Door de bewustwording die het gesprek heeft gecreëerd, zouden de leerlingen van klas 2a geïnspireerd kunnen zijn tot het geven van andere antwoorden dan de leerlingen van de andere twee klassen. Uit de resultaten zal blijken of dit ook het geval is.

De leerlingen van alle drie de klassen zijn van tevoren geïnstrueerd over het doel en het verloop van de enquête. Ik heb uitgelegd dat de enquête anoniem is en uitgelegd wat het woord anoniem betekent. Dit wordt ook nog herhaald in de uitleg aan het begin van de enquête (zie bijlage I). De leerlingen moeten antwoord geven op iedere vraag die er wordt gesteld, anders gaat de enquête niet verder. Ieder antwoord dat ze geven is goed, er zijn geen foute antwoorden. Het gaat mij erom dat ik inzicht krijg in de beleving van het gebruik van social media onder de leerlingen. Dit is helder overgekomen. De leerlingen begrijpen dat ik de enquête heb afgenomen voor mijn eigen studie en dat mijn docent de uitslagen kan bekijken. Ik heb aangegeven dat er in de toekomst bij mij in de les aandacht zal zijn rondom het gebruik van social media.

5.1 Bewustwording

De voorlichting heb ik gedaan aan de hand van een openbaar beschikbare prezi, gemaakt door Dinant Getkate, een trainer in het gebruik van social media (Getkate, 2014). Het is een presentatie die hij heeft gemaakt voor het basisonderwijs en deze presentatie is zeker ook geschikt voor de onderbouw van het vmbo. (zie: [www.prezi.com: https://prezi.com/quzbkr1keqeh/social-media-voorlichting-basisscholen-nieuw/](https://prezi.com/quzbkr1keqeh/social-media-voorlichting-basisscholen-nieuw/))

Het groepsgesprek volgde op de voorlichting. De leerlingen waren erg betrokken bij het gesprek en het onderwerp. Ik heb een paar praktijkvoorbeelden genoemd en laten zien, waar de leerlingen ademloos naar keken en luisterden. Na het groepsgesprek hebben drie leerlingen hun facebook afgeschermd. Voorafgaand aan het groepsgesprek wisten ze niet hoe het moest. Ik heb mijn eigen facebook pagina geopend en we hebben gezamenlijk bekeken hoe het afschermen moet. Uit het klassengesprek bleek dat de leerlingen zich wel bewust zijn van de gevaren, maar dat impulsiviteit toch vaak de overhand heeft. Ze noemen leerlingen die bijvoorbeeld naaktfoto's verspreiden 'dom' en slechts een enkeling benoemde dat de foto's voor altijd op internet zullen blijven bestaan. De leerlingen spraken uit zichzelf niet of nauwelijks over gevoelens die horen bij het bekijken en/of doorsturen van vervelende filmpjes. Ze benadrukten dat ieder verantwoordelijk is voor zichzelf en dat die 'domme' kinderen het dan maar gewoon niet op internet moeten zetten. Ik ben benieuwd of deze denkwijze ook uit de enquête naar voren komt.

5.2 Enquête

De enquête bestaat in totaal uit 38 vragen. De eerste drie vragen zijn inleidend, om de leerling 'erin te laten komen'. Deze vragen zouden eventueel in een vervolgstadium interessant kunnen zijn om de verschillen tussen jongens en meisjes weer te geven. Deze verschillen betrek ik niet in mijn onderzoek.

De vragen 4 t/m 6 hebben betrekking op de vrije tijd van de leerling en de sociale activiteiten die ze in hun vrije tijd ontplooiën.

De vragen 7 t/m 20 zijn vragen die betrekking hebben op algemene burgerschapscompetenties. Door het beantwoorden van deze vragen, worden de leerlingen geactiveerd om voorkennis te activeren rondom hun eigen burgerschapscompetenties.

De vragen 21 t/m 29 gaan over de verschillende soorten social media en de mate van het gebruik hiervan door de leerlingen.

De vragen 30 t/m 33 gaan over het negatieve gebruik van social media, door de leerling zelf en door anderen en de relatie tot hun gevoelens daarover.

De vragen 34 t/m 37 gaan over de aandacht die er op school wordt besteed aan social media.

De laatste vraag is een afrondende vraag.

Voor mijn onderzoek heb ik de volgende vragen gebruikt:

- Vraag 23 'Welke vorm van social media gebruik je het meest?'
- Vraag 24 'Hoe vaak gebruik je social media?'

Met bovenstaande vragen wil ik achterhalen hoeveel leerlingen daadwerkelijk gebruik maken van social media en in welke mate, om deelvraag 1 te kunnen beantwoorden.

- Vraag 35 'Vind je dat docenten meer zouden moeten weten over social media?'
- Vraag 36 'Heb je weleens voorlichting gehad over het gebruik van social media?'
- Vraag 37 'Vind je het belangrijk als er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media?'

Deze vragen gebruik ik om erachter te komen of leerlingen het belangrijk vinden dat er in de vorm van voorlichting aandacht wordt besteed op school aan het gebruik van social media. Met de resultaten kan ik deelvraag 2 beantwoorden.

- Vraag 30 'Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd?'
- Vraag 31 'Hoe denk je er nu over dat je weleens iets vervelends hebt doorgestuurd?'
- Vraag 32 'Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends van iemand doorstuurt?'
- Vraag 33 'Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt (bijv. een naaktfoto)?'

Deze vragen zijn bedoeld om een verschil in antwoorden aan te tonen tussen de leerlingen van de klas die wel een bewustwordingsles rondom het gebruik van social media hebben gekregen en de twee klassen die deze les niet hebben gevolgd. Hieruit volgt een antwoord op deelvraag 3.

5.3 Resultaten enquête

Hieronder worden de resultaten uit de enquête besproken, per deelvraag.

5.3.1 Resultaten met betrekking tot deelvraag 1

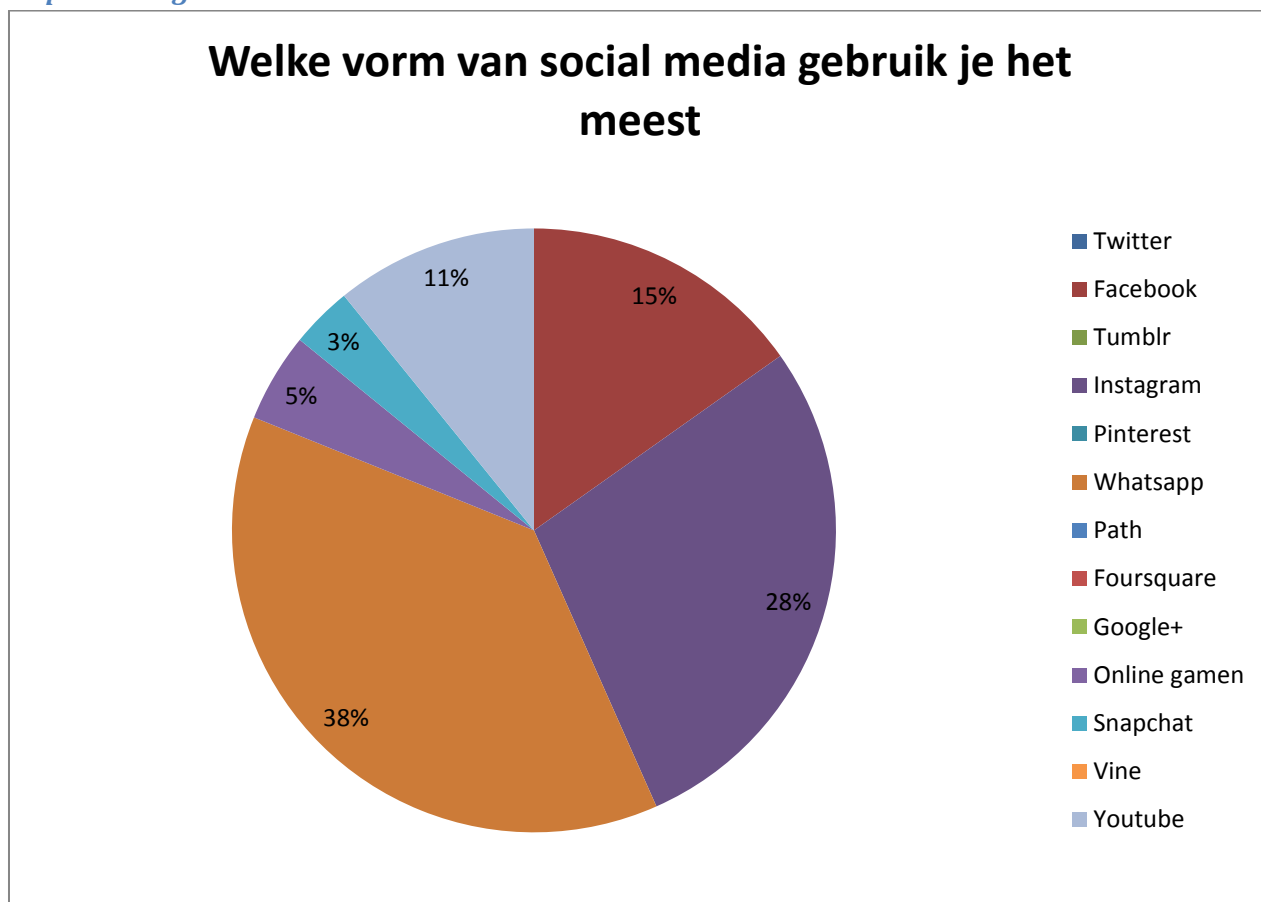
Welke social media gebruiken de leerlingen en op welke manier?

In totaal hebben 66 leerlingen deelvraag 1 beantwoord. Voor het beantwoorden van deze vraag heb ik de enquêtevragen 23 en 24 gebruikt (zie bijlage I). Voor het beantwoorden van deze vraag voeg ik

de antwoorden van de leerlingen van de drie klassen samen. Het maakt voor het beantwoorden van deelvraag 1 niet uit of de leerlingen wel of geen voorlichting hebben gehad.

Enquêtevraag 23

Grafiek 1

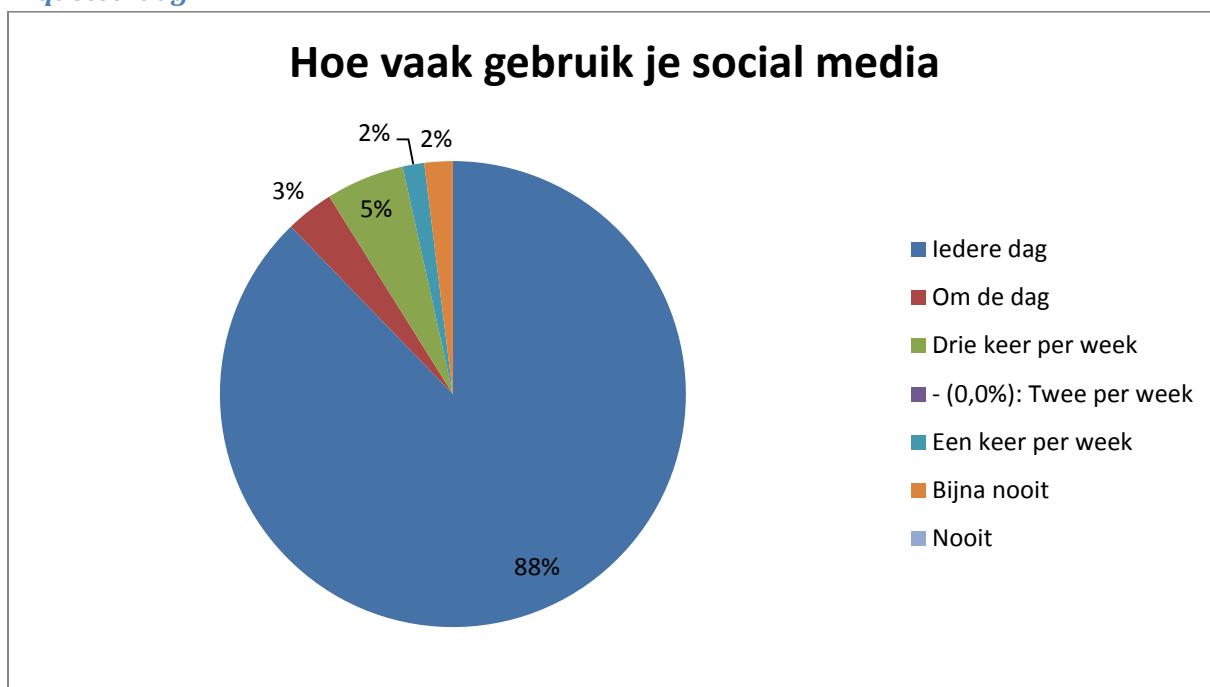
Van de verschillende social media wordt Whatsapp het meest gebruikt (38%) door de leerlingen van de drie klassen tezamen. Via Whatsapp staan de leerlingen gratis met elkaar in constante verbinding. Whatsapp is de opvolger van de sms. Voor Whatsapp hebben de leerlingen een internetverbinding nodig. De tweede vorm van social media die door veel leerlingen (28%) wordt gebruikt is Instagram. Via Instagram wisselen leerlingen foto's met elkaar uit. Na Instagram volgen Facebook met 15% en Youtube met 11%. Twitter, Tumblr, Pinterest, Path, Foursquare, Google+ en Vine worden door geen enkele leerling gebruikt.

In absolute aantallen zijn de antwoorden op enquêtevraag 23 als volgt:

Vorm social media	Aantal leerlingen
Twitter	0
Facebook	9
Tumblr	0
Instagram	17
Pinterest	0
Whatsapp	25
Path	0

Foursquare	0
Google+	0
Online gamen	3
Snapchat	2
Vine	0
Youtube	7

Enquêtevraag 24*Grafiek 2*

Social media wordt door het grootste percentage van de leerlingen (88%) iedere dag gebruikt. Slechts 8 % van de leerlingen maakt minder dan drie keer per week gebruik van social media. Er is niet één leerling die nooit social media gebruikt. Het gebruik van social media in het algemeen onder de leerlingen van deze drie tweede klassen is dus 100%.

De conclusie die kan worden getrokken uit de antwoorden op de enquêtevragen 23 en 24 is dat leerlingen voornamelijk gebruik maken van het gratis beschikbare Whatsapp en Instagram. Op die manier kunnen ze constant met elkaar communiceren, zolang er een internetverbinding is. De leerlingen gebruiken deze vormen van social media zo goed als iedere dag. Het is een vast onderdeel van hun dagelijkse leven.

In absolute getallen zijn de antwoorden op enquêtevraag 24 als volgt:

Frequentie gebruik social media	Aantal leerlingen
Iedere dag	52
Om de dag	2
Drie keer per week	3
Twee keer per week	0
Een keer per week	1

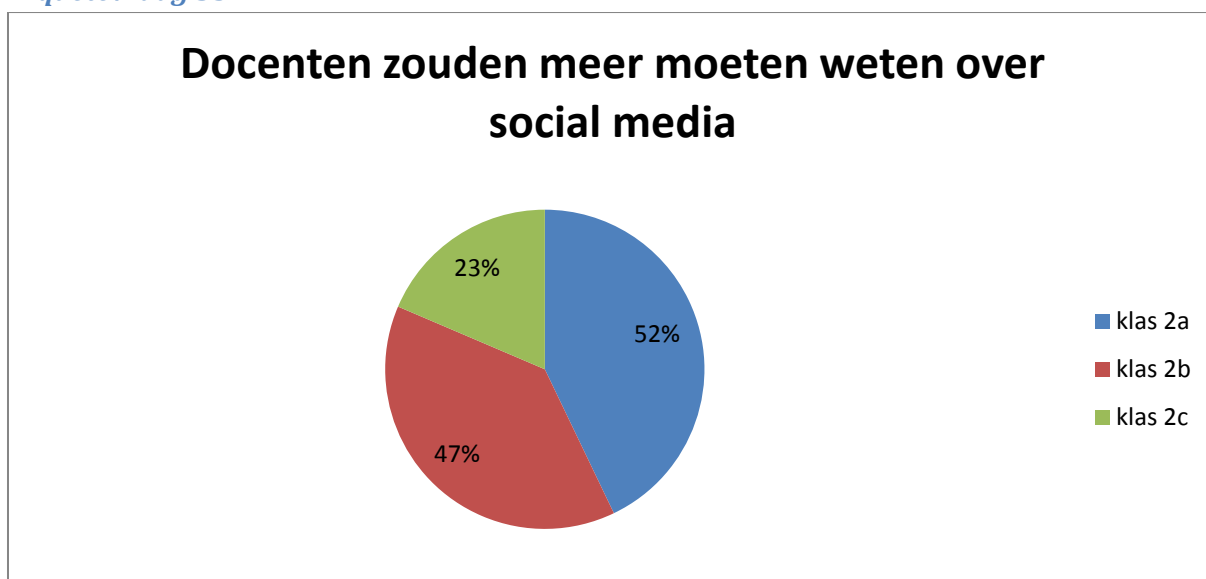
Bijna nooit	1
Nooit	0

5.3.2 Resultaten met betrekking tot deelvraag 2

Op welke wijze kan voorlichting over social media in de tweede klas vmbo-bk, invloed uitoefenen op de burgerschapscompetenties van deze leerlingen?

In totaal hebben 66 leerlingen de vragen beantwoord. Voor het beantwoorden van deze vraag heb ik de enquêtevragen 35, 36 en 37 gebruikt (zie bijlage I). Mijn doel was om te achterhalen of leerlingen al eens voorlichting hebben gehad en of zij het krijgen van voorlichting op school belangrijk vinden.

Enquêtevraag 35

Grafiek 3

Het grootste percentage (52%) van de leerlingen van klas 2a, vindt dat docenten meer zouden moeten weten over social media. In klas 2b ligt dit percentage op 47% en in klas 2c op 23%. De klas die een week voor het afnemen van de enquête voorlichting heeft gehad over social media is klas 2a.

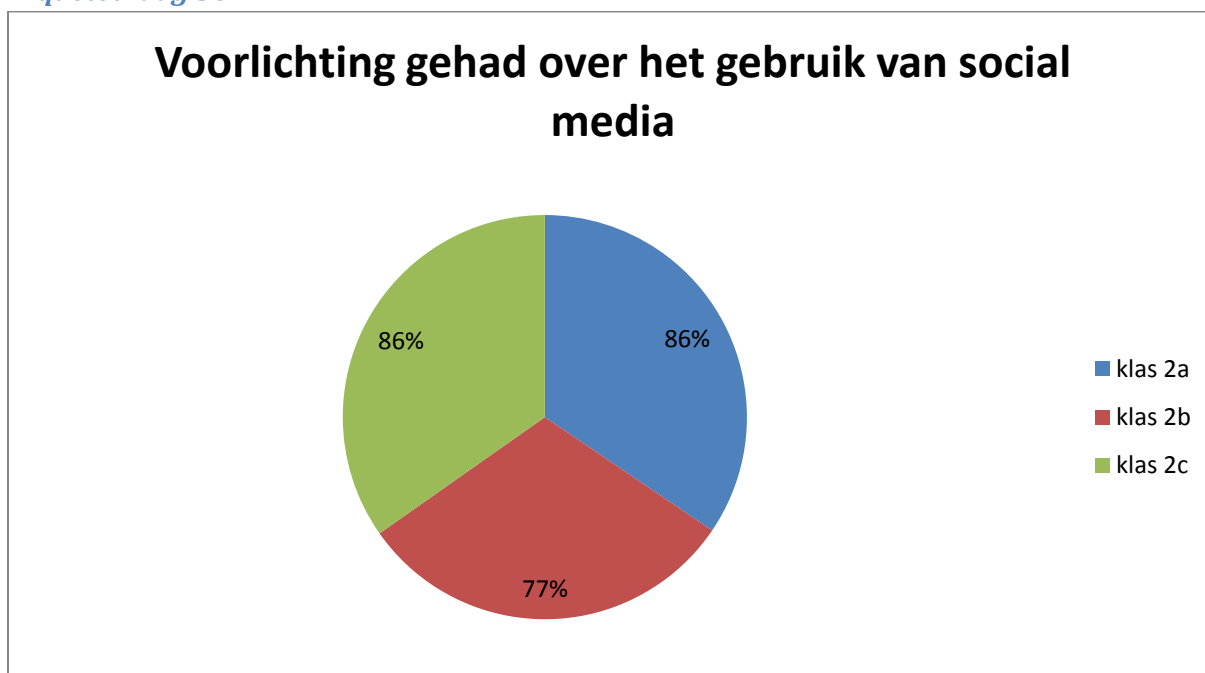
Opvallend is het grote verschil tussen klas 2c enerzijds en klas 2a en 2b anderzijds. Ongeveer de helft van de leerlingen van klas 2a en 2b vindt dat docenten meer zouden moeten weten over social media. Slechts 23% van de leerlingen van klas 2c denkt hier hetzelfde over.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 35 zijn als volgt:

Docenten zouden meer moeten weten over social media	Aantal leerlingen
Klas 2a	Ja: 11 Nee: 10
Klas 2b	Ja: Nee: 9
Klas 2c	Ja: 5 Nee: 17

Enquêtevraag 36

Grafiek 4

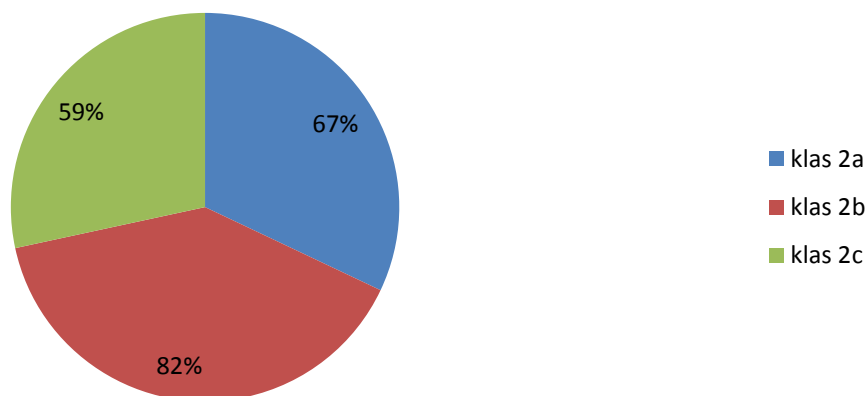
Een groot aantal van alle leerlingen van de drie klassen heeft wel eens, dit kan ook in de eerste klas zijn geweest of op de basisschool, voorlichting gehad over social media. Klas 2a heeft de week voor het afnemen van de enquête nog voorlichting gehad. De percentages tussen de verschillende klassen lopen niet ver uiteen. In klas 2a zegt 86% van de leerlingen wel eens voorlichting te hebben gehad, in klas 2b is dat 77% en in klas 2c is dat 86%. Leerlingen beschouwen het belang van voorlichting hoog.

Uit de resultaten van deze vraag blijkt dat niet alleen de leerlingen van klas 2a voorlichting hebben gehad, maar de leerlingen van de andere twee klassen ook. Dit kan van invloed zijn op de verschillen die ik verwacht tussen de klas met voorlichting en de klassen zonder voorlichting.

De absolute aantallen van de antwoorden van enquêtevraag 36 zijn als volgt:

Voorlichting gehad over het gebruik van social media	Aantal leerlingen
Klas 2a	Ja: 18 Nee: 3
Klas 2b	Ja: 13 Nee: 4
Klas 2c	Ja: 19 Nee: 3

*Enquêtevraag 37***Belangrijk dat er op school aandacht wordt
besteed aan het gebruik van social media***Grafiek 5*

Over het belang van het besteden van aandacht aan social media op school denken de leerlingen van de verschillende klassen uiteenlopend. Klas 2b scoort hier het hoogste met 82%. Klas 2a volgt met 67% en van klas 2c vindt 59% van de leerlingen dat het belangrijk is dat er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media. Ook hier scoort klas 2c lager dan de klassen 2a en 2b. De leerlingen van klas 2c koppelen het gebruik van en de aandacht voor social media, minder aan school dan de leerlingen van de andere klassen. Wat verder opvalt is dat de leerlingen van klas 2b aandacht voor social media een stuk hoger waarderen (82%) dan het feit dat docenten zelf ook meer zouden moeten weten over social media (47%), zie grafiek 3.

De absolute aantallen van de antwoorden van enquêtevraag 37 zijn als volgt:

Belangrijk dat er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media	Aantal leerlingen
Klas 2a	Ja: 14 Nee: 7
Klas 2b	Ja: 14 Nee: 3
Klas 2c	Ja: 13 Nee: 9

5.3.3 Resultaten met betrekking tot deelvraag 3

Hoe zien leerlingen met en zonder voorlichting de rol van social media in relatie tot burgerschap?

In totaal hebben 66 leerlingen de vragen beantwoord. Voor het beantwoorden van deelvraag 3 heb ik de enquêtevragen 30, 31, 32 en 33 (zie bijlage I) gebruikt.

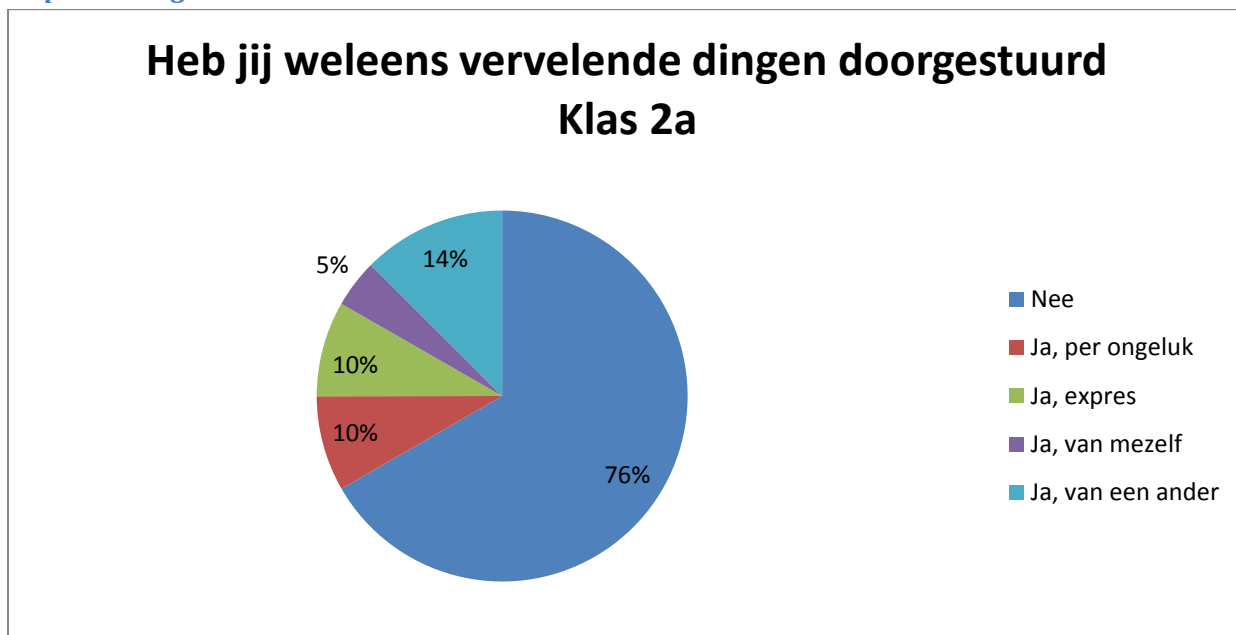
Klas 2a, in totaal 23 leerlingen, heeft eerst voorlichting gehad op het gebied van social media, voordat ze de enquête maakten. De klassen 2b en 2c, in totaal 43 leerlingen, hebben deze voorlichting niet gehad. De vragen zijn voor alle leerlingen nieuw. Voor de leerlingen van klas 2a, de klas die wel

voorlichting heeft gehad, zullen de vragen herkenbaarder zijn dan voor de leerlingen van de andere klassen. Door de voorlichting aan de leerlingen van klas 2a is de voorkennis geactiveerd en hierdoor is het waarschijnlijk dat ze op een andere manier antwoorden dan de leerlingen van de andere klassen.

Bij vraag 30 hadden de leerlingen de mogelijkheid om meerdere antwoorden te geven. Ze konden aangeven of ze wel eens iets vervelends over een ander of over zichzelf hadden doorgestuurd via social media. Dit betekent dat de percentages de 100% kunnen overschrijden.

Enquêtevraag 30

Grafiek 6

Een groot percentage (76%) van de leerlingen van klas 2a heeft nog nooit iets vervelends doorgestuurd, niet over een ander en ook niet over zichzelf. Het percentage dat dit wel heeft gedaan (14%) heeft dit van een ander gedaan. Daarnaast is er een klein percentage (5%) dat wel eens iets vervelends over zichzelf heeft doorgestuurd. Van degenen die wel eens iets vervelends hebben doorgestuurd, heeft de helft dit expres en de helft per ongeluk gedaan.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 30 voor klas 2a zijn als volgt:

Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd Klas 2a	Aantal leerlingen
Nee	16
Ja, per ongeluk	2
Ja, expres	2
Ja, van mezelf	1
Ja, van een ander	3

Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd Klas 2b

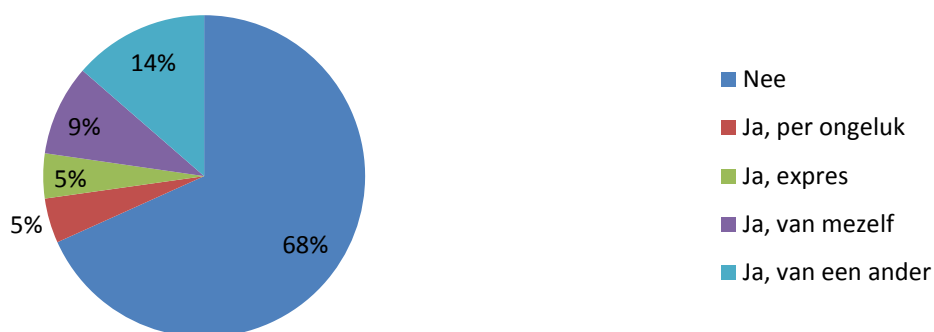
Grafiek 7

Het percentage van de leerlingen van klas 2b ligt nog wat hoger (77%) voor wat betreft het niet doorsturen van vervelende dingen. Deze leerlingen hebben nog nooit iets vervelends doorgestuurd van zichzelf, 6% wel van een ander. Het doorsturen is per ongeluk gegaan.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 30 voor klas 2b zijn als volgt:

Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd Klas 2b	Aantal leerlingen
Nee	13
Ja, per ongeluk	4
Ja, expres	0
Ja, van mezelf	0
Ja, van een ander	1

Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd Klas 2c

Grafiek 8

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 30 voor klas 2c zijn als volgt:

Heb jij weleens vervelende dingen doorgestuurd Klas 2c	Aantal leerlingen
Nee	15
Ja, per ongeluk	1
Ja, expres	1
Ja, van mezelf	2
Ja, van een ander	3

Van de leerlingen van klas 2c heeft 68% wel eens iets vervelends doorgestuurd. Dit betreft voor 14% een ander en voor 9% zichzelf. De helft van de leerlingen die iets vervelends heeft doorgestuurd heeft dit per ongeluk gedaan en de andere helft expres.

Een opvallende overeenkomst tussen de drie klassen is dat een groot percentage van de leerlingen nog nooit vervelende dingen heeft doorgestuurd. De percentages lopen van 68% tot 77%. Van de leerlingen die dat wel hebben gedaan, hebben de meesten dat per ongeluk gedaan. Slechts een klein aantal leerlingen van de klassen 2a en 2c, hebben wel eens iets expres doorgestuurd. De leerlingen van klas 2b hebben helemaal nooit expres iets doorgestuurd. De leerlingen van 2b zijn de enige leerlingen van de drie klassen die ook nog nooit iets vervelends van zichzelf hebben doorgestuurd, alleen van een ander, althans zo hebben zij geantwoord in de enquête.

Enquêtevraag 31

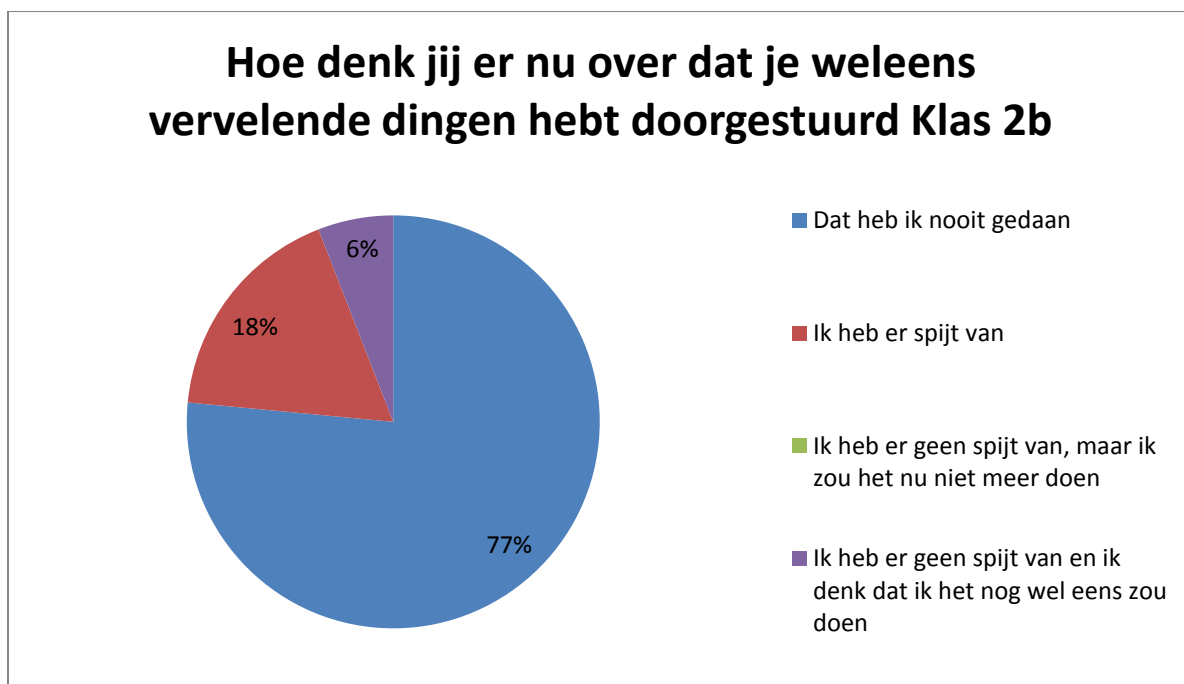
Grafiek 9

Van het percentage van de leerlingen van klas 2a dat wel eens vervelende dingen heeft doorgestuurd (20%), heeft 15% er spijt van. Een klein percentage van de leerlingen (5%) , heeft er geen spijt van, maar zou het niet meer doen. Geen enkele leerlingen zou het nog eens doen.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 31 voor klas 2a zijn als volgt:

Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorgestuurd? Klas 2c	Aantal leerlingen
Dat heb ik nooit gedaan	16
Daar heb ik spijt van	3
Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen	1
Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen	0

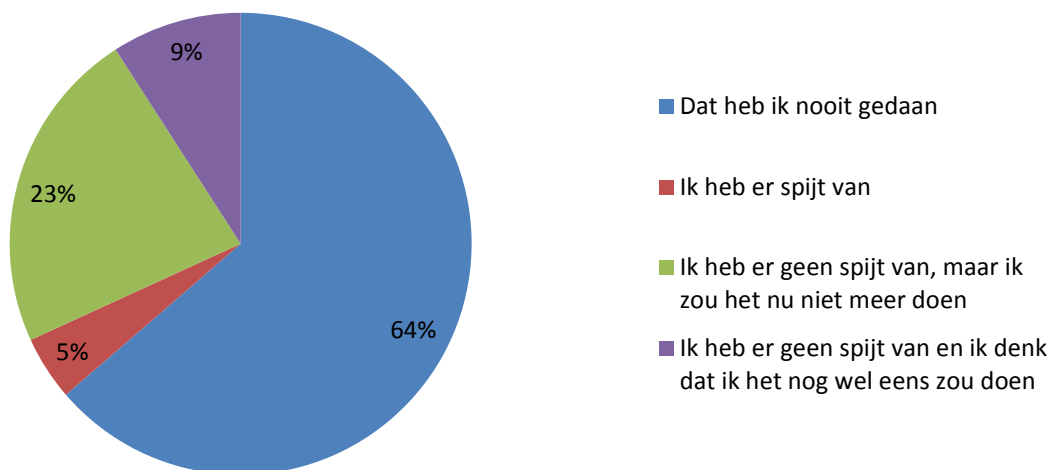
Grafiek 10

Van klas 2b heeft 23% wel eens iets vervelends doorgestuurd. Van deze leerlingen heeft 18% spijt van hun actie. Eén leerling heeft er geen spijt van en zou het gerust nog wel eens doen.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 31 voor klas 2b zijn als volgt:

Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorgestuurd? Klas 2b	Aantal leerlingen
Dat heb ik nooit gedaan	13
Daar heb ik spijt van	3
Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen	0
Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen	1

Hoe denk jij er nu over dat je weleens vervelende dingen hebt doorgestuurd Klas 2c

Grafiek 11

Klas 2c heeft het hoogste percentage leerlingen dat wel eens iets vervelends heeft doorgestuurd (36%). Van dit percentage heeft 5% er spijt van. Daarnaast heeft 23% er geen spijt van, maar zou het nu niet nog een keer doen. Het percentage dat er geen spijt van heeft en in de toekomst nog wel eens iets vervelends zou doorsturen is 9%.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 31 voor klas 2c zijn als volgt:

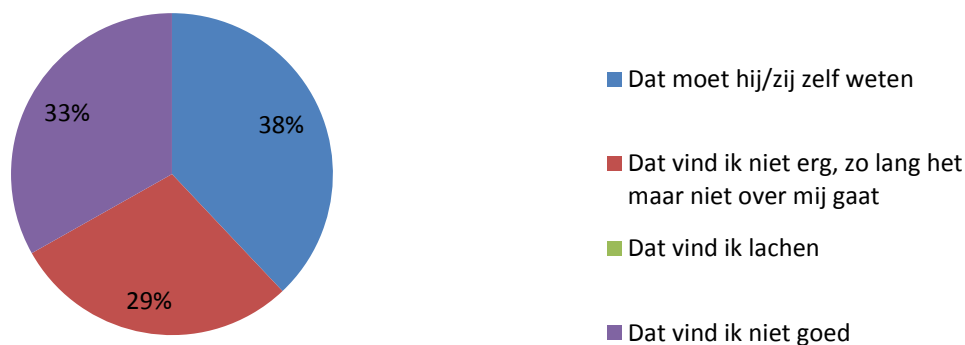
Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorgestuurd? Klas 2c	Aantal leerlingen
Dat heb ik nooit gedaan	14
Daar heb ik spijt van	1
Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen	5
Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen	2

Het opvallendste verschil tussen de klassen is dat de leerlingen van klas 2c het hoogste percentage heeft met leerlingen die wel eens iets vervelends hebben doorgestuurd en deze leerlingen hebben het minst spijt van hun actie.

Enquêtevraag 32

Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over een ander doorstuurt Klas 2a

Grafiek 12

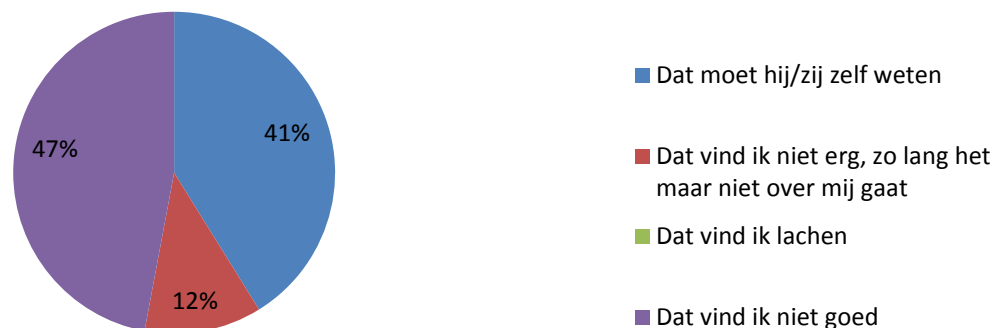
De antwoorden op deze vraag die de leerlingen van klas 2a geven, zijn redelijk gelijkmatig verdeeld. Geen enkele leerling vindt het lachen als er vervelende dingen worden doorgestuurd. Iets meer dan een derde van de leerlingen (38%) vindt dat degene die iets vervelends doorstuurt dat zelf moet weten. Iets minder dan een derde (29%) vindt het niet erg, zo lang het maar niet over zichzelf gaat. Een derde deel van de leerlingen (33%) keurt het af.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 32 voor klas 2a zijn als volgt:

Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? Klas 2a	Aantal leerlingen
Dat moet hij/zij zelf weten	8
Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat	6
Dat vind ik lachen	0
Dat vind ik niet goed	7

Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over een ander doorstuurt Klas 2b

Grafiek 13

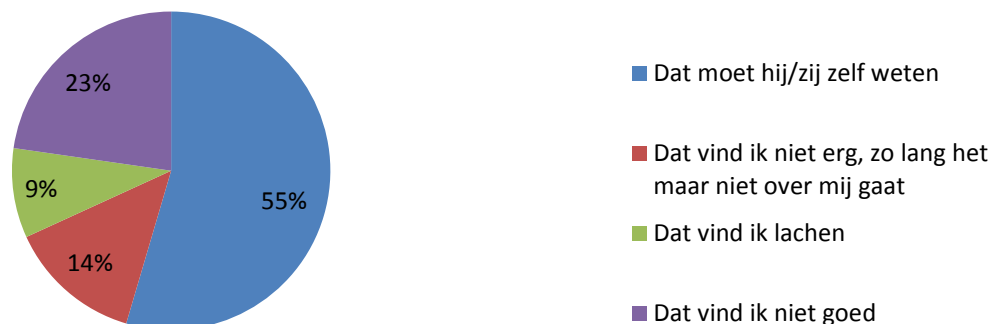
In klas 2b vindt geen enkele leerling het lachen wanneer er iets vervelends over iemand wordt door- gestuurd. Bijna de helft van de leerlingen (47%) keurt het af. Een ruim percentage van de leerlingen (41%) vindt dat de zender het zelf moet weten. Een klein percentage van de leerlingen (12%) vindt het niet erg, zolang het maar niet over zichzelf gaat.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 32 voor klas 2b zijn als volgt:

Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? Klas 2b	Aantal leerlingen
Dat moet hij/zij zelf weten	7
Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat	2
Dat vind ik lachen	0
Dat vind ik niet goed	8

Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over een ander doorstuurt Klas 2c

Grafiek 14

In klas 2c vindt ruim de helft van de leerlingen (55%) dat de zender zelf moet weten of hij iets vervelends doorstuurt. Een klein percentage (14%) vindt het niet erg, zolang het maar niet over zichzelf gaat. Ongeveer een kwart van de leerlingen (23%) keurt het af. Een percentage van 9% van de leerlingen vindt het lachen als zijn vriend iets vervelends over een ander doorstuurt.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 32 voor klas 2c zijn als volgt:

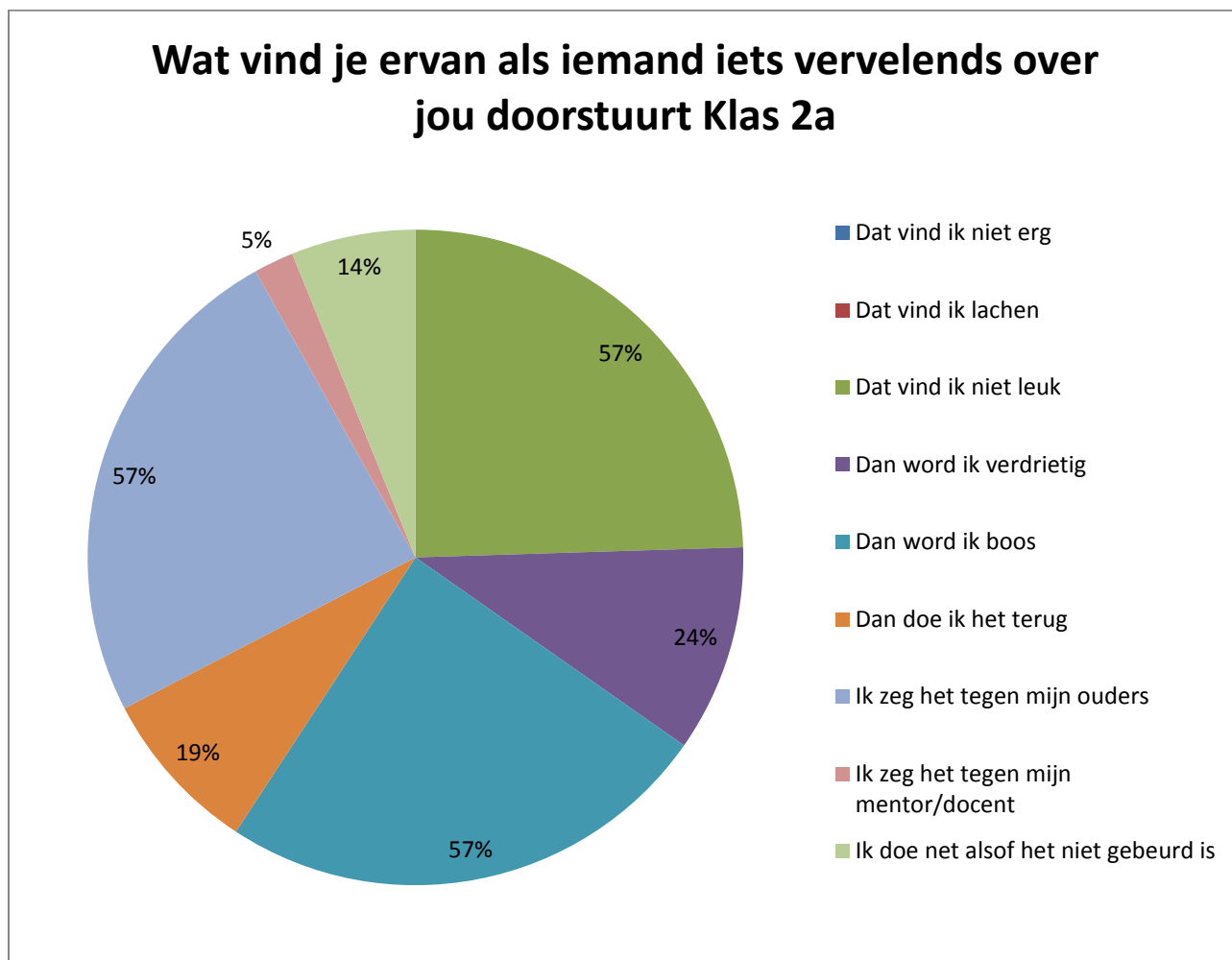
Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? Klas 2c	Aantal leerlingen
Dat moet hij/zij zelf weten	12
Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat	3
Dat vind ik lachen	2
Dat vind ik niet goed	5

Het opvallendste verschil tussen de klassen is dat 9% van de leerlingen van klas 2c het lachen vinden wanneer er iets vervelends wordt doorgestuurd. In de andere klassen vindt geen enkele leerling dit. De leerlingen van klas 2b keuren het doorsturen van vervelende zaken door een vriend het meest af.

Enquêtevraag 33

Bij deze vraag konden de leerlingen meerdere antwoorden aankruisen. De aantallen kunnen daarom de 100% overstijgen.

Grafiek 15

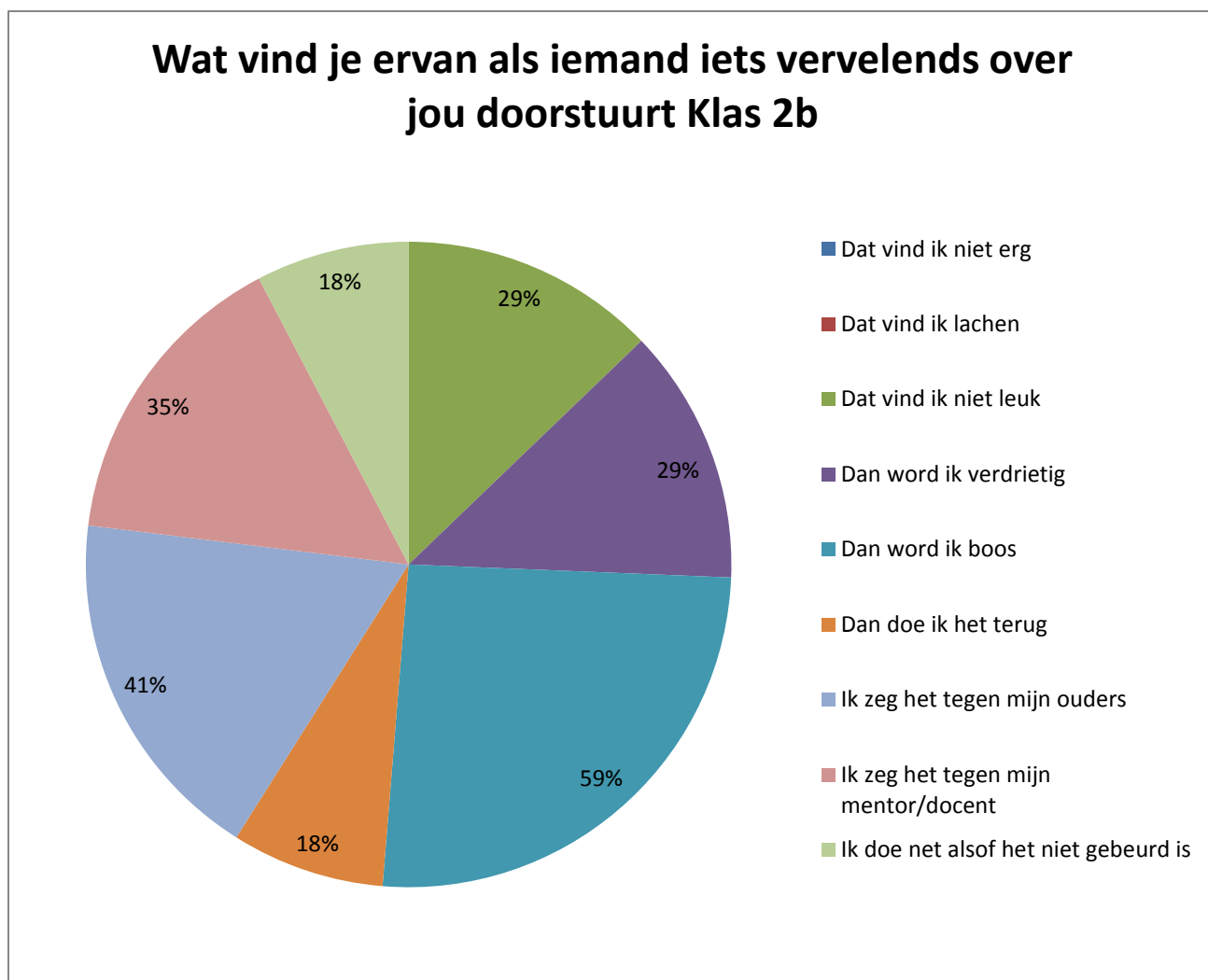
De meerderheid van de leerlingen van klas 2a vindt het niet leuk (57%) en worden boos (57%) en zeggen het tegen hun ouders (57%), wanneer er iets vervelends over ze wordt doorgestuurd. Een kwart van de leerlingen (24%) wordt ook verdrietig. Een vijfde deel van de leerlingen (19%) doet het terug en 14% doet net alsof het niet is gebeurd. Een klein percentage van de leerlingen (5%) zegt het tegen zijn mentor. Geen enkele leerling vindt het lachen. Er is ook geen enkele leerling die zegt dat hij het niet erg vindt dat er iets vervelends over hem is doorgestuurd.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 33 voor klas 2a zijn als volgt:

Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt?	Aantal leerlingen
Klas 2a	
Dat vind ik niet erg	0
Dat vind ik lachen	0
Dat vind ik niet leuk	12

Dan word ik verdrietig	5
Dan word ik boos	12
Dan doe ik het terug	4
Ik zeg het tegen mijn ouders	12
Ik zeg het tegen mijn mentor/docent	10
Ik doe net alsof het niet is gebeurd	3

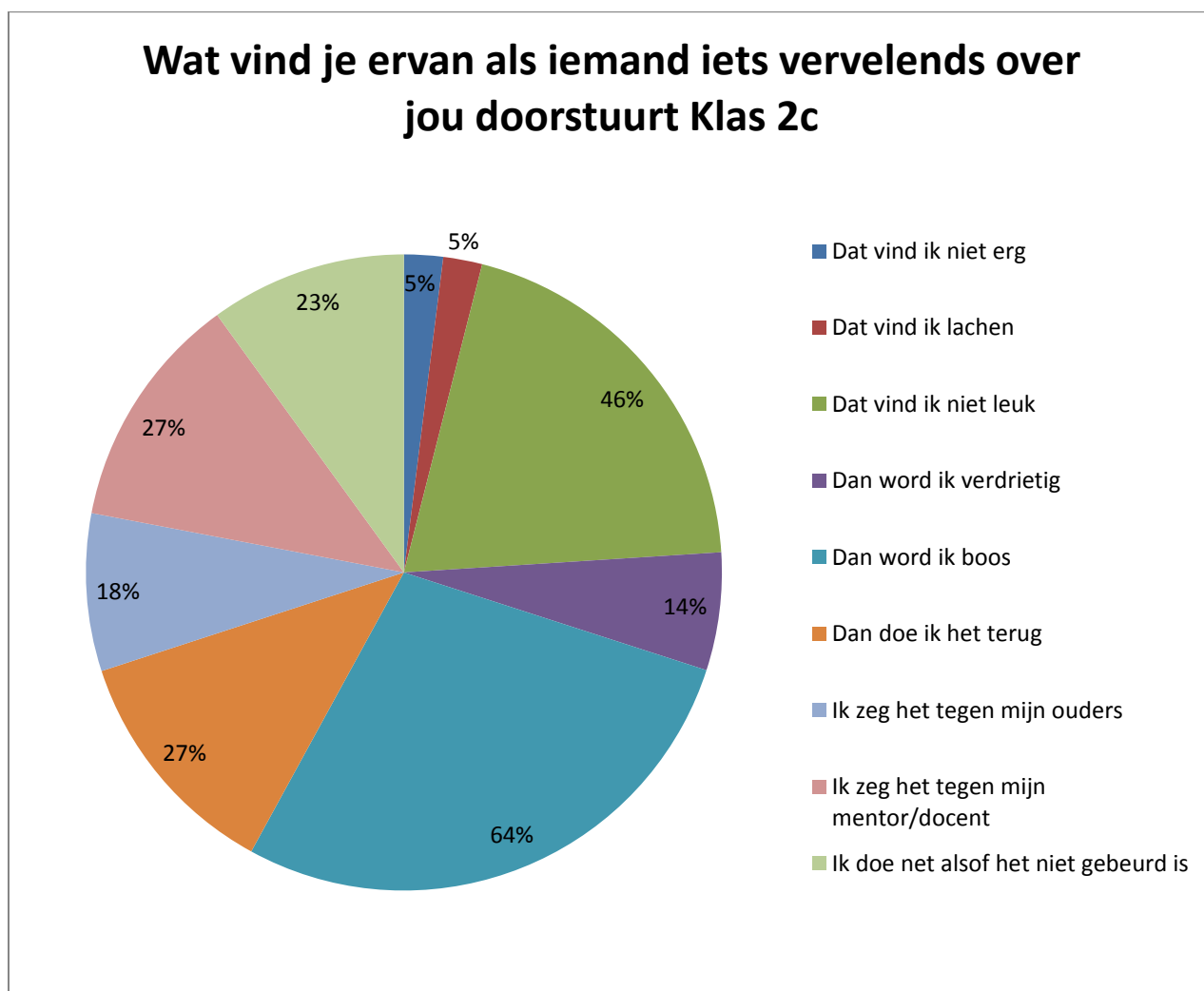
Grafiek 16

Ruim de helft van de leerlingen van klas 2b (59%) wordt boos wanneer er iets vervelends over ze wordt doorgestuurd en 41% zegt het tegen zijn ouders. Van deze klas gaat 35% van de leerlingen naar de mentor. Ongeveer een derde (29%) wordt verdrietig en nog een derde (29%) vindt het niet leuk. Ongeveer een vijfde deel (18%) doet net alsof het niet is gebeurd en nog eens een vijfde deel (18%) doet het terug. Geen enkele leerling vindt het lachen en geen enkele leerling zegt dat hij het niet erg zou vinden als er iets vervelends over hem zou worden doorgestuurd.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 33 voor klas 2b zijn als volgt:

Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt? Klas 2b	Aantal leerlingen
Dat vind ik niet erg	0
Dat vind ik lachen	0
Dat vind ik niet leuk	5
Dan word ik verdrietig	5
Dan word ik boos	10
Dan doe ik het terug	3
Ik zeg het tegen mijn ouders	7
Ik zeg het tegen mijn mentor/docent	6
Ik doe net alsof het niet is gebeurd	3

Grafiek 17

Een ruime meerderheid (64%) van de leerlingen van klas 2c wordt boos op het moment dat iemand iets vervelends over hem doorstuurt. Bijna de helft (46%) vindt het niet leuk. Ongeveer een kwart van de leerlingen (27%) doet het terug, nog een kwart (27%) zegt het tegen zijn mentor en een ander

kwart (23%) doet net alsof het niet is gebeurd. Een kleiner deel van de leerlingen (14%) wordt verdrietig en 18% zegt het tegen zijn ouders. Een klein percentage (5%) vindt het lachen en 5% vindt het niet erg wanneer er vervelende dingen over hem worden doorgestuurd.

De absolute getallen van de antwoorden van enquêtevraag 33 voor klas 2c zijn als volgt:

Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt? Klas 2c	Aantal leerlingen
Dat vind ik niet erg	1
Dat vind ik lachen	1
Dat vind ik niet leuk	10
Dan word ik verdrietig	3
Dan word ik boos	14
Dan doe ik het terug	6
Ik zeg het tegen mijn ouders	4
Ik zeg het tegen mijn mentor/docent	6
Ik doe net alsof het niet is gebeurd	5

Klas 2c is de enige klas waar één van de leerlingen zegt het niet erg en lachen te vinden wanneer er over hem zelf iets vervelends wordt doorgestuurd. Het percentage leerlingen dat boos wordt, ligt voor de drie klassen bijna gelijk, zo rond de 60%. Ook het percentage dat net doet alsof het niet is gebeurd, ligt bij de drie klassen ongeveer gelijk, zo rond de 20%. In klas 2a zegt een groot percentage leerlingen het tegen zijn ouders (57%), terwijl in klas 2c 18% van de leerlingen dit doet.

Klas 2a is de klas die vooraf voorlichting heeft gehad over het gebruik van social media. Deze klas scoort hoog met het antwoord 'niet leuk', namelijk 57%, 'dan word ik boos' 57% en 'dan word ik verdrietig' 24%. Klas 2b scoort met 'niet leuk' 29%, 'boos' 59% en 'verdrietig' 29%. Klas 2c scoort op 'niet leuk' 46%, 64% wordt boos en 14% van de leerlingen wordt er verdrietig van. Uit deze antwoorden blijkt dat de leerlingen van klas 2a zich het meest bewust zijn van het feit dat het 'niet leuk' en/of 'verdrietig' is wanneer er iets vervelends over henzelf wordt verstuurd via social media.

6. Conclusie en discussie

Bij mijn analyse ga ik ervan uit dat er geen sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven door de leerlingen. De leerlingen weten dat de enquête anoniem is afgenomen en daarnaast staan vmbo-bk leerlingen erom bekend recht door zee te zijn. Mijn ervaring leert dat vmbo-bk leerlingen vanuit primaire gevoelens antwoorden en daardoor de enquête niet sociaal wenselijk zullen hebben beïnvloed.

6.1 Conclusie

Om tot een conclusie te komen zal ik eerst samenvattende antwoorden op de deelvragen geven. Aan de hand hiervan analyseer ik de gegevens en kan ik een antwoord op de hoofdvraag geven.

Antwoord op deelvraag 1

Welke social media gebruiken de leerlingen en op welke manier?

Voor het beantwoorden van deze vraag heb ik de antwoorden van de 66 leerlingen die de enquête hebben ingevuld, bij elkaar gevoegd en geen aparte percentages per klas vermeld, omdat de percentages grotendeels overeenkomen.

Leerlingen van alle drie de klassen maken het meest gebruik van Whatsapp, Facebook, Instagram en Youtube. De typen die gebruikt worden door alle ondervraagde 66 leerlingen komen dus voor alle drie de klassen overeen.

Social media worden zo goed als iedere dag door iedere leerling gebruikt. Het verschil in de frequentie van het gebruik van social media tussen de klassen is zo goed als gelijk. Van de 66 ondervraagde leerlingen maakt 88% iedere dag gebruik van social media. Geen enkele leerling maakt nooit gebruik van social media. De frequentie van het gebruik is hoog en volledig geïntegreerd in het dagelijkse leven van de leerlingen.

Antwoord op deelvraag 2

Op welke wijze kan voorlichting over social media in de tweede klas vmbo-bk, invloed uitoefenen op de burgerschapscompetenties van deze leerlingen?

Ongeveer de helft van de leerlingen van de klassen 2a en 2b vindt dat docenten meer zouden moeten weten van social media. De leerlingen van klas 2c wijken hier sterk af. Van hen vindt maar 23% dat docenten er meer van zouden moeten weten. De uitslag kan betekenen dat een ruime meerderheid van alle leerlingen er behoefte aan heeft om met een docent een interactieve relatie aan te gaan met betrekking tot social media. Wanneer het kennisniveau over social media op hetzelfde vlak ligt, kunnen leerlingen en docenten beter communiceren over het gebruik ervan en zullen er waarschijnlijk minder conflicten over ontstaan in de klas. Het feit dat de leerlingen van klas 2c er anders over denken, kan te maken hebben met het feit dat de leerlingen in deze klas veel meer hun eigen gang willen gaan, zonder bemoeienissen van de docent. De sfeer in deze klas is met regelmaat grimmig en de leerlingen willen zelf graag de touwtjes in handen houden.

Ruim driekwart van de leerlingen van alle drie de klassen heeft wel eens voorlichting gehad over social media. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat er minder verschillen zullen zijn in de antwoorden van de leerlingen van klas 2a ten opzichte van de antwoorden van de leerlingen van de klassen 2b en 2c dan verwacht. Waarschijnlijk hebben de leerlingen op de basisschool en/of in de eerste klas al een keer voorlichting gehad.

De leerlingen van klas 2a en 2b vinden het belangrijk dat er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media. De leerlingen van klas 2c vinden dit het minst belangrijk. Hieruit kan ik concluderen dat de leerlingen van klas 2c graag zelf bepalen wat zij doen op het gebied van social media, zonder al te veel bemoeienis vanuit school. Het verschil tussen de klassen is hier wel beduidend minder groot. De meerderheid van alle leerlingen vindt aandacht voor social media op school wel goed.

Er is dus genoeg ruimte en draagvlak om op school meer aandacht te besteden aan het gebruik van social media. Gezien het feit dat een meerderheid van de leerlingen positief oordeelt over het feit dat docenten meer zouden moeten weten over social media en vindt dat er op school aandacht zou moeten worden besteed aan het gebruik van social media, is te verwachten dat voorlichting hierover een positieve invloed zal hebben op het gebruik ervan.

Deelvraag 3

Hoe zien leerlingen met en zonder voorlichting de rol van social media in relatie tot burgerschap?

Ongeveer een kwart van alle leerlingen van de drie klassen heeft wel eens vervelende dingen van zichzelf en/of van een ander doorgestuurd. In klas 2c ligt dit percentage iets hoger dan in de klassen 2a en 2b. In klas 2b is dat per ongeluk gegaan, in de klassen 2a en 2c ook wel eens expres.

Op de vraag of de leerlingen spijt hadden van hun actie dat ze iets vervelends hadden doorgestuurd, kwamen de antwoorden van de klassen 2a en 2b weer redelijk overeen. Zo'n 15 tot 20% van de leerlingen had er spijt van. Van de leerlingen van klas 2c had slechts 5% spijt van hun actie en 9% zou het in de toekomst nog een keer doen. Van de leerlingen van klas 2a zou niemand in de toekomst meer iets vervelends doorsturen van zichzelf of van een ander en in klas 2b zou 6% dat wel doen.

Leerlingen van klas 2a zijn in drie groepen te verdelen als zij ontdekken dat een vriend vervelende dingen over een ander doorstuurt. Ongeveer een derde vindt dat zijn vriend dat zelf moet weten, een derde vindt het niet erg zolang het hem niet betreft en een derde keurt het af. In klas 2b keurt bijna de helft het af, slechts 12% vindt het niet erg zolang het maar niet over hem gaat en de rest vindt dat de zender het zelf moet weten. In klas 2c liggen de verhoudingen iets anders. Een kwart keurt het gedrag af, iets meer dan de helft vindt dat de zender het zelf moet weten en 9% vindt het een lachwekkende actie. De overigen vinden het niet erg, zolang het hen maar niet betreft.

De verdeling ziet er weer anders uit wanneer de leerlingen zelf 'slachtoffer' zijn van een vervelend doorgestuurd bericht op social media. Ruim de meerderheid van alle leerlingen van de drie klassen vinden het niet leuk en worden boos. Van de klassen 2a en 2b wordt ook een kwart van de leerlingen verdrietig. In klas 2c is dit 14%. In de klassen 2a en 2b zeggen ook veel leerlingen het tegen hun ouders. In klas 2c ligt dit percentage veel lager. In de klassen 2a en 2b zou 18 respectievelijk 19% van de leerlingen het terug doen. In klas 2c ligt dit percentage op 27%. Vijf procent van de leerlingen van

klas 2c vindt het niet erg en vindt het juist lachen wanneer zij zelf slachtoffer zijn. Klas 2c wijkt hierin af van de andere twee klassen.

Het percentage leerlingen dat ooit wel eens iets vervelends heeft doorgestuurd ligt op ongeveer 25%. Dit betekent dat 75% van de leerlingen beschikt over compassie en burgerschapscompetenties die verwoorden dat het een ander schaadt wanneer hij slachtoffer wordt van vervelende zaken die via social media worden verspreid. Ongeveer een vijfde deel van de leerlingen die wel eens wat vervelends hebben doorgestuurd, had spijt van zijn actie. Dat betekent dat het overige deel van de leerlingen nog wat kan worden bijgebracht op het gebied van compassie en burgerschap. Wanneer een vervelende actie dichterbij komt en een vriend er mee te maken heeft of de leerling zelf slachtoffer is, liggen de percentages afkeuring hoger. Ruim een meerderheid van alle leerlingen keurt de actie af. Het besef is duidelijk wel aanwezig bij de leerling, maar komt pas goed naar voren wanneer het 'gevaar' dichterbij komt.

De invloed van voorlichting

Voorafgaand aan de afname van de enquête hebben de leerlingen van klas 2a voorlichting en een klassengesprek gehad over het gebruik van social media. Uit bovenstaande antwoorden op de relatie tussen burgerschapscompetenties en het gebruik van social media kan het volgende worden geconcludeerd.

De leerlingen van 2a scoren op de vraag of ze spijt hadden van het doorsturen van iets vervelends 15%, dit is bij klas 2b 18% en bij klas 2c 5%. Het percentage van klas 2a komt overeen met dat van klas 2b en ligt een stuk hoger dan het percentage van klas 2c. Aangezien de leerlingen van klas 2a wel voorlichting hebben gehad, zou deze voorlichting van invloed kunnen zijn op hun scores. Echter, de leerlingen van klas 2b hebben geen voorlichting gehad en scoren zelfs nog iets (3%) hoger dan de leerlingen van klas 2a op het antwoord 'spijt'.

Op de vraag wat de leerling vindt van het feit dat een vriend van hem iets vervelends over een ander doorstuurt scoort klas 2a 33% met het antwoord dat hij dat niet goed vindt, klas 2b scoort 47% en klas 2c scoort 23% met hetzelfde antwoord. De leerlingen van klas 2a zitten met hun score tussen de leerlingen van klas 2b en klas 2c in. Zij scoren hierop dus niet bijzonder hoog ten opzichte van de andere leerlingen. De voorlichting lijkt op dit gebied geen invloed te hebben gehad op de leerlingen van klas 2a.

Wanneer de impact van het doorsturen van vervelende zaken via social media dichterbij de leerling komt, namelijk wanneer het over hem zelf gaat, zijn de percentages als volgt.

Er wordt iets vervelends over jezelf doorgestuurd	Klas 2a	Klas 2b	Klas 2c
Niet leuk	57%	29%	46%
Boos	57%	59%	64%
Verdrietig	24%	29%	14%
Ik doe het terug	19%	18%	27%

De leerlingen van klas 2a scoren het hoogst op 'niet leuk'. De overige percentages liggen tussen klas 2a en 2b erg dicht bij elkaar. Hier lijkt geen verschil te bestaan tussen de klas die wel en geen voor-

lichting/groepsgesprek heeft gehad. Klas 2c, die net als klas 2b ook geen voorlichting heeft gehad, heeft een afwijkende score.

Het effect van de voorlichting op de leerlingen is niet duidelijk aantoonbaar, aangezien de percentages van de gegeven antwoorden van de leerlingen van de klassen 2a en 2b dicht bij elkaar liggen. De afwijkende percentages zijn van klas 2c, die net als de leerlingen van klas 2b vooraf geen voorlichting hebben gekregen.

Antwoord op onderzoeksvraag

Hoe kan ik de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk verhogen in relatie tot het gebruik van social media.

Opvallend is dat de resultaten van klas 2c afwijken van de die van de andere twee klassen. Dit kan voortkomen uit het feit dat er binnen klas 2c een andere dynamiek bestaat tussen de leerlingen. Er zijn vaak onderlinge ruzies, die de sfeer binnen de klas bepalen. Er is binnen deze klas een aantal stoorzenders die het verschil in percentages kunnen verklaren. Deze klas heb ik toch betrokken bij mijn onderzoek, omdat de drie klassen dezelfde groepsgrootte hebben en uit hetzelfde soort leerlingen bestaan voor wat betreft de leeftijd, groepssamenstelling en het intelligentieniveau. Mijn persoonlijke mening is dat de sfeer binnen klas 2c minder prettig is dan bij de andere klassen. De mening van sommige van mijn collega's over de leerlingen van bijvoorbeeld klas 2a is weer anders dan mijn mening over de leerlingen van klas 2a. Mijn persoonlijke mening is een vooronderstelling en daarom niet relevant voor het onderzoek en mag/wil ik niet laten meewegen. Daarbij komt dat ik gestart ben met mijn onderzoek aan het begin van het schooljaar, toen ik de leerlingen van de drie ondervraagde klassen nog niet kende. Gedurende de afgelopen maanden, heb ik een beeld gekregen van de groepsdynamiek, dat ik vooraf niet had.

Door middel van mijn onderzoek wilde ik het antwoord krijgen op de vraag of ik als docent door middel van voorlichting en een groepsgesprek invloed kan uitoefenen op de burgerschapscompetenties van leerlingen in relatie tot het gebruik van social media. Wanneer dit een directe relatie zou hebben, zou klas 2a hoger moeten scoren op de burgerschapscompetentie 'ladder'. Opvallend is dat de resultaten van de klassen 2a en 2b redelijk overeen komen en dat klas 2c de afwijkende klas is.

Het enige significante verschil dat naar voren komt vanuit de leerlingen van klas 2a, is dat deze klas het hoogste percentage spijtbetuigers heeft. Dit kan een relatie hebben met de voorlichting die zij de week daarvoor hebben gekregen. Tijdens het groepsgesprek zijn de gevolgen van pesten via social media besproken. De leerlingen waren onder de indruk van praktijkverhalen van slachtoffers en dit zou van invloed kunnen zijn op hun compassionele gevoel.

Uit mijn onderzoek blijkt dat mijn voorlichting *niet* van invloed is geweest op het aanspreken van het compassionele gevoel van de leerlingen van klas 2a. De leerlingen van klas 2b scoren over het algemeen dezelfde percentages als de leerlingen van 2a, terwijl zij vooraf geen voorlichting en groepsgesprek hebben gehad.

Het antwoord op de hoofdvraag "*Hoe kan ik de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk verhogen in relatie tot het gebruik van social media*", kan ik door middel van mijn onderzoek niet beantwoorden. Mijn onderzoek is te klein en te kortdurend om een absoluut

antwoord te formuleren. De enige waarschijnlijkheid die ik kan noemen, is dat regelmatig aandacht besteden in de les Nederlands over het gebruik van social media, een positieve invloed zou kunnen uitoefenen op de burgerschapscompetenties van de leerlingen. Het antwoord op mijn onderzoeksvraag is: “Dat is door middel van mijn onderzoek niet duidelijk geworden”.

Mijn conclusie is dat de groepsdynamiek in een klas zeer bepalend is voor het ontwikkelen van burgerschapscompetenties in relatie tot het gebruik van social media en niet per se de voorlichting die de leerlingen krijgen of het groepsgesprek dat hierover wordt gevoerd. Leerlingen worden vooral beïnvloed door elkaar en de relatie waarin zij tot elkaar staan. Leerlingen zijn zich wel bewust van het feit dat het gebruik van social media negatieve gevolgen kan hebben. Hoe zij hiermee omgaan en hierover oordelen, hangt af van de relatie waarin zij tot elkaar staan. Het bespreken van de consequenties in de klas met de groep lijkt op het moment zelf effect te hebben. Echter, heb ik moeten constateren dat leerlingen, zodra ze uit beeld van de docent zijn, weer doorgaan met het versturen van vervelende zaken via social media.

Op het gebied van het ontwikkelen van burgerschapscompetenties is er nog veel te winnen bij ons op school. Filosoferen speelt hierbij een grote rol. Burgerschapscompetenties ontwikkel je niet zomaar in een lesje, dat is een langzaam en langdurig proces. Uiteindelijk zal de ontwikkeling van burgerschapscompetenties de kijk van de leerlingen op ‘de ander’ positief beïnvloeden, waardoor met het gebruik van social media ook voorzichtiger zal worden omgegaan. Burgerschapscompetenties zijn verweven in ons hele leven, binnen en buiten het onderwijs. Wanneer deze competenties buiten het onderwijs niet genoeg worden gestimuleerd, zullen ze in het onderwijs extra veel aandacht moeten krijgen. Dit kan door middel van voorlichting, maar het zou nog beter zijn wanneer er vakoverstijgend aandacht wordt besteed aan de onderwerpen social media en burgerschapscompetenties. Dit kan afzonderlijk, maar ook in relatie tot elkaar. Ieder vak heeft wel raakvlakken met beide onderwerpen en daarom kunnen de onderwerpen zijdelings worden meegenomen in de lesprogramma’s.

Gezien het feit dat een hoog percentage van de leerlingen van alle drie de klassen voorlichting over het gebruik van social media belangrijk vindt, is het zeker de moeite waard om hierop in te spelen. Mijn verwachting is dat voorlichting over het gebruik van social media een positieve invloed heeft op de burgerschapscompetenties van leerlingen, wanneer groepsgesprekken hierover regelmatig plaatsvinden. De lessen zullen moeten bestaan uit interactieve praktijksituaties, bijvoorbeeld door middel van rollenspellen, die dichtbij de beleavingswereld liggen van de leerlingen. Herkenbaarheid is van belang om de stof te laten beklijven. Uit mijn onderzoek blijkt namelijk dat de percentages van afkeuring stijgen wanneer een vervelende situatie dichterbij komt. Concrete en recente praktijksituaties zijn het meest bruikbaar om in de les te bespreken.

6.2 Discussie

De maatschappelijke en praktische betekenis van mijn onderzoek is groot. Social media is zo verweven in ons leven dat we het ook een plek in het onderwijs moeten geven. Burgerschapscompetenties moeten aandacht krijgen en ontwikkeld worden om een sociale maatschappij te bevorderen en te behouden. De generatiekloof tussen zeker de helft van de docenten op CSW en de leerlingen bemoeilijkt het proces van het op de juiste manier inpassen van het gebruik van social media. Docenten weten veelal niet genoeg van social media om een positieve draai te geven aan het gebruik ervan. Je kunt tenslotte kennis pas overdragen wanneer je zelf over deze kennis beschikt. Het is daar-

om van belang dat docenten op CSW worden onderwezen in de wereld van social media. Op die manier kunnen zij het gebruik ervan in de lessen verwerken en hiermee direct aandacht besteden aan burgerschapscompetenties rondom het gebruik van social media. ‘Modernere’ docenten op CSW zijn hier vanuit zichzelf al actief mee bezig. Vanuit de directie bestaat er niet veel stimulans op dit gebied. Dat betekent in de praktijk dat bij ons op school iedere docent voor zichzelf moet beslissen of en zo ja, op welke manier hij in en buiten de les aandacht kan/wil besteden aan social media en burgerschapscompetenties. Dit vergt kennis, wilskracht en inzet.

De theoretische en onderzoekstechnische betekenis van mijn onderzoek is voor mijn school van belang om te zien waar we staan op het gebied van burgerschapscompetenties en op het gebied van voorlichting over het gebruik van social media. Mijn onderzoek is te klein om er een bredere theoretische betekenis aan te geven.

6.2.1 Betrouwbaarheid en validiteit van de antwoorden op de (deel)vragen

De antwoorden op de eerste deelvraag *“Welke social media gebruiken de leerlingen en op welke manier?”* zijn duidelijk en betrouwbaar. Er is een duidelijk beeld naar voren gekomen rondom het gebruik van social media, voorlichting over social media en de aandacht die school besteedt aan het gebruik van social media.

Uit de antwoorden op deelvraag twee *“Op welke wijze kan voorlichting over social media in de tweede klas vmbo-bk, invloed uitoefenen op de burgerschapscompetenties van deze leerlingen?”*, blijkt dat leerlingen het belangrijk vinden dat er aandacht wordt besteed op school aan het gebruik van social media. Ze vinden ook dat docenten er meer over zouden moeten weten. Voorlichting, bewustwording, klassengesprekken kunnen onderdeel uitmaken van het ontwikkelen van de burgerschapscompetenties op dit gebied.

De antwoorden op deelvraag drie *“Hoe zien leerlingen met en zonder voorlichting de rol van social media in relatie tot burgerschap?”*, geven geen duidelijk en betrouwbaar beeld. Er bestaat geen significant verschil tussen de leerlingen van de klas die wel voorlichting hebben gehad en de leerlingen van de andere twee klassen. Wel is er naar voren gekomen dat social media wordt gebruikt om vervelende dingen door te sturen en er is een scheiding zichtbaar tussen leerlingen die dit wel of niet sociaal wenselijk vinden. Hieruit blijken de (nog niet) ontwikkelde burgerschapscompetenties van de leerlingen.

6.2.2 Onbeantwoorde vragen

De onderzoeksvraag *“Hoe kan ik de burgerschapscompetenties van leerlingen van de tweede klas vmbo-bk verhogen in relatie tot het gebruik van social media tijdens de les Nederlands?”*, is onbeantwoord gebleven. Mijn onderzoek is te klein gebleken om hier een pasklaar antwoord op te krijgen. Op de eerste plaats is mijn onderzoek te klein omdat het is uitgevoerd in drie klassen. Om een completer beeld te krijgen, zou het onderzoek eigenlijk moeten worden uitgevoerd binnen de hele school. Iedere leerling maakt gebruik van social media op CSW en vanuit de visie van CSW willen wij de burgerschapscompetenties van iedere leerling ontwikkelen, ook op het gebied van het gebruik van social media. Daarnaast is het onderzoek te klein geweest, omdat het op een steekproefsgewijze manier heeft plaatsgevonden. Er is een bewustwordingsles gegeven aan één van de drie klassen. Vervolgens is er een enquête afgenomen bij alle drie de klassen. Het is wellicht nogal pretentius geweest om te

verwachten dat een les van invloed kan zijn op de gedachtegang van de leerlingen van een klas. Dit is te wijten aan de onervarenheid van de onderzoeker. Ten derde is een eenmalige afname van de enquête onvoldoende om een lijn te kunnen ontdekken in de (ontwikkeling van de) burgerschapscompetenties van leerlingen. Dit is een voortdurend proces, waar door CSW ook voortdurend aandacht aan zou moeten worden besteed.

Hoewel het onderzoek geen duidelijk antwoord geeft op de onderzoeksvraag, beschouw ik het wel als uitgangspunt om de burgerschapscompetenties van leerlingen te ontwikkelen en dan met name op het gebied van het gebruik van social media. Het onderzoek kan een bijdrage leveren aan de start van de ontwikkeling van lessenseries op dit gebied. CSW is op dit moment intensief bezig met het ontwikkelen van lessenseries mediawijsheid. Voorwaarde voor het goed kunnen toetsen van de burgerschapscompetenties bij leerlingen is wel dat er een nulpunt moet worden gemeten. Dit kan worden gedaan door gebruik te maken van de vragenlijsten van de website www.burgerschapmeten.nl. De Universiteit van Amsterdam heeft een programma ontwikkeld om burgerschap binnen de hele school te meten.

6.2.3 Nieuwe vragen

Nieuwe vragen gaan voornamelijk over de burgerschapscompetenties van de leerlingen. Deze competenties zijn niet eerder in beeld gebracht en het is dan ook lastig om inzichtelijk te krijgen hoe deze competenties zich verhouden in relatie tot het gebruik van social media. Dit vereist veel meer, veel uitgebreider en veel regelmatigere onderzoek onder de leerlingen.

Een andere vraag die opkomt is hoe wij op school omgaan met de voorlichting rondom het gebruik van social media. Hierover staat niets concreets op papier en er wordt weinig over gecommuniceerd. Dit is een aandachtspunt voor CSW.

6.2.4 Kwaliteit en de beperking van de gekozen onderzoeksopzet en uitvoering

Mijn onderzoek is per klas uitgevoerd en geeft de resultaten weer gespecificeerd per klas. Op die manier worden de verschillen duidelijk tussen de klassen. De vraagstelling in de enquête is helder en ondubbelzinnig. De leerlingen werden verplicht iedere vraag te beantwoorden, anders ging de enquête niet verder. De enquête is anoniem afgenomen en dit is vooraf aan de leerlingen duidelijk gemaakt, om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. De gegeven antwoorden zijn gedeeltelijk afhankelijk van de sfeer die er op het moment van afname van de enquête heerste in de klas. Dit komt de betrouwbaarheid van het onderzoek niet ten goede. Dit hoeft geen belemmering te zijn, omdat het een praktijkonderzoek betreft met als doel om de kwaliteit van mijn onderwijs op het gebied van het gebruik van social media in relatie tot burgerschapscompetenties te verbeteren. Ik wilde weten wat het voor mijn praktijklessen betekent op welke manier mijn leerlingen tegenover het gebruik van social media staan. Voor mij is het resultaat van mijn onderzoek een nulpunt van waaruit ik verder kan werken tijdens mijn lessen Nederlands aan de burgerschapscompetenties in relatie tot het gebruik van social media.

Uit mijn onderzoek is een praktische waarde naar voren gekomen voor wat betreft klas 2c. Dit was niet het doel van mijn onderzoek, maar wel een bijkomende uitkomst. De resultaten uit mijn onderzoek voor deze klas wijken op een negatieve wijze af van de resultaten van de andere twee klassen. Deze resultaten kunnen dienen als basis voor het voeren van een klassengesprek om de dynamiek in

de klas te verbeteren. Het gevoel dat ik persoonlijk heb bij de sfeer in klas 2c, wordt door mijn onderzoek ondersteund door de resultaten.

Op onderzoekstechnisch gebied ben ik me ervan bewust geworden dat ik op mijn onderzoeksvraag niet een pasklaar antwoord heb gekregen. Het ontwikkelen van burgerschapscompetenties bij leerlingen is een langzaam en langdurig proces dat ik door voorlichting en bewustwording niet een, twee, drie kan beïnvloeden. Mijn onderzoeksvraag is dus eigenlijk toch nog te breed gebleken. Om mijn onderzoek specifiek te maken, had ik mijn onderzoeksvraag kritischer en concreter moeten maken.

Een beperking van mijn gekozen onderzoeksopzet is het aantal leerlingen en het feit dat het onderzoek eenmalig is uitgevoerd op een steekproefsgewijze manier. Het zou beter zijn om het onderzoek uit te voeren bij alle leerlingen van de school en de enquête jaarlijks te herhalen. Op die manier krijg je een veel duidelijker beeld van de beleving rondom het gebruik van social media. Dit staat in relatie tot de ontwikkeling van de burgerschapscompetenties. Ook deze competenties worden (nog) niet in kaart gebracht bij CSW. Mijn onderzoek kan een nulmeting zijn, van waaruit we de burgerschapscompetenties rondom het gebruik van social media kunnen stimuleren. Aangezien mijn onderzoek slechts drie klassen betreft, is dit niet voldoende voor een schoolbrede aanpak.

Ik heb gemerkt dat ik mijn leerlingen goed kan motiveren om mee te doen aan het onderzoek, maar dat ik procesmatig en onderzoekstechnisch minder sterk ben. Wanneer ik in de toekomst een onderzoek zou uitvoeren op mijn werk, zou ik beter kunnen samenwerken met iemand die onderzoekstechnisch sterk is, waarbij ik dan de uitvoerende kant op mij zou kunnen nemen. De verwachtingen die ik had met mijn onderzoek waren veel te hoog gegrepen. Met een enkele voorlichtingsles en een groepsgesprek kan ik niet een hele klas beïnvloeden. Toch heeft het onderzoek mij persoonlijk veel opgeleverd. Ik heb geleerd dat er bij mijn leerlingen een behoefte is aan gesprekken over het gebruik van social media. Ik heb geleerd dat mijn leerlingen openstaan voor het filosoferen over onderwerpen die met burgerschapscompetenties te maken hebben, ook al benoemen zij dit niet op die manier. Ik heb geleerd dat de dynamiek in een klas zeer bepalend is voor de sociale omgang. Ik heb geleerd dat er geen pasklare les is die burgerschapscompetenties ontwikkeld. Ik zie mezelf niet alleen als overdrager van inhoud, maar ook als opvoeder. Daarbij hoort het ontwikkelen van burgerschapscompetenties en het omgaan met social media. Ik heb geleerd dat ik deze zaken zo vaak mogelijk moet benoemen en betrekken bij mijn lessen. Op die manier kan ik hopelijk een draagvlak creëren waardoor bij leerlingen op een sociale manier met elkaar omgaan.

Mijn enthousiasme voor het onderwerp heeft mij ertoe gebracht om het onderzoek op deze manier aan te pakken. Ik heb niet veel ervaring met het doen van onderzoek. Ik wilde heel specifiek voor de klassen die ik zelf lesgeef op zoek gaan naar het antwoord wat ik kan betekenen voor mijn leerlingen. Dat antwoord heb ik gedeeltelijk gekregen. Niet alleen ik, maar wij, alle medewerkers op school, hebben invloed op de ontwikkeling van de burgerschapscompetenties van onze leerlingen en de wijze waarop zij omgaan met social media. Het onderzoek heeft mij zelf ideeën gegeven om in de toekomst social media en burgerschapscompetenties in mijn lessen te verwerken.

6.3 Suggesties voor verder onderzoek

Ik heb mijn onderzoek uitgevoerd onder drie tweede klassen vmbo-bk. Het is interessant om te onderzoeken of leerlingen van andere niveaus andere resultaten geven. Aan de hand hiervan zou je kun-

nen bepalen of het gebruik van social media in relatie tot burgerschapscompetenties intelligentie afhankelijk zijn.

Een andere benadering is het onderzoek uit te voeren in hogere klassen, zodat er een vergelijking ontstaat in leeftijdsgroepen.

Daarnaast is het interessant om te onderzoeken of deelname aan een (sport)vereniging van invloed is op de al dan niet ontwikkelde burgerschapscompetenties van leerlingen. De benadering zou dan kunnen zijn of leerlingen die al langere tijd lid zijn van een (sport)vereniging social media anders gebruiken, doordat zij beter ontwikkelde burgerschapscompetenties hebben dan leerlingen die geen deel uitmaken van een (sport)vereniging. De sociale achtergrond zou bij zo'n onderzoek ook kunnen worden meegenomen.

6.4 Aanbevelingen

Social media speelt een grote rol in het leven van jongeren. De hoeveelheid 'Likes' die ze krijgen zijn belangrijk voor hun eigenwaarde. Veranderende waarden in de maatschappij zijn dat het vroeger belangrijk was dat je deel uitmaakte van de groep. Nu gaat het om geld, succes en beroemdheid. De empathie onderdelen van je brein worden uitgeschakeld wanneer je bezig bent met je telefoon. Dit veroorzaakt dus minder empathische mensen. Onderwijs kan een grote rol spelen in het ontwikkelen van burgerschapscompetenties bij leerlingen om de empathische onderdelen van de hersenen wel aan te spreken. Dit kan door middel van voorlichting, groepsgesprekken en het verweven van burgerschap in de reguliere lessen.

Een aantal filmpjes dat geschikt kan zijn voor voorlichtingslessen met betrekking tot social media zijn:

<http://blog.youngworks.nl/signalen/social-network-movie>

<https://www.youtube.com/watch?v=eHM9ofCHCzg>

<https://www.youtube.com/watch?v=iHbolHIFYd4>

<https://www.youtube.com/watch?v=7QWoP6jJG3k>

Het bekijken van deze filmpjes nodigt uit tot een klassengesprek, waarin waarden en normen rondom het gebruik van social media centraal kunnen staan. Voor het vak Nederlands zou een debat een mooie manier zijn om het gebruik van social media centraal te stellen. Door middel van het voeren van een debat worden verschillende onderdelen gestimuleerd bij leerlingen, zoals bijvoorbeeld voorbereiding, spreken, kijken en luisteren.

Met betrekking tot voorlichting in relatie tot mijn onderzoek moet ik een kanttekening maken. Aangezien de voorlichting aan klas 2a kort voorafgaand aan het afnemen van de enquête is gegeven (een week) is het effect op langere termijn niet te overzien. Het verdient dan ook de aanbeveling om voorlichting en groepsgesprekken ieder schooljaar te herhalen en gedurende het schooljaar in lessen onder te brengen.

Op het gebied van burgerschap kan onze school zich nog flink ontwikkelen. Om in kaart te brengen waar wij staan als school op het gebied van burgerschap is mijn aanbeveling om een burgerschaps-

meting doen voor alle leerlingen van de school. Dit kan door middel van een aanvraag via de website www.burgerschapmeten.nl. Hieraan zijn kosten verbonden.

Het is van belang dat alle medewerkers op school zich bewust zijn van hun bijdrage aan de burgerschapsontwikkeling van leerlingen. Deze ontwikkeling vindt niet alleen plaats in de lokalen, maar ook op de gang, in de kantine, bij buitenschoolse activiteiten etc. We leven in een sociale en maatschappelijke omgeving, waarbij ieder contact van invloed is op de burgerschapscompetenties van eenieder. De directie zal moeten sturen op het belang van de ontwikkeling van deze burgerschapscompetenties, bijvoorbeeld door het bieden van scholing op dit gebied.

7. Reflectie

Voordat ik aan mijn onderzoek begon, zag ik er erg tegenop, omdat ik niet goed wist hoe ik het moest aanpakken. Ik was al ver voor de zomervakantie aan het brainstormen over een onderwerp. In die periode heb ik ook al met mijn studieloopbaan-begeleider over mijn onderzoek gesproken. Hij heeft me tips gegeven over de opzet van mijn onderzoek. Ik wist al vlug dat ik het gebruik van social media wilde betrekken bij mijn onderzoek, maar wist nog niet in welke vorm. Door het volgen van de module BRP8 kon ik beide onderwerpen aan elkaar koppelen. In de dagelijkse praktijk wordt ik regelmatig geconfronteerd met leerlingen die de dupe zijn van een door een ander doorgestuurd filmpje over hen, waarvoor ze zich schamen. Ik ben van mening dat er bij mij op school te weinig aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media. Dit komt deels doordat docenten zelf niet goed op de hoogte zijn van het gebruik van social media en deels, doordat we niet goed weten hoe we het in moeten passen in onze lessen. Mijn eigen kinderen maken ook veel gebruik van social media en ik heb veel gesprekken met ze over het gebruik ervan. Ik merk dat ik zelf ook niet voldoende op de hoogte ben van de verschillende vormen van social media. Ik vond het hoog tijd om me meer te verdiepen in het fenomeen social media en het gebruik ervan. Burgerschapscompetenties spelen een grote rol in dit gebruik. Ik ben me verder gaan verdiepen in de verschillende burgerschapscompetenties en kan door mijn onderzoek deze competenties nu beter benoemen en inpassen in mijn lessen. Op die manier hoop ik een positieve bijdrage te kunnen leveren aan het ontwikkelen van de burgerschapscompetenties van mijn leerlingen en mijn eigen kinderen in relatie tot het gebruik van social media en in algemene zin.

Hoe is het onderzoek verlopen en wat heb ik ervan geleerd?

Mijn onderzoek is boven verwachting verlopen. De aangeboden structuur via de ELO gaf me veel houvast. Doordat ik al voor de zomer was begonnen met brainstormen, kon ik na de zomervakantie direct een goede start maken met mijn onderzoek. Ik had mijn literatuur al verzameld en gedeeltelijk gelezen. Door het bestuderen van de literatuur besepte ik dat ik slechts een fractie van de social media die er bestaan ken en gebruik. Daarnaast kon ik de verschillende domeinen van burgerschap niet benoemen. Nu kan ik dat wel. Dat betekent dat ik me heb ontwikkeld op twee vlakken die overeenkomen met de kernbegrippen uit mijn onderzoek: social media en burgerschap.

Voorafgaand aan de enquête die ik zelf heb samengesteld, heb ik één klas voorlichting gegeven en met deze klas een groepsgeprek gevoerd over het gebruik van social media. Als voorlichtingsmateriaal heb ik bestaande filmpjes en een prezi gebruikt. Het invullen van de enquête door de leerlingen van alle drie de klassen verliep voorspoedig. De enquête was best lang, maar de leerlingen hebben hier niet over geklaagd. Het duurde ongeveer 20 minuten om de enquête in te vullen.

Ik heb geleerd dat leerlingen vooral Whatsapp en Instagram gebruiken. Twitter en Facebook worden veel minder gebruikt dan ik dacht. Ik heb geleerd dat er veel meer vormen van social media zijn dan ik dacht. Communiceren gaat voornamelijk door middel van (afge-)korte taal en foto's en filmpjes. Op het gebied van burgerschap heb ik geleerd dat er verschillende domeinen zijn en het domein waarin mijn onderzoek heeft plaatsgevonden is het maatschappelijke.

Zodra vervelende zaken rondom het gebruik van social media voor leerlingen dichterbij komt, zijn hun gevoelens duidelijker afgebakend en beseffen ze dat zij zelf invloed hebben op hun gedrag. Dat

dit gedrag te maken heeft met burgerschapscompetenties benoemen leerlingen niet op deze manier, maar dit kan ik wel in relatie met elkaar brengen.

Ik heb geleerd dat er in het onderwijs, tenminste bij mij op school, (te) weinig aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media en aan burgerschapscompetenties. Leerlingen geven aan dat zij het belangrijk vinden dat er op school aandacht aan wordt besteed. In de toekomst valt er daarom veel te ontwikkelen op dit gebied. Ik zal dit in mijn aanbevelingen verwerken.

Nieuwe inzichten voor mijn beroepspraktijk

Mijn onderzoek heeft me nieuwe inzichten voor mijn beroepspraktijk gebracht. Ik ben van mening dat er bij mij op school te weinig concrete aandacht voor burgerschapscompetenties zijn. Daarnaast vinden veel docenten het moeilijk om mee te komen in de wereld van social media. Social media en burgerschap zijn twee onderwerpen die zeer aan elkaar verbonden zijn en die volop bij de ontwikkeling van jongeren horen. Om hiermee aan de slag te gaan in mijn eigen beroepspraktijk wil ik voor mijn eigen vak lessen gaan ontwikkelen over social media. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan een debat. Op die manier behandel ik niet alleen het onderwerp social media, tegelijkertijd ontwikkelen de leerlingen door het voeren van een debat hun burgerschapscompetenties.

Beide onderwerpen kunnen eigenlijk in ieder vak worden vormgegeven. Dit hoeft niet per se specifiek te worden benoemd. Het vergt en verdient serieuze aandacht om social media en burgerschap in ieder vak te verweven. Uiteindelijk zal het onderwijs hierdoor positief beïnvloed worden, omdat leerlingen op een andere manier in het leven gaan staan en zich maatschappelijk meer betrokken voelen. De voorwaarde is wel dat alle docenten hier in mee willen gaan.

Bijdrage aan mijn professionele ontwikkeling

Het onderzoek heeft niet alleen bijgedragen aan mijn professionele ontwikkeling, maar ook aan mijn persoonlijke ontwikkeling. Ik ben niet alleen docent, ook moeder van drie kinderen. Het gebruik van social media door mijn leerlingen zie ik thuis ook bij mijn eigen kinderen. Door mijn onderzoek ben ik me ervan bewust geworden dat ik als docent een grote rol speel in het ontwikkelen van burgerschapscompetenties bij mijn leerlingen. Intuïtief vervul ik al een opvoedkundige taak en het is verhelderend om te ontdekken dat burgerschapscompetenties, verdeeld in verschillende domeinen, hiervan een onderdeel zijn. Omdat ik in mijn les graag praktijksituaties koppel aan theoretische kennis, is de relatie tussen het gebruik van social media en burgerschapscompetenties een mooie manier om deze competenties te toetsen. Het fragmentarisch toetsen is niet voldoende. In de toekomst wil ik de ontwikkeling van burgerschapscompetenties tijdens mijn lessen verder uitbouwen. Niet alleen in relatie tot het gebruik van social media, maar in het algemeen. Ik ben me ervan bewust dat ik in mijn eentje niet de wereld kan veranderen. Zoals Karen Armstrong het uitlegt in haar boek *Compassie*, je moet als mens een aantal stappen doorlopen om compassie te ontwikkelen en daarmee begin je bij jezelf.

Literatuurlijst

Boeken

- Armstrong, K. (2012). *Compassie*. Amsterdam: De bezige bij.
- Bas, J. d. (2008). *Jong gedaan, oud geleerd*. Baarn: Bekadidact.
- Dijkgraaf, P. W. (2014). *Social media bijbel*. Amersfoort: BBNC Uitgevers.
- Wentzel, K. (2008). *Op niveau onderbouw*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff.

Rapporten

- Baarda, B. (2009). *Dit is onderzoek!* Groningen: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Bighelaar S. van den, A. M. (2013). *Sociale media: gebruik en gebruikers*. Den Haag: Centraal bureau voor de Statistiek.
- Braam, J. (2011). *Beleidsplan: 'Actief burgerschap en sociale integratie'*. Middelburg: CSW.
- Frankenhuis S., H. S. (2007). *De effecten van nieuwe media op jongeren van 12-14 jaar*. Enschede: SLO.
- Jenkins, H. (2009). *Confronting challenges of participatory culture. Media education for de 21st century*. Massachusetts: Institute of Technology.
- Leygraaf, M. (2014). *Voor wie durft ... diversiteit & kritisch burgerschap*. Amsterdam: iPabo.
- Thijs A., F. P. (2014). *Digitale geletterdheid en 21e eeuwse vaardigheden in het funderend onderwijs: een conceptueel kader*. Enschede: SLO.

Websites

- Encyclo.nl. (2014, maart 18). *begrip*. Opgeroepen op september 14, 2014, van [www.encyclo.nl](http://www.encyclo.nl/begrip/burgerschap): <http://www.encyclo.nl/begrip/burgerschap>
- Getkate, D. (2014, april 4). *social media voorlichting basisscholen*. Opgeroepen op september 20, 2014, van www.prezi.com: <https://prezi.com/quzbkr1keqeh/social-media-voorlichting-basisscholen-nieuw/>
- leraar24. (2009, september 8). *dossier/747*. Opgeroepen op september 9, 2014, van www.leraar24.nl: <http://www.leraar24.nl/dossier/747>
- Mediawijzer. (2014). *home*. Opgeroepen op september 1, 2014, van www.mediawijzer.nl: <http://www.mediawijzer.nl/>

SLO. (2009). *burgerschap*. Opgeroepen op augustus 23, 2014, van [www.slo.nl](http://www.slo.nl/primair/themas/burgerschap/):
<http://www.slo.nl/primair/themas/burgerschap/>

Social-media.nl. (2014). *social-media*. Opgeroepen op september 14, 2014, van www.social-media.nl:
<http://www.social-media.nl/>

Universiteit van Amsterdam. (2010). *documenten*. Opgeroepen op januari 30, 2015, van www.burgerschapmeten.nl:
http://www.burgerschapmeten.nl/Documenten/Burgerschapscompetenties_de_ontwikkeling_van_e_en_meetinstrument.pdf

Universiteit van Amsterdam. (2011). *vragenlijst competenties*. Opgeroepen op juni 1, 2014, van www.burgerschapmeten.nl: http://www.burgerschapmeten.nl/VO/Vragenlijst_Competenties.html

Bijlage I Enquête

Social media klas 2

Beste leerling,

Ik wil graag in de tweede klas het gebruik van social media onderzoeken. Hiervoor heb ik jullie hulp nodig.

De enquête is anoniem. Dit betekent dat ik niet kan zien wie, welke antwoorden heeft gegeven. Je kan dus helemaal eerlijk zijn. Op sommige vragen kan je maar één antwoord geven, dan zie je een bolletje 0. Bij sommige vragen kan je meerdere antwoorden geven, dan zie je een vierkantje □.

Succes met invullen en alvast bedankt!

Groeten,

Ilona Zwezerijnen
docent Nederlands

1. Ben je een jongen of een meisje? *

☒ Jongen

☐ Meisje

2. Hoe oud ben je? *

☒ 12 jaar

☐ 13 jaar

☒ 14 jaar

☐ 15 jaar

3. Welk niveau onderwijs volg je? *

☒ vmbo basis 2e klas

☐ vmbo kader 2e klas

4. Heb je een mobiele telefoon? *

☒ Nee

☐ Ja

☒ Ja, met camera

☐ Ja, met internet

5. Ben je lid van een vereniging, bijvoorbeeld sport, muziek, zang? *

☐ Ja

☐ Nee

☐ Welke sport?

6. Doe je wel eens mee met buitenschoolse activiteiten? Bijvoorbeeld, dansworkshop, Toorop's Got Talent of samen naar toneel gaan? *

☐ Nee

☐ Ja

☐ Zo ja, welke

7. Wat past het meest bij jou?
Als een klasgenoot van mij op straat wordt uitgescholden, wil ik voor hem of haar opkomen. *

Nee, kan me niet schelen

Nee, ik bemoei me er liever niet mee

Misschien, maar ik vind het spannend

Ja, ook al vind ik het spannend

Ja, maar verder bemoei ik me er niet mee

Ja zeker

Kies

8. Wat past het meest bij jou?
Als ik met vrienden in het park een picknick heb gehad, is het normaal dat we de rommel opruimen. *

Nee, dat laat ik lekker liggen.

Nee, dat vergeet ik.

Misschien, als ik daar zin in heb.

Ik denk het wel, maar dat ligt ook aan de anderen.

Ja, maar ik heb er eigenlijk geen zin in.

Ja natuurlijk, dat hoort zo.

Kies

9. Wat past het meest bij jou?
Je moet sorry zeggen als je iets hebt gedaan waar de ander verdriet van heeft. *

Nee, dat doe ik nooit

Nee, want die ander zal het wel verdiend hebben

Misschien, ligt eraan wat er is gebeurd

Ik vind het moeilijk om sorry te zeggen

Ja, want ik wil geen ruzie

Ja, want het is niet leuk als een ander verdriet heeft

Kies

10. Wat past het meest bij jou?
Het is normaal dat je meehelpt in het huishouden (bijvoorbeeld met afwassen, tafeldekken, opruimen, schoonmaken). *

	Nee, dat doe ik nooit	Nee, daar heb ik geen zin in	Alleen als mijn moeder het vraagt	Ja, dat moet ik	Ja, maar ik vind het niet leuk	Ja, ik vind het fijn om te helpen
Kies	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Wat past het meest bij jou?

Als een klasgenoot lang ziek is, vind ik dat er iemand uit de klas bij hem op bezoek moet gaan. *

	Nee, ik mis hem niet	Nee, ik spreek hem wel op een andere manier	Misschien, als ik er zelf maar niet ziek van wordt	Ja, maar alleen als het moet van mijn mentor	Ja, omdat het zo hoort	Ja, ik denk dat hij dat fijn zou vinden
Kies	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Hoe goed ben jij in?

Indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden. *

	Niet goed	Een beetje	Goed	Heel goed
Kies	☐	☐	☐	☐

13. Hoe goed ben jij in?

Je voorstellen hoe een ander zich voelt als jij een mening over hem of haar geeft. *

	Niet goed	Een beetje	Goed	Heel goed
Kies	☐	☐	☐	☐

14. Hoe goed ben jij in?

Bij een ruzie weer vrienden maken. *

	Niet goed	Een beetje	Goed	Heel goed
Kies	☐	☐	☐	☐

15. Hoe goed ben jij in?

Bij een ruzie begrijpen wat de ander voelt. *

	Niet goed	Een beetje	Goed	Heel goed
Kies	☐	☐	☐	☐

16. Hoe goed ben jij in?

Bij een ruzie een oplossing verzinnen waarmee iedereen tevreden is. *

	Niet goed	Een beetje	Goed	Heel goed
Kies	☐	☐	☐	☐

17. Hoe vaak denk jij hierover na?

Of het eerlijk of oneerlijk is dat sommige kinderen meer vrienden hebben dan andere. *

	Nooit	Bijna niet	Soms	Vaak	Heel vaak
Kies	☐	☐	☐	☐	☐

18. Hoe vaak denk jij hierover na?
Hoe het komt dat sommige leerlingen pesten. *

Nooit Bijna niet Soms Vaak Heel vaak

Kies ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

19. Hoe vaak denk jij hierover na?
Hoe het komt dat sommige leerlingen graag de baas spelen. *

Nooit Bijna niet Soms Vaak Heel vaak

Kies ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

20. Hoe vaak denk jij hierover na?
Wat jij kan doen om te zorgen dat er minder gepest wordt op school. *

Nooit Bijna niet Soms Vaak Heel vaak

Kies ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

21. Welke vormen van social media ken je (je hoeft het niet zelf te gebruiken, maar van het bestaan afweten)? *

☐ Twitter

☐ Facebook

☐ Tumblr

☐ Instagram

☐ Pinterest

☐ Whatsapp

☐ Path

☐ Foursquare

☐ Google+

☐ Online gamen

☐ Snapchat

☐ Vine

☐ Youtube

☐ Als je er zelf nog een weet die niet in de lijst staat

22. Welke vormen van social media gebruik jij? (kies er NIET MEER dan 3) *

☐ Twitter

☐ Facebook

☐ Tumblr

☐ Instagram

☐ Pinterest

☐ Whatsapp

☐ Path

☐ Foursquare

☐ Google+

☐ Online gamen

☐ Snapchat

☐ Vine

☐ Youtube

23. Welke vorm van social media gebruik jij het meest? *

☐ Twitter

☐ Facebook

☐ Tumblr

☐ Instagram

☐ Pinterest

☐ Whatsapp

☒ Path

☐ Foursquare

☒ Google+

☐ Online gamen

☒ Snapchat

☐ Vine

☒ Youtube

Volg.

24. Hoe vaak per week gebruik je social media? *

☒ Iedere dag

☐ Om de dag

☒ Drie keer per week

☐ Twee per week

☒ Een keer per week

☐ Bijna nooit

☒ Nooit

25. Is jouw social media account openbaar of afgeschermd (kan iedereen 'erop' of alleen je vrienden)? *

☒ Openbaar

☐ Afgeschermd

☒ Weet ik niet

26. Weten je ouders dat je social media gebruikt? *

☒ Ja

☐ Nee

27. Weten je ouders wat je allemaal via social media verstuurt (bijv. berichten, foto's, filmpjes)? *

☒ Ja

☐ Nee

☐ Weet ik niet

28. Controleren je ouders wel eens wat je verstuurt via social media? *

☒ Ja

☐ Nee

29. Wat vinden je ouders van het gebruik van social media? *

☒ Goed

☐ Slecht

☒ Ze gebruiken het zelf ook

☐ Ze vinden het goed, als ik maar geen vervelende dingen doorstuur (bijv. naaktfoto's, filmpjes om te pesten)

☒ Ze snappen er niets van

☐ Ze zeggen er nooit iets over

30. Heb jij wel eens vervelende dingen doorgestuurd? *

☒ Nee

☐ Ja, per ongeluk

☒ Ja, expres

☐ Ja, van mezelf

☒ Ja, van een ander

31. Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorgestuurd? *

☒ Dat heb ik nooit gedaan

☐ Ik heb er spijt van

☒ Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen

☐ Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen

32. Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? *

☒ Dat moet hij/zij zelf weten

☐ Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat

☒ Dat vind ik lachen

☐ Dat vind ik niet goed

33. Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt (bijvoorbeeld een naaktfoto)? *

☒ Dat vind ik niet erg

☐ Dat vind ik lachen

☒ Dat vind ik niet leuk

☐ Dan word ik verdrietig

☒ Dan word ik boos

☐ Dan doe ik het terug

☒ Ik zeg het tegen mijn ouders

☐ Ik zeg het tegen mijn mentor/docent

☒ Ik doe net alsof het niet gebeurd is

34. Denk je dat docenten veel weten van social media? *

☒ Ja

☐ Ja, sommige

☐ Nee

35. Vind je dat docenten meer zouden moeten weten van social media? *

☐ Ja

☐ Nee

36. Heb je wel eens voorlichting gehad over het gebruik van social media? *

☐ Ja

☐ Nee

37. Vind je het belangrijk als er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media? *

☐ Ja

☐ Nee

38. Wat vond je van deze enquête? *

☐ Leuk

☐ Stom

☐ Gewoon

Bijlage II Resultaten enquête per klas

[Student](#) Account

[Uitloggen](#) (ilona.zwezerijnen@windesheim.nl)

Social media klas 2a »

Social media klas 2a

Beoordelen

[Toon/wijzig/verwijder van antwoordbladen](#) | Ruwe gegevensexport ([Wijzig de standaardwaarden](#)): [Excel](#) [CSV](#) | [PDF](#)

☐ Externe toegang tot enquêteresultaten mogelijk maken

Filteren op volledigheid:

☒ Alle antwoorden van iedere deelnemer beoordelen

☐ Alleen de antwoorden beoordelen van de deelnemers die de gehele enquête hebben ingevuld

Filteren op datum van deelname:

☒ Resultaten niet beperken op datum van deelname

☐ [Select date range](#)

◀ October, 2014 ▶ ◀ November, 2014 ▶

W	M	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su	W	M	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
40	29	30	1	2	3	4	5	44	27	28	29	30	31	1	2
41	6	7	8	9	10	11	12	45	3	4	5	6	7	8	9
42	13	14	15	16	17	18	19	46	10	11	12	13	14	15	16
43	20	21	22	23	24	25	26	47	17	18	19	20	21	22	23
44	27	28	29	30	31	1	2	48	24	25	26	27	28	29	30
45	3	4	5	6	7	8	9	49	1	2	3	4	5	6	7

Filter updaten

Aantal deelnemers: 23 | Aantal antwoorden: 1.220

1. Ben je een jongen of een meisje? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23

Meisje: 39.13% Jongen: 60.87%

14 (60.9%): [Jongen](#)

9 (39.1%): [Meisje](#)

2. Hoe oud ben je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23 15 jaar: 4.35% 13 jaar: 43.48% 14 jaar: 52.17%

- (0.0%): [12 jaar](#)

10 (43.5%): [13 jaar](#)

12 (52.2%): [14 jaar](#)

1 (4.3%): [15 jaar](#)

3. Welk niveau onderwijs volg je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23 vmbo kader 2e klas: 8.70% vmbo basis 2e klas: 91.30%

21 (91.3%): [vmbo basis 2e klas](#)

2 (8.7%): [vmbo kader 2e klas](#)

4. Heb je een mobiele telefoon? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23 NeeJaJa, met cameraJa, met internet05101520

1 (4.3%): [Nee](#)

18 (78.3%): [Ja](#)

19 (82.6%): [Ja, met camera](#)

19 (82.6%): [Ja, met internet](#)

5. Ben je lid van een vereniging, bijvoorbeeld sport, muziek, zang? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23 JaNeeAnder024681012141618

16 (69.6%): [Ja](#)

6 (26.1%): [Nee](#)

16 (69.6%): [Ander](#)

Antwoord(en) van het extra veld:

- [korfbal en traitlon](#)

- [voetbal](#)

- [paardrijden](#)
- [Karten en badminton](#)
- [voetbal](#)
- [Korfbal](#)
- [Ik doe aan Mountainbiken en Racefietsen](#)
- [Voetbal](#)
- [sportvisserei nederland](#)
- [Voetbal](#)
- [judo](#)
- [korfbal](#)
- [Muziek](#)
- [Skateboarden](#)
- [Judo /zeilen](#)
- [voetbal](#)

6. Doe je wel eens mee met buitenschoolse activiteiten? Bijvoorbeeld, dansworkshop, Toorop's Got Talent of samen naar toneel gaan? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23

NeeJaAnder0246810121416

15 (65.2%): [Nee](#)

8 (34.8%): [Ja](#)

5 (21.7%): [Ander](#)

Antwoord(en) van het extra veld:

- [vlissingen in beweging](#)
- [toneel](#)
- [Filmen toorop gotalent](#)
- [Video](#)
- [Videotgniek](#)

7Wat past het meest bij jou? [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Als een klasgenoot van mij op straat wordt uitgeschoolden, wil ik voor hem of haar opkomen. *

Aantal deelnemers: 23

Nee, kan me niet schelen	Nee, ik bemoei me er liever niet mee	Misschien, maar ik vind het spannend	Ja, ook al vind ik het spannend	Ja, m	Rekenkundig gemiddelde (Ø)Standard
(1)	(2)	(3)	(4)	bemc	dard

	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	deviati- on ($\pm$)	Σ	%
Kies	-	-	<u>1x</u>	4,35	<u>7x</u>	30,43	<u>3x</u>	13,04	<u>6x</u>	123456	<u>6x</u>	26,09

8 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Als ik met vrienden in het park een picknick heb gehad, is het normaal dat we de rommel opruimen. *

Aantal deelnemers: 23

	Nee, dat laat ik lekker liggen. (1)		Nee, dat vergeet ik. (2)		Misschien, als ik daar zin in heb. (3)		Ik denk het wel, maar dat ligt ook aan de anderen. (4)		Ja, maar ik er eigenl- geen zin (5)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	123456
Kies	-	-	-	-	<u>2x</u>	8,70	<u>4x</u>	17,39	<u>5x</u>	21	123456

9 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Je moet sorry zeggen als je iets hebt gedaan waar de ander verdriet van heeft. *

Aantal deelnemers: 23

	Nee, dat doe ik nooit (1)		Nee, want die ander zal het wel verdiend hebben (2)		Misschien, ligt eraan wat er is gebeurd (3)		Ik vind het moeilijk om sorry te zeggen (4)		Ja, want wil geen ruzie (5)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	123456
Kies	-	-	<u>3x</u>	13,04	<u>9x</u>	39,13	<u>1x</u>	4,35	<u>8x</u>	34,7	123456

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Het is normaal dat je meehelpt in het huishouden (bijvoorbeeld met afwassen, tafeldekken, opruimen, schoonmaken). *

Aantal deelnemers: 23

	Nee, dat doe ik nooit		Nee, daar heb ik geen zin in		Alleen als mijn moeder het vraagt		Ja, dat moet ik		Ja, maar ik wil het niet leuk vinden		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>2x</u>	8,70	-	-	<u>12x</u>	52,17	<u>1x</u>	4,35	<u>5x</u>	21,74	123456

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

1. Als een klasgenoot lang ziek is, vind ik dat er iemand uit de klas bij hem op bezoek moet gaan. *

Aantal deelnemers: 23

	Nee, ik mis hem niet		Nee, ik spreek hem wel op een andere manier		Misschien, als ik er zelf maar niet ziek van wordt		Ja, maar alleen als het moet van mijn mentor		Ja, omdat het leuk is		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>3x</u>	13,04	<u>3x</u>	13,04	<u>8x</u>	34,78	<u>1x</u>	4,35	<u>1x</u>	4,35	123456

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

2. Indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden. *

Aantal deelnemers: 23

	Niet goed		Een beetje		Goed		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	-	-	<u>9x</u>	39,13	<u>13x</u>	56,52	<u>1x</u>

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

3. Je voorstellen hoe een ander zich voelt als jij een mening over hem of haar geeft. *

Aantal deelnemers: 23

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>2x</u>	8,70	<u>8x</u>	34,78	<u>13x</u>	56,52	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

4. Bij een ruzie weer vrienden maken. *

Aantal deelnemers: 23

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	-	-	<u>11x</u>	47,83	<u>9x</u>	39,13	<u>3x</u>

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

5. Bij een ruzie begrijpen wat de ander voelt. *

Aantal deelnemers: 23

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>3x</u>	13,04	<u>11x</u>	47,83	<u>7x</u>	30,43	<u>2x</u>

1234

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

6. Bij een ruzie een oplossing verzinnen waarmee iedereen tevreden is. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		Σ	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>1x</u>	4,55	<u>9x</u>	40,91	<u>11x</u>	50,00	<u>1x</u>	

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

7. Of het eerlijk of oneerlijk is dat sommige kinderen meer vrienden hebben dan andere. *

Aantal deelnemers: 23

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Σ	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>6x</u>	26,09	<u>7x</u>	30,43	<u>9x</u>	39,13	-	-	<u>1x</u>	

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

8. Hoe het komt dat sommige leerlingen pesten. *

Aantal deelnemers: 23

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Σ	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%		

Kies	<u>3x</u>	13,04	<u>5x</u>	21,74	<u>9x</u>	39,13	<u>4x</u>	17,39	Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatieon (±) 12345	3,70	2,87
------	-----------	-------	-----------	-------	-----------	-------	-----------	-------	--	------	------

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

9. Hoe het komt dat sommige leerlingen graag de baas spelen. *

Aantal deelnemers: 23

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatieon (±) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>4x</u>	17,39	<u>5x</u>	21,74	<u>10x</u>	43,48	<u>3x</u>	13,04	

2 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Wat jij kan doen om te zorgen dat er minder gepest wordt op school. *

Aantal deelnemers: 23

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatieon (±) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>6x</u>	26,09	<u>8x</u>	34,78	<u>6x</u>	26,09	<u>3x</u>	13,04	

21 Welke vormen van social media ken je (je hoeft het niet zelf te gebruiken, maar van het bestaan afweten)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 23 Twitter Facebook Tumblr Instagram Pinterest Whatsapp Path Foursquare Google+ Online gamen Snapchat Vine Youtube Ander 0510152025

(95.7%): [Twitter](#)

23

(100.0%): [Facebook](#)

7

(30.4%): [Tumblr](#)

22

(95.7%): [Instagram](#)

3

(13.0%): [Pinterest](#)

23

(100.0%): [WhatsApp](#)

5 (21.7%): [Path](#)

2

(8.7%): [Foursquare](#)

20

(87.0%): [Google+](#)

20

(87.0%): [Online gamen](#)

22

(95.7%): [Snapchat](#)

12 (52.2%): [Vine](#)

22

(95.7%): [YouTube](#)

3 (13.0%): [Ander](#)

Antwoord(en)
van het extra

veld:

- [kik en ping](#)
 - [Kik](#)
 - [Kik](#)
-

22. Welke vormen van social media gebruik jij? (kies er NIET MEER dan 3) * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: TwitterFacebookInstagramWhatsappPathGoogle+Online gamenSnapchatVineYoutube0510152025

8 (34.8%): [Twitter](#)

17
(73.9%): [Facebook](#)

- (0.0%): [Tumblr](#)

19
(82.6%): [Instagram](#)

- (0.0%): [Pinterest](#)

21
(91.3%): [Whatsapp](#)

1 (4.3%): [Path](#)

- (0.0%): [Foursquare](#)

7 (30.4%): [Google+](#)

6 (26.1%): [Online gamen](#)

13
(56.5%): [Snapchat](#)

2 (8.7%): [Vine](#)

9 (39.1%): [Youtube](#)

23. Welke vorm van social media gebruik jij het meest? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: Youtube: 8.70%Snapchat: 4.35%Online gamen: 8.70%Facebook:

23 8.70%Instagram: 17.39%Whatsapp: 52.17%

- (0.0%): [Twitter](#)

2 (8.7%): [Facebook](#)

- (0.0%): [Tumblr](#)

4 (17.4%): [Instagram](#)

- (0.0%): [Pinterest](#)

12

(52.2%): [Whatsapp](#)

- (0.0%): [Path](#)

- (0.0%): [Foursquare](#)

- (0.0%): [Google+](#)

2 (8.7%): [Online
gamen](#)

1 (4.3%): [Snapchat](#)

- (0.0%): [Vine](#)

2 (8.7%): [Youtube](#)

24. Hoe vaak per week gebruik je social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 20

Om de dag: 10.00%Iedere dag: 90.00%

18 (90.0%): [Iedere dag](#)

2 (10.0%): [Om de dag](#)

- (0.0%): [Drie keer per week](#)

- (0.0%): [Twee per week](#)

- (0.0%): [Een keer per week](#)

- (0.0%): [Bijna nooit](#)

- (0.0%): [Nooit](#)

25. Is jouw social media account openbaar of afgeschermd (kan iedereen 'erop' of alleen je vrienden)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Weet ik niet: 4.76%Openbaar: 19.05%Afgeschermd: 76.19%

4 (19.0%): [Openbaar](#)

16 (76.2%): [Afgeschermd](#)

1 (4.8%): [Weet ik niet](#)

26. Weten je ouders dat je social media gebruikt? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21

Ja: 100.00%

21 (100.0%): [Ja](#)

- (0.0%): [Nee](#)

27. Weten je ouders wat je allemaal via social media verstuurt (bijv. berichten, foto's, filmpjes)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Weet ik niet: 28.57%Nee: 19.05%Ja: 52.38%

11 (52.4%): [Ja](#)

4 (19.0%): [Nee](#)

6 (28.6%): [Weet ik niet](#)

28. Controleren je ouders wel eens wat je verstuurt via social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21

Ja: 33.33%Nee: 66.67%

7 (33.3%): [Ja](#)

14 (66.7%): [Nee](#)

29. Wat vinden je ouders van het gebruik van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21

GoedZe gebruiken het zelf ookZe vinden
het goed, als ik maar geen vervelende
di...Ze snappen er niets van051015

9 (42.9%): Goed

- (0.0%): Slecht

14 (66.7%): Ze gebruiken het zelf ook

10 (47.6%): Ze vinden het goed, als ik maar
geen vervelende dingen doorstuur (bijv. naakt-
foto's, filmpjes om te pesten)

1 (4.8%): Ze snappen er niets van

- (0.0%): Ze zeggen er nooit iets over

30. Heb jij wel eens vervelende dingen doorgestuurd? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 NeeJa, per ongelukJa, expresJa, van mezelfJa, van een an-
der05101520

16 (76.2%): Nee

2 (9.5%): Ja, per ongeluk

2 (9.5%): Ja, expres

1 (4.8%): Ja, van mezelf

3 (14.3%): Ja, van een
ander

**31. Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorge-
stuurd? ***

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 20

Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet ...:
5.00%Ik heb er spijt van: 15.00%Dat heb ik nooit
gedaan: 80.00%

16 (80.0%): Dat heb ik nooit gedaan

3 (15.0%): Ik heb er spijt van

1 (5.0%): Ik heb er geen spijt van,
maar ik zou het nu niet meer doen

- (0.0%): Ik heb er geen spijt van en
ik denk dat ik het nog wel eens zou
doen

32. Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21

Dat vind ik niet goed: 33.33% Dat moet hij/zij zelf weten: 38.10% Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over m...: 28.57%

8 (38.1%): [Dat moet hij/zij zelf weten](#)

6 (28.6%): [Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat](#)

- (0.0%): [Dat vind ik lachen](#)

7 (33.3%): [Dat vind ik niet goed](#)

33. Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt (bijvoorbeeld een naaktfoto)? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Dat vind ik niet leuk Dan word ik verdrietig Dan word ik boos Dan doe ik het terug Ik zeg het tegen mijn ouders Ik zeg het tegen mijn mentor/docent Ik doe net alsof het niet gebeurd is 051015

- (0.0%): [Dat vind ik niet erg](#)

- (0.0%): [Dat vind ik lachen](#)

12 (57.1%): [Dat vind ik niet leuk](#)

5 (23.8%): [Dan word ik verdrietig](#)

12 (57.1%): [Dan word ik boos](#)

4 (19.0%): [Dan doe ik het terug](#)

12 (57.1%): [Ik zeg het tegen mijn ouders](#)

10 (47.6%): [Ik zeg het tegen mijn men-](#)

[tor/docent](#)

3 (14.3%): [Ik doe net
alsof het niet gebeurd is](#)

34. Denk je dat docenten veel weten van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Ja: 14.29%Ja, sommige: 85.71%

3 (14.3%): [Ja](#)

18 (85.7%): [Ja, sommige](#)

- (0.0%): [Nee](#)

35. Vind je dat docenten meer zouden moeten weten van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Nee: 47.62%Ja: 52.38%

11 (52.4%): [Ja](#)

10 (47.6%): [Nee](#)

36. Heb je wel eens voorlichting gehad over het gebruik van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Nee: 14.29%Ja: 85.71%

18 (85.7%): [Ja](#)

3 (14.3%): [Nee](#)

37. Vind je het belangrijk als er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Nee: 33.33%Ja: 66.67%

14 (66.7%): [Ja](#)

7 (33.3%): [Nee](#)

38. Wat vond je van deze enquête? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 21 Leuk: 42.86% Stom: 4.76% Gewoon: 52.38%

9 (42.9%): [Leuk](#)

1 (4.8%): [Stom](#)

11 (52.4%): [Gewoon](#)

Enquêtes Maken

- [Algemene voorwaarden](#)
- [Gegevensbescherming](#)
- [Contact](#)
- [Credits](#)
- [Blog](#)

Nuttig

- [Hoe werkt Enquêtes Maken?](#)
- [Studenten](#)

Blijf op de hoogte!

- [Volg ons op Facebook](#)
- [Volg ons op Twitter](#)

Taal

- [Dansk](#)
- [Deutsch](#)
- [English](#)
- [Español](#)
- [Français](#)
- [Italiano](#)
- [Nederlands](#)
- [Norsk](#)
- [Português](#)
- [Suomi](#)
- [Svenska](#)
- [Türkçe](#)

[Uitloggen](#) (ilona.zwezerijnen@windesheim.nl)

Social media klas 2b »

Social media klas 2b

Beoordelen

[Toon/wijzig/verwijder van antwoordbladen](#) | Ruwe gegevensexport ([Wijzig de standaardwaarden](#)): [Excel™](#) [CSV](#) | [PDF](#)

☐ Externe toegang tot enquêteresultaten mogelijk maken

Filteren op volledigheid:

☒ Alle antwoorden van iedere deelnemer beoordelen

☐ Alleen de antwoorden beoordelen van de deelnemers die de gehele enquête hebben ingevuld

Filter updaten

Filteren op datum van deelname:

☒ Resultaten niet beperken op datum van deelname

☐ [Select date range](#)

◀ October, 2014 ▶ ◀ November, 2014 ▶
WMoTuWeThFrSaSuWMoTuWeThFrSaSu
40 29 30 1 2 3 4 5 44 27 28 29 30 31 1 2
41 6 7 8 9 10 11 12 45 3 4 5 6 7 8 9
42 13 14 15 16 17 18 19 46 10 11 12 13 14 15 16
43 20 21 22 23 24 25 26 47 17 18 19 20 21 22 23
44 27 28 29 30 31 1 2 48 24 25 26 27 28 29 30
45 3 4 5 6 7 8 9 49 1 2 3 4 5 6 7

Aantal deelnemers: 18 | Aantal antwoorden: 887

1. Ben je een jongen of een meisje? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18

Meisje: 50.00% Jongen: 50.00%

9 (50.0%): [Jongen](#)

9 (50.0%): [Meisje](#)

2. Hoe oud ben je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18

14 jaar: 44.44% 13 jaar: 55.56%

- (0.0%): [12 jaar](#)
 - 10 (55.6%): [13 jaar](#)
 - 8 (44.4%): [14 jaar](#)
 - (0.0%): [15 jaar](#)
-

3. Welk niveau onderwijs volg je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18 vmbo kader 2e klas: 11.11% vmbo basis 2e klas: 88.89%

16 (88.9%): [vmbo basis 2e klas](#)

2 (11.1%): [vmbo kader 2e klas](#)

4. Heb je een mobiele telefoon? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18 NeeJaJa, met cameraJa, met internet02468101214

4 (22.2%): [Nee](#)

12 (66.7%): [Ja](#)

13 (72.2%): [Ja, met camera](#)

10 (55.6%): [Ja, met internet](#)

5. Ben je lid van een vereniging, bijvoorbeeld sport, muziek, zang? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18 JaNeeAnder024681012

10 (55.6%): [Ja](#)

5 (27.8%): [Nee](#)

10 (55.6%): [Ander](#)

Antwoord(en) van het extra veld:

- [Kickboksen](#)
- [rugby](#)
- [Paardrijden](#)
- [Fitnis](#)

- [korfbal](#)
- [korfbal](#)
- [streetdance](#)
- [Korfbal, en een paard](#)
- [hockey](#)
- [Voetbal](#)

6. Doe je wel eens mee met buitenschoolse activiteiten? Bijvoorbeeld, dansworkshop, Toorop's Got Talent of samen naar toneel gaan? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 18

NeeJaAnder02468101214

13 (72.2%): [Nee](#)

3 (16.7%): [Ja](#)

4 (22.2%): [Ander](#)

Antwoord(en) van het extra veld:

- [Dansen](#)
- [rap](#)
- [Toorop's got talent](#)
- [soms](#)

7Wat past het meest bij jou? [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)
. Als een klasgenoot van mij op straat wordt uitgescholden, wil ik voor hem of haar opkomen. *

Aantal deelnemers: 18

	Nee, kan me niet schelen (1)		Nee, ik bemoei me er liever niet mee (2)		Misschien, maar ik vind het spannend (3)		Ja, ook al vind ik het spannend (4)		Ja, maar bemoei me er liever niet mee (5)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	-	-	3x	16,67	3x	16,67	2x	11,11	2x		123456

8Wat past het meest bij jou? [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)
. Als ik met vrienden in het park een picknick heb gehad, is het normaal

dat we de rommel opruimen. *

Aantal deelnemers: 18

	Nee, dat laat ik lekker liggen. (1)		Nee, dat vergeet ik. (2)		Misschien, als ik daar zin in heb. (3)		Ik denk het wel, maar dat ligt ook aan de anderen. (4)		Ja, maar ik er eigen geen zin (5)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatie-on (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	123456
Kies	-	-	<u>1x</u>	5,56	<u>1x</u>	5,56	<u>2x</u>	11,11	<u>9x</u>	50	

9 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Je moet sorry zeggen als je iets hebt gedaan waar de ander verdriet van heeft. *

Aantal deelnemers: 18

	Nee, dat doe ik nooit (1)		Nee, want die ander zal het wel verdiend hebben (2)		Misschien, ligt eraan wat er is gebeurd (3)		Ik vind het moeilijk om sorry te zeggen (4)		Ja, want ik wil geen ruzie (5)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatie-on (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	123456
Kies	-	-	<u>1x</u>	5,56	<u>8x</u>	44,44	<u>1x</u>	5,56	<u>3x</u>	16,6	

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Het is normaal dat je meehelpt in het huishouden (bijvoorbeeld met afwassen, tafeldekken, opruimen, schoonmaken). *

Aantal deelnemers: 18

	Nee, dat doe ik nooit (1)		Nee, daar heb ik geen zin in (2)		Alleen als mijn moeder het vraagt (3)		Ja, dat moet ik (4)		Ja, maar ik het niet le (5)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviatie-on (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	123456

Kies	<u>3x</u>	16,67	-	-	<u>5x</u>	27,78	<u>2x</u>	11,11	<u>7x</u>	38,89	on (±)	5,56
											123456	

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

1. Als een klasgenoot lang ziek is, vind ik dat er iemand uit de klas bij hem op bezoek moet gaan. *

Aantal deelnemers: 18

	Nee, ik mis hem niet (1)		Nee, ik spreek hem wel op een andere manier (2)		Misschien, als ik er zelf maar niet ziek van wordt (3)		Ja, maar alleen als het moet van mijn mentor (4)		Ja, ook het hoi (5)	Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	123456
Kies	<u>1x</u>	5,56	<u>7x</u>	38,89	<u>2x</u>	11,11	-	-	<u>3x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

2. Indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden. *

Aantal deelnemers: 18

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ
Kies	-	-	<u>8x</u>	44,44	<u>10x</u>	55,56	-

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

3. Je voorstellen hoe een ander zich voelt als jij een mening over hem of haar geeft. *

Aantal deelnemers: 17

	Niet goed	Een beetje	Goed	Rekenkundig
--	-----------	------------	------	-------------

	(1)		(2)		(3)		Σ	gemiddelde (Ø)Standard deviation (±) 1234	
	Σ	%	Σ	%	Σ	%			
Kies	<u>1x</u>	5,88	<u>8x</u>	47,06	<u>7x</u>	41,18	<u>1x</u>		<u>Ø</u> 2,47

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

4. Bij een ruzie weer vrienden maken. *

Aantal deelnemers: 18

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		Σ	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>2x</u>	11,11	<u>8x</u>	44,44	<u>7x</u>	38,89	<u>1x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

5. Bij een ruzie begrijpen wat de ander voelt. *

Aantal deelnemers: 18

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		Σ	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	-	-	<u>11x</u>	61,11	<u>6x</u>	33,33	<u>1x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

6. Bij een ruzie een oplossing verzinnen waarmee iedereen tevreden is. *

Aantal deelnemers: 18

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	
Kies	<u>2x</u>	11,11	<u>11x</u>	61,11	<u>4x</u>	22,22	<u>1x</u>	2,22

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

7. Of het eerlijk of oneerlijk is dat sommige kinderen meer vrienden hebben dan andere. *

Aantal deelnemers: 18

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>2x</u>	11,11	<u>9x</u>	50,00	<u>7x</u>	38,89	-	-	

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

8. Hoe het komt dat sommige leerlingen pesten. *

Aantal deelnemers: 18

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>2x</u>	11,11	<u>2x</u>	11,11	<u>9x</u>	50,00	<u>2x</u>	11,11	

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

9.

Hoe het komt dat sommige leerlingen graag de baas spelen. *

Aantal deelnemers: 18

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>4x</u>	22,22	<u>3x</u>	16,67	<u>9x</u>	50,00	<u>1x</u>	5,56	

2 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Wat jij kan doen om te zorgen dat er minder gepest wordt op school. *

Aantal deelnemers: 18

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>3x</u>	16,67	<u>6x</u>	33,33	<u>6x</u>	33,33	<u>1x</u>	5,56	

21 Welke vormen van social media ken je (je hoeft het niet zelf te gebruiken, maar van het bestaan afweten)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelne- TwitterFacebookTumblrInstagramPinterestWhatsappPathGoog-
mers: 18 le+Online gamenSnapchatVineYoutubeAnder05101520

12
(66.7%): Twitter

17
(94.4%): Faceboo
k

3 (16.7%): Tumblr

17
(94.4%): Instagra

m

2

(11.1%): Pinterest

16

(88.9%): Whatsap

p

1 (5.6%): Path

9

(50.0%): Google+

5 (27.8%): Online
gamen

15

(83.3%): Snapchat

4 (22.2%): Vine

16

(88.9%): Youtube

4 (22.2%): Ander

Antwoord(en) van
het extra veld:

- kik

- Skype

- Twitch

- ps3/4

xbox360/one

22. Welke vormen van social media gebruik jij? (kies er NIET MEER dan 3) *

.png .pdf .xls .csv

Aantal deelnemers: TwitterFacebookInstagramWhatsappGoogle+Online gamenSnap-
18 chatVineYoutube05101520

5 (27.8%): Twitter

17

(94.4%): Facebook

- (0.0%): [Tumblr](#)
 - 12
(66.7%): [Instagram](#)
 - (0.0%): [Pinterest](#)
 - 10
(55.6%): [Whatsapp](#)
 - (0.0%): [Path](#)
 - (0.0%): [Foursquare](#)
 - 3 (16.7%): [Google+](#)
 - 6 (33.3%): [Online gamen](#)
 - 14 (77.8%): [Snapchat](#)
 - 2 (11.1%): [Vine](#)
 - 8 (44.4%): [Youtube](#)
-

23. Welke vorm van social media gebruik jij het meest? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: Youtube: 5.56% Snapchat: 5.56% Online gamen: 5.56% Whatsapp: 11.11% Facebook: 27.78% Instagram: 44.44%
18

- (0.0%): [Twitter](#)
- 5 (27.8%): [Facebook](#)
- (0.0%): [Tumblr](#)
- 8 (44.4%): [Instagram](#)
- (0.0%): [Pinterest](#)
- 2 (11.1%): [Whatsapp](#)
- (0.0%): [Path](#)
- (0.0%): [Foursquare](#)
- (0.0%): [Google+](#)

- 1 (5.6%): [Online gamen](#)
- 1 (5.6%): [Snapchat](#)
- (0.0%): [Vine](#)
- 1 (5.6%): [Youtube](#)
-

24. Hoe vaak per week gebruik je social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

- Aantal deelnemers: 17 Bijna nooit: 5.88% Drie keer per week: 11.76% Iedere dag: 82.35%
- 14 (82.4%): [Iedere dag](#)
- (0.0%): [Om de dag](#)
- 2 (11.8%): [Drie keer per week](#)
- (0.0%): [Twee per week](#)
- (0.0%): [Een keer per week](#)
- 1 (5.9%): [Bijna nooit](#)
- (0.0%): [Nooit](#)
-

25. Is jouw social media account openbaar of afgeschermd (kan iedereen 'erop' of alleen je vrienden)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

- Aantal deelnemers: 17 Weet ik niet: 17.65% Openbaar: 5.88% Afgeschermd: 76.47%
- 1 (5.9%): [Openbaar](#)
- 13 (76.5%): [Afgeschermd](#)
- 3 (17.6%): [Weet ik niet](#)
-

26. Weten je ouders dat je social media gebruikt? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

- Aantal deelnemers: 17 Nee: 5.88% Ja: 94.12%

16 (94.1%): Ja

1 (5.9%): Nee

27. Weten je ouders wat je allemaal via social media verstuurt (bijv. berichten, foto's, filmpjes)? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17 Weet ik niet: 35.29%Nee: 5.88%Ja: 58.82%

10 (58.8%): Ja

1 (5.9%): Nee

6 (35.3%): Weet ik niet

28. Controleren je ouders wel eens wat je verstuurt via social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17 Ja: 47.06%Nee: 52.94%

8 (47.1%): Ja

9 (52.9%): Nee

29. Wat vinden je ouders van het gebruik van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17 GoedZe gebruiken het zelf ookZe vinden het goed, als ik maar geen vervelende di...Ze zeggen er nooit iets over0246810

5 (29.4%): Goed

- (0.0%): Slecht

6 (35.3%): Ze gebruiken het zelf ook

9 (52.9%): Ze vinden het goed, als ik maar geen vervelende dingen doorstuur (bijv. naaktfoto's, filmpjes om te pesten)

- (0.0%): Ze snappen er niets van

1 (5.9%): Ze zeggen er nooit iets over

30. Heb jij wel eens vervelende dingen doorgestuurd? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17 NeeJa, per ongelukJa, van een ander02468101214

13 (76.5%): [Nee](#)

4 (23.5%): [Ja, per ongeluk](#)

- (0.0%): [Ja, expres](#)

- (0.0%): [Ja, van mezelf](#)

1 (5.9%): [Ja, van een ander](#)

31. Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorge-
stuurd? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het no...:

5.88%Ik heb er spijt van: 17.65%Dat heb ik nooit

13 (76.5%): [Dat heb ik nooit gedaan](#) gedaan: 76.47%

3 (17.6%): [Ik heb er spijt van](#)

- (0.0%): [Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen](#)

1 (5.9%): [Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen](#)

32. Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over ie-
mand doorstuurt? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Dat vind ik niet goed: 47.06%Dat moet hij/zij zelf we-

ten: 41.18%Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet

7 (41.2%): [Dat moet hij/zij zelf weten](#) over m...: 11.76%

2 (11.8%): [Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat](#)

- (0.0%): [Dat vind ik lachen](#)

8 (47.1%): [Dat vind ik niet goed](#)

33. Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt (bijvoorbeeld een naaktfoto)? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17
 Dat vind ik niet leuk
 Dan word ik verdrietig
 Dan word ik boos
 Dan doe ik het terug
 Ik zeg het tegen mijn ouders
 Ik zeg het tegen mijn mentor/docent
 Ik doe net alsof het niet gebeurd is

- (0.0%): [Dat vind ik niet erg](#)

- (0.0%): [Dat vind ik lachen](#)

5 (29.4%): [Dat vind ik niet leuk](#)

5 (29.4%): [Dan word ik verdrietig](#)

10 (58.8%): [Dan word ik boos](#)

3 (17.6%): [Dan doe ik het terug](#)

7 (41.2%): [Ik zeg het tegen mijn ouders](#)

6 (35.3%): [Ik zeg het tegen mijn mentor/docent](#)

3 (17.6%): [Ik doe net alsof het niet gebeurd is](#)

34. Denk je dat docenten veel weten van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17
 Nee: 5.88% Ja: 11.76% Ja, sommige: 82.35%

2 (11.8%): [Ja](#)

14 (82.4%): [Ja, sommige](#)

1 (5.9%): [Nee](#)

35. Vind je dat docenten meer zouden moeten weten van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Ja: 47.06%Nee: 52.94%

8 (47.1%): [Ja](#)

9 (52.9%): [Nee](#)

36. Heb je wel eens voorlichting gehad over het gebruik van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Nee: 23.53%Ja: 76.47%

13 (76.5%): [Ja](#)

4 (23.5%): [Nee](#)

37. Vind je het belangrijk als er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Nee: 17.65%Ja: 82.35%

14 (82.4%): [Ja](#)

3 (17.6%): [Nee](#)

38. Wat vond je van deze enquête? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 17

Leuk: 17.65%Stom: 11.76%Gewoon: 70.59%

3 (17.6%): [Leuk](#)

2 (11.8%): [Stom](#)

12 (70.6%): [Gewoon](#)

Enquêtes Maken

- [Algemene voorwaarden](#)
- [Gegevensbescherming](#)
- [Contact](#)

- [Credits](#)
- [Blog](#)

Nuttig

- [Hoe werkt Enquêtes Maken?](#)
- [Studenten](#)

Blijf op de hoogte!

- [Volg ons op Facebook](#)
- [Volg ons op Twitter](#)

Taal

- [Dansk](#)
- [Deutsch](#)
- [English](#)
- [Español](#)
- [Français](#)
- [Italiano](#)
- [Nederlands](#)
- [Norsk](#)
- [Português](#)
- [Suomi](#)
- [Svenska](#)
- [Türkçe](#)

© 2007 - 2014 enuvo GmbH

[Uitloggen](#) (ilona.zwezerijnen@windesheim.nl)

Social media klas 2c »

Social media klas 2c

Beoordelen

[Toon/wijzig/verwijder van antwoordbladen](#) | Ruwe gegevensexport ([Wijzig de standaardwaarden](#)): [Excel](#)™ [CSV](#) | [PDF](#)

☐ Externe toegang tot enquêteresultaten mogelijk maken

Filteren op volledigheid:

☒ Alle antwoorden van iedere deelnemer beoordelen

☐ Alleen de antwoorden beoordelen van de deelnemers die de gehele enquête hebben ingevuld

Filteren op datum van deelname:

☒ Resultaten niet beperken op datum van deelname

[Select date range](#)

◀ October, 2014 ▶ ▶ November, 2014 ▶

W	M	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su	W	M	Tu	We	Th	Fr	Sa	Su
40	29	30	1	2	3	4	5	44	27	28	29	30	31	1	2
41	6	7	8	9	10	11	12	45	3	4	5	6	7	8	9
42	13	14	15	16	17	18	19	46	10	11	12	13	14	15	16
43	20	21	22	23	24	25	26	47	17	18	19	20	21	22	23
44	27	28	29	30	31	1	2	48	24	25	26	27	28	29	30
45	3	4	5	6	7	8	9	49	1	2	3	4	5	6	7

Filter updaten

Aantal deelnemers: 22 | Aantal antwoorden: 1.146

1. Ben je een jongen of een meisje? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

Meisje: 45.45% Jongen: 54.55%

12 (54.5%): [Jongen](#)

10 (45.5%): [Meisje](#)

2. Hoe oud ben je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

14 jaar: 27.27% 13 jaar: 72.73%

- (0.0%): 12 jaar

16 (72.7%): 13 jaar

6 (27.3%): 14 jaar

- (0.0%): 15 jaar

3. Welk niveau onderwijs volg je? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 vmbo kader 2e klas: 18.18% vmbo basis 2e klas: 81.82%

18 (81.8%): vmbo basis 2e klas

4 (18.2%): vmbo kader 2e klas

4. Heb je een mobiele telefoon? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 JaJa, met cameraJa, met internet05101520

- (0.0%): Nee

15 (68.2%): Ja

16 (72.7%): Ja, met camera

17 (77.3%): Ja, met internet

5. Ben je lid van een vereniging, bijvoorbeeld sport, muziek, zang? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 JaNeeAnder0246810121416

15 (68.2%): Ja

5 (22.7%): Nee

15 (68.2%): Ander

Antwoord(en) van het extra veld:

- Fitness

- Voetbal

- Tai boksen

- Voetbal

- [Voetbal](#)
- [Sportschool](#)
- [pencak silat](#)
- [zeilen](#)
- [judo](#)
- [korfbal](#)
- [Zwemmen](#)
- [dansen](#)
- [voetbal en paardrijden](#)
- [paardrijden](#)
- [Voetbal](#)

6. Doe je wel eens mee met buitenschoolse activiteiten? Bijvoorbeeld, dansworkshop, Toorop's Got Talent of samen naar toneel gaan? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

NeeJaAnder0246810121416

14 (63.6%): [Nee](#)

6 (27.3%): [Ja](#)

5 (22.7%): [Ander](#)

Antwoord(en) van het extra veld:

- [Camera](#)
- [Toorop's got talent](#)
- [Toorops got talent cameratechniek](#)
- [Heb toorops got talent gedaan](#)
- [toorop got talent met de camera werken daar](#)

7Wat past het meest bij jou? [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)
. Als een klasgenoot van mij op straat wordt uitgescholden, wil ik voor hem of haar opkomen. *

Aantal deelnemers: 22

	Nee, kan me niet schelen (1)		Nee, ik bemoei me er liever niet mee (2)		Misschien, maar ik vind het spannend (3)		Ja, ook al vind ik het spannend (4)		Ja, n	Rekenkundig gemiddelde (Ø) Standard deviation (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	
Kies	-	-	3x	13,64	3x	13,64	4x	18,18	10x	123456

8 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Als ik met vrienden in het park een picknick heb gehad, is het normaal dat we de rommel opruimen. *

Aantal deelnemers: 22

	Nee, dat laat ik lekker liggen. (1)		Nee, dat vergeet ik. (2)		Misschien, als ik daar zin in heb. (3)		Ik denk het wel, maar dat ligt ook aan de anderen. (4)		Ja, maar ik er eigen geen zin (5)		Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ		
Kies	<u>1x</u>	4,55	<u>1x</u>	4,55	<u>2x</u>	9,09	<u>1x</u>	4,55	<u>5x</u>	22	123456

9 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

. Je moet sorry zeggen als je iets hebt gedaan waar de ander verdriet van heeft. *

Aantal deelnemers: 22

	Nee, dat doe ik nooit (1)		Nee, want die ander zal het wel verdiend hebben (2)		Misschien, ligt eraan wat er is gebeurd (3)		Ik vind het moeilijk om sorry te zeggen (4)		Ja, want ik wil geen ruzie (5)		Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan- dard deviati- on (±)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	-	-	<u>2x</u>	9,09	<u>7x</u>	31,82	<u>1x</u>	4,55	<u>5x</u>	22,7	123456

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Het is normaal dat je meehelpt in het huishouden (bijvoorbeeld met afwassen, tafeldekken, opruimen, schoonmaken). *

Aantal deelnemers: 22

	Nee, dat doe ik nooit		Nee, daar heb ik geen zin in		Alleen als mijn moeder het		Ja, dat moet ik		Ja, maar vind het n		Reken- kundig
--	-----------------------	--	------------------------------	--	----------------------------	--	-----------------	--	---------------------	--	------------------

	(1)		(2)		vraagt (3)		(4)		leuk (5)	gemid- delde (Ø)Stan dard deviati- on (±) 123456	(6)
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	%
Kies	<u>3x</u>	13,64	<u>1x</u>	4,55	<u>8x</u>	36,36	<u>1x</u>	4,55	<u>6x</u>	27,27	13,64

1 Wat past het meest bij jou?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

1. Als een klasgenoot lang ziek is, vind ik dat er iemand uit de klas bij hem op bezoek moet gaan. *

Aantal deelnemers: 22

	Nee, ik mis hem niet (1)		Nee, ik spreek hem wel op een andere manier (2)		Misschien, als ik er zelf maar niet ziek van wordt (3)		Ja, maar alleen als het moet van mijn mentor (4)		Ja, o he ho (5)	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan dard deviati- on (±) 123456
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
Kies	<u>1x</u>	4,55	<u>11x</u>	50,00	<u>2x</u>	9,09	<u>2x</u>	9,09	<u>3x</u>	13,64

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

2. Indenken hoe een ander zich voelt en daarmee rekening houden. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H (4)	Reken- kundig gemid- delde (Ø)Stan dard deviati- on (±) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%
Kies	-	-	<u>10x</u>	45,45	<u>7x</u>	31,82	<u>5x</u>	22,73

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

3. Je voorstellen hoe een ander zich voelt als jij een mening over hem of

haar geeft. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	
Kies	<u>3x</u>	13,64	<u>7x</u>	31,82	<u>10x</u>	45,45	<u>2x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

4. Bij een ruzie weer vrienden maken. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	
Kies	<u>1x</u>	4,55	<u>8x</u>	36,36	<u>11x</u>	50,00	<u>2x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

5. Bij een ruzie begrijpen wat de ander voelt. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		H	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{X}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	
Kies	<u>5x</u>	22,73	<u>5x</u>	22,73	<u>8x</u>	36,36	<u>4x</u>	

1 Hoe goed ben jij in?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

6. Bij een ruzie een oplossing verzinnen waarmee iedereen tevreden is. *

Aantal deelnemers: 22

	Niet goed (1)		Een beetje (2)		Goed (3)		Σ	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 1234
	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>3x</u>	13,64	<u>9x</u>	40,91	<u>10x</u>	45,45		

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

7. Of het eerlijk of oneerlijk is dat sommige kinderen meer vrienden hebben dan andere. *

Aantal deelnemers: 22

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Σ	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>8x</u>	36,36	<u>8x</u>	36,36	<u>4x</u>	18,18	<u>2x</u>	9,09		

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

8. Hoe het komt dat sommige leerlingen pesten. *

Aantal deelnemers: 22

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Σ	Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$)Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%		
Kies	<u>5x</u>	22,73	<u>7x</u>	31,82	<u>7x</u>	31,82	<u>3x</u>	13,64		

1 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

9. Hoe het komt dat sommige leerlingen graag de baas spelen. *

Aantal deelnemers: 22

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$) Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>8x</u>	36,36	<u>4x</u>	18,18	<u>6x</u>	27,27	<u>2x</u>	9,09	

2 Hoe vaak denk jij hierover na?

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

0. Wat jij kan doen om te zorgen dat er minder gepest wordt op school. *

Aantal deelnemers: 22

	Nooit (1)		Bijna niet (2)		Soms (3)		Vaak (4)		Reken- kundig gemid- delde ($\bar{x}$) Stan- dard deviati- on ($\pm$) 12345
	Σ	%	Σ	%	Σ	%	Σ	%	
Kies	<u>6x</u>	27,27	<u>5x</u>	22,73	<u>9x</u>	40,91	<u>2x</u>	9,09	

21 Welke vormen van social media ken je (je hoeft het niet zelf te gebruiken, maar van het bestaan afweten)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelne- TwitterFacebookTumblrInstagramPinterestWhatsappPathFoursqua-
mers: 22 reGoogle+Online gamenSnapchatVineYoutubeAnder0510152025

20
(90.9%): Twitter

21
(95.5%): Faceboo
k

10

(45.5%): [Tumblr](#)

22

(100.0%): [Instagram](#)

3

(13.6%): [Pinterest](#)

22

(100.0%): [WhatsApp](#)

3 (13.6%): [Path](#)

2

(9.1%): [Foursquare](#)

18

(81.8%): [Google+](#)

13

(59.1%): [Online gamen](#)

22

(100.0%): [Snapchat](#)

11 (50.0%): [Vine](#)

20

(90.9%): [Youtube](#)

4 (18.2%): [Ander](#)

Antwoord(en)
van het extra
veld:

- [snap chat](#)
- [Skype](#)
- [Ariana Grande](#)
- [Enzo Knol](#)
[kijken \(youtube\)](#)

22. Welke vormen van social media gebruik jij? (kies er NIET MEER dan 3) *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 TwitterFacebookTumblrInstagramWhatsappPathGoogle+Online
gamenSnapchatVineYoutube05101520

4 (18.2%): [Twitter](#)

14
(63.6%): [Facebook](#)

1 (4.5%): [Tumblr](#)

19
(86.4%): [Instagram](#)

16
(72.7%): [Whatsapp](#)

1 (4.5%): [Path](#)

3 (13.6%): [Google+](#)

4 (18.2%): [Online
gamen](#)

11
(50.0%): [Snapchat](#)

3 (13.6%): [Vine](#)

11
(50.0%): [Youtube](#)

23. Welke vorm van social media gebruik jij het meest? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Youtube: 18.18%Facebook: 9.09%Instagram: 22.73%Whatsapp:
50.00%

- (0.0%): [Twitter](#)

2 (9.1%): [Facebook](#)

- (0.0%): [Tumblr](#)

5 (22.7%): [Instagram](#)

- (0.0%): [Pinterest](#)

11 (50.0%): [Whatsapp](#)

- (0.0%): [Path](#)

- (0.0%): [Foursquare](#)

- (0.0%): [Google+](#)

- (0.0%): [Online gamen](#)

- (0.0%): [Snapchat](#)

- (0.0%): [Vine](#)

4 (18.2%): [Youtube](#)

24. Hoe vaak per week gebruik je social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Een keer per week: 4.55%Drie keer per week: 4.55%Iedere dag: 90.91%

20 (90.9%): [Iedere dag](#)

- (0.0%): [Om de dag](#)

1 (4.5%): [Drie keer per week](#)

- (0.0%): [Twee per week](#)

1 (4.5%): [Een keer per week](#)

- (0.0%): [Bijna nooit](#)

- (0.0%): [Nooit](#)

25. Is jouw social media account openbaar of afgeschermd (kan iedereen 'erop' of alleen je vrienden)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Weet ik niet: 4.55%Openbaar: 13.64%Afgeschermd: 81.82%

3 (13.6%): [Openbaar](#)

18 (81.8%): [Afgeschermd](#)

1 (4.5%): [Weet ik niet](#)

26. Weten je ouders dat je social media gebruikt? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

Ja: 100.00%

22 (100.0%): [Ja](#)

- (0.0%): [Nee](#)

27. Weten je ouders wat je allemaal via social media verstuurt (bijv. berichten, foto's, filmpjes)? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

Weet ik niet: 36.36%Nee: 13.64%Ja: 50.00%

11 (50.0%): [Ja](#)

3 (13.6%): [Nee](#)

8 (36.4%): [Weet ik niet](#)

28. Controleren je ouders wel eens wat je verstuurt via social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

Ja: 27.27%Nee: 72.73%

6 (27.3%): [Ja](#)

16 (72.7%): [Nee](#)

29. Wat vinden je ouders van het gebruik van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

GoedSlechtZe gebruiken het zelf ookZe vinden het goed, als ik maar geen vervelende di...Ze zeggen er nooit iets over0246810

4 (18.2%): [Goed](#)

3 (13.6%): [Slecht](#)

9 (40.9%): Ze gebruiken het zelf ook

9 (40.9%): Ze vinden het goed, als ik maar geen vervelende dingen doorstuur (bijv. naaktfoto's, filmpjes om te pesten)

- (0.0%): Ze snappen er niets van

3 (13.6%): Ze zeggen er nooit iets over

30. Heb jij wel eens vervelende dingen doorgestuurd? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 NeeJa, per ongelukJa, expresJa, van mezelfJa, van een ander05101520

15 (68.2%): Nee

1 (4.5%): Ja, per ongeluk

1 (4.5%): Ja, expres

2 (9.1%): Ja, van mezelf

3 (13.6%): Ja, van een ander

31. Hoe denk je er nu over dat je wel eens iets vervelends hebt doorgestuurd? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22

Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het no...:

9.09%Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet ...:

14 (63.6%): Dat heb ik nooit gedaan

22.73%Ik heb er spijt van: 4.55%Dat heb ik nooit gedaan: 63.64%

1 (4.5%): Ik heb er spijt van

5 (22.7%): Ik heb er geen spijt van, maar ik zou het nu niet meer doen

2 (9.1%): Ik heb er geen spijt van en ik denk dat ik het nog wel eens zou doen

32. Wat vind je ervan als een vriend of vriendin iets vervelends over iemand doorstuurt? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22
 Dat vind ik niet goed: 22.73%
 Dat vind ik lachen: 9.09%
 Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over m...: 13.64%
 Dat moet hij/zij zelf weten: 54.55%

12 (54.5%): Dat moet hij/zij zelf weten

3 (13.6%): Dat vind ik niet erg, zo lang het maar niet over mij gaat

2 (9.1%): Dat vind ik lachen

5 (22.7%): Dat vind ik niet goed

33. Wat vind je ervan als iemand iets vervelends over jou doorstuurt (bijvoorbeeld een naaktfoto)? * [.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22
 Dat vind ik niet erg: 4.55%
 Dat vind ik lachen: 4.55%
 Dat vind ik niet leuk: 45.5%
 Dan word ik verdrietig: 13.6%
 Dan word ik boos: 63.6%
 Dan doe ik het terug: 27.3%
 Ik zeg het tegen mijn ouders: 18.2%
 Ik zeg het tegen mijn mentor/docent: 27.3%

1 (4.5%): Dat vind ik niet erg

1 (4.5%): Dat vind ik lachen

10 (45.5%): Dat vind ik niet leuk

3 (13.6%): Dan word ik verdrietig

14 (63.6%): Dan word ik boos

6 (27.3%): Dan doe ik het terug

4 (18.2%): Ik zeg het tegen mijn ouders

6 (27.3%): Ik zeg het tegen mijn mentor/docent

5 (22.7%): Ik doe net
alsof het niet gebeurd
is

34. Denk je dat docenten veel weten van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Nee: 22.73%Ja: 4.55%Ja, sommige: 72.73%

1 (4.5%): Ja

16 (72.7%): Ja, sommige

5 (22.7%): Nee

35. Vind je dat docenten meer zouden moeten weten van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Ja: 22.73%Nee: 77.27%

5 (22.7%): Ja

17 (77.3%): Nee

36. Heb je wel eens voorlichting gehad over het gebruik van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Nee: 13.64%Ja: 86.36%

19 (86.4%): Ja

3 (13.6%): Nee

37. Vind je het belangrijk als er op school aandacht wordt besteed aan het gebruik van social media? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Nee: 40.91%Ja: 59.09%

13 (59.1%): Ja

9 (40.9%): Nee

38. Wat vond je van deze enquête? *

[.png](#) [.pdf](#) [.xls](#) [.csv](#)

Aantal deelnemers: 22 Leuk: 36.36% Stom: 9.09% Gewoon: 54.55%

8 (36.4%): [Leuk](#)

2 (9.1%): [Stom](#)

12 (54.5%): [Gewoon](#)

Enquêtes Maken

- [Algemene voorwaarden](#)
- [Gegevensbescherming](#)
- [Contact](#)
- [Credits](#)
- [Blog](#)

Nuttig

- [Hoe werkt Enquêtes Maken?](#)
- [Studenten](#)

Blijf op de hoogte!

- [Volg ons op Facebook](#)
- [Volg ons op Twitter](#)

Taal

- [Dansk](#)
- [Deutsch](#)
- [English](#)
- [Español](#)
- [Français](#)
- [Italiano](#)
- [Nederlands](#)
- [Norsk](#)
- [Português](#)
- [Suomi](#)
- [Svenska](#)
- [Türkçe](#)

Bijlage III Beoordelingsformulier onderzoeksplan

Beoordelings- en feedbackschema voor het (voorlopig) onderzoeksplan

Naam student: Ilona Zwezerijnen Studentnummer: S1051581

**Beoordeling
(niet voldaan / voldaan):
VOLDAAAN**

Voorwaardelijk voor het kunnen beoordelen van het onderzoeksplan is dat er voldaan is aan de APA-richtlijnen en aan de richtlijnen voor de schriftelijke verslaglegging:

Onderdeel	Criteria	Feedback	Voldaan / niet voldaan
Literatuuroverzicht van en verwijzingen naar geraadpleegde bronnen	Volgens de APA-richtlijnen (zie bijlage A uit "Het Afstudeeronderzoek in stappen").	In orde.	voldaan
Wijze van verslaglegging	Correct en helder taalgebruik en een overzichtelijke lay-out (zie bijlage B uit "Het LIO onderzoek in stappen").	Helder en overzichtelijk.	voldaan

Inhoudelijke feedback

Onderdeel	Criteria	Feedback	Voldaan / niet voldaan
Relevantie, context van het onderzoek en probleemstelling van het onderzoek	In het onderzoeksplan moet duidelijk gemaakt worden wat: A) De aanleiding is voor het onderzoek B) De relevantie is van het onderzoek (zowel persoonlijk als voor de onderwijspraktijk) C) De context waarbinnen het onderzoek zich zal afspelen D) De concrete probleemstelling Ad A De aanleiding voor het onderzoek dient onderbouwd te worden of uit een persoonlijke vraag of een verwijzing naar een aangetroffen probleem in de onderwijspraktijk of een onderbouwde keuze voor één van de aangeboden onderzoeksthema's. Ad B Duidelijk wordt gemaakt wat de verwachte meerwaarde (het 'nut') van het onderzoek is	Aanleiding en relevantie zijn helder. Ook de context is duidelijk. De probleemstelling kan scherper worden geformuleerd, maar probleem en doel zijn voldoende helder omschreven.	voldaan

	voor de student maar ook in meer algemene zin voor de beroepspraktijk (de school of directe collega's van de student). Ad C De context moet in het licht van de (later te formuleren) onderzoeksvraag adequaat beschreven worden. Ad D Hierin wordt in enkele zinnen het probleem en het gewenste doel van het onderzoek beschreven.		
Theoretische verdieping	In de theoretische verdieping moet worden ingegaan op de vraag waarom welke bronnen relevant worden geacht uitgaande van de gegeven probleemstelling en onderzoeksvraag. Daarnaast moet inzichtelijk worden gemaakt op welke manier naar bronnen is gezocht. In de theoretische verdieping wordt gebruik gemaakt van minimaal 5 actuele (semi)wetenschappelijke¹ literatuur of vakdidactische bronnen. Daarbij is 1 Engelstalige bron verplicht. Kernbegrippen zijn helder omschreven of gedefinieerd aan de hand van de bronnen.	Prima verkenning van de verschillende kanten van het onderwerp. Helder beschreven wat de relevantie van verschillende bronnen voor je onderzoek is.	voldaan
Onderzoeksvraag en deelvragen	De onderzoeksvraag is een concretisering van de probleemstelling waarbij rekening wordt gehouden met de bevindingen uit de theoretische verdieping. Deelvragen (maximaal 3) worden afgeleid uit de onderzoeksvraag en hebben tot doel een onderdeel van deze onderzoeksvraag te beantwoorden. De onderzoeksvraag en deelvragen zijn concreet, scherp en nauwkeurig geformuleerd, niet voor verschillende uitleg vatbaar, bevatten geen tegenstrijdigheden en/of waardeoordelen.	Heldere onderzoeksvraag en deelvragen. Met de gekozen aanpak ligt het voor de hand dat je het antwoord op de vragen kunt vinden.	voldaan
Plan van aanpak	Het plan van aanpak geeft een onderbouwde beschrijving van het type onderzoek dat wordt gebruikt. Rekening houdend met deze keuze wordt per deelvraag aangegeven: - Bij welke personen het deelonder-	Duidelijk plan van aanpak. Door verschillende invalshoeken is het aannemelijk dat je de	helder

¹ (semi) wetenschappelijk: literatuur is relevant in relatie tot de probleemstelling en vraagstelling, literatuur is actueel.

	zoek wordt uitgevoerd en (indien relevant) hoe deze zijn geselecteerd; - Welk onderzoeksinstrument er gebruikt wordt en wat daarvoor de onderbouwing is (waarbij expliciete aandacht wordt gegeven aan de validiteit en de betrouwbaarheid van het gekozen instrument); - Wijze waarop de gegevens worden verzameld (zoals o.a. frequentie en organisatie) en verwerkt Het plan van aanpak bevat een planning van de werkzaamheden in de tijd. Het onderzoek en schrijven van het onderzoeksverslag is binnen de gestelde tijd (6 ec = 128 uur, denk aan ca. 1 dag per week tijdens blok-LIO) te realiseren. Het plan moet zo concreet zijn dat de lezer op basis hiervan een herhaling van het onderzoek kan doen.	antwoorden op je vragen inderdaad zult vinden. Ook het werken met een controlegroep maakt je onderzoek betrouwbaarder. Veel aandacht voor de validiteit en betrouwbaarheid. Je planning is helder.	
Interne validiteit	Het hele plan is consistent (zonder interne tegenstrijdigheden) van formulering van de probleemstelling tot en met het plan van aanpak. De beslissingen zijn geëxpliciteerd en waar mogelijk onderbouwd. Het is aannemelijk dat uitvoering van het onderzoeksplan ook leidt tot het doel zoals verwoord in de probleemstelling.	Consistent en helder plan met veel aandacht voor de onderbouwing van keuzes.	voldaan

Beslisregel:

Wanneer aan alle criteria het oordeel 'voldaan' is gegeven, kan dit oordeel 'voldaan' doorgegeven worden aan betrokkenen (student en stuvo).

Opmerking

Gedurende het onderzoek kan in overleg met studentbegeleider en onderzoeksdocent het plan bijgesteld worden.

Naam docent onderzoek: Annemieke de Roo-Kouwenberg

**Beoordeling
(niet voldaan / voldaan):
VOLDaan**

Handtekening docent onderzoek:

Datum: 26 oktober 2014

Plaats: Arnhem

Neem dit beoordelingsformulier als bijlage op in je onderzoeksverslag.

Aanvullende opmerkingen op onderzoeksplan van en afspraken met LEERWERKBEGELEIDER-er (en eventueel vakcoach):

